

148392

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**11 EYLÜL'ÜN ABD DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ:
İRAK İŞGALİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özben FİDAN

**Enstitü Ana bilim Dalı: ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Enstitü Bilim Dalı: ULUSLARARASI İLİŞKİLER**

-148392-

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Burhanettin DURAN

TEMMUZ-2004

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

11 EYLÜL'ÜN ABD DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ:
IRAK İŞGALİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özben FİDAN

Enstitü Ana bilim Dalı:ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Enstitü Bilim Dalı:ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Bu tez 29/07/2004 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Öybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr.Burhanettin DURAN

Jüri Başkanı

Yrd.Doç.Dr.Kemal İNAT

Jüri Üyesi

Yrd.Doç.Dr.Nurullah ALTUN

Jüri Üyesi

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
1:11 EYLÜL ve ABD’NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASI:	4
1.1. 11 Eylül Nedir ?	4
1.2. Dünya’nın 11 Eylül’e Bakışı:	6
1.3. Bush Yönetimi’nin 11 Eylül Değerlendirmesi:	7
1.4. 11 Eylül’ün ABD Dış Politikasına Etkisi:	9
1.4.1: Bush Doktrini:.....	11
2: ABD’NİN IRAK POLİTİKASI:	15
2.1.ABD’nin Dış Politika Dinamikleri:.....	15
2.2. ABD’nin Irak Politikası’nın Tarihsel Süreci:	18
2.2.1. ABD’nin Ortadoğu Politikası’na Genel Bakış:.....	18
2.2.2: 1991 Körfez Savaşı Öncesi ABD’nin Ortadoğu Politikası:.....	21
2.2.3: 1991 Körfez Savaşı ve I. Bush Dönemi Irak Politikası:	23
2.2.4: Clinton Dönemi Irak Politikası:	29
2.2.5: 11 Eylül Öncesi George W. Bush Dönemi Irak Politikası:.....	32
2.3. 11 Eylül Sonrası ABD’nin Dış Politikası:	33
2.3.1: George W. Bush Dönemi Dış Politika Dinamikleri:	34
2.3.2: ABD’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi:.....	37
2.3.2.1: Önleyici savaş (Preemptive strike ve preventive war) nedir?	42
2.3.3: Afganistan Müdahalesi:	44

3: ABD’NİN IRAK SAVAŞI.....	50
3.1 : ABD’nin Irak’a Müdahalesinin Nedenleri:	50
3.2: ABD’nin Irak Savaşı Hazırlıkları:	54
3.3: ABD’nin Irak’a Müdahalesi Öncesi BM süreci:.....	61
3.4:ABD’nin Irak’a Müdahalesi ile Dünya Devletlerinin Değerlendirmeleri:.....	66
3.4.1: Irak Savaşı’nın Meşruluğu Sorunu?	69
3.5: ABD’nin Irak’a Müdahalesi:	70
3.5.1: Dünya’nın Irak Savaşı Başladıktan Sonraki Değerlendirmeleri:	74
4: SAVAŞ SONRASI IRAK’TAKİ DURUM :	76
4.1: Irak Savaş’ının Sonu:	76
4.2: Irak’ın Yeniden Yapılandırılması:	79
4.2.1: Irak’ta Geçici Hükümetin Kurulması:	79
4.2.2: Geçici Anayasa’nın Kabulü:	82
4.3: Savaştan Bir Yıl Sonra Irak’ın Durumuna Genel Bakış:.....	83
4.3.1: Şii Olayları:	86
SONUÇ	88
KAYNAKLAR	90
EKLER	98
ÖZGEÇMİŞ	114

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	:Adı geçen eser
BM	:Birleşmiş Milletler
CIA	:Merkezi Haber Alma Örgütü
IAEA	:Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
NATO	:Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
UNMOVIC	:Birleşmiş Milletler Silah Denetim Komisyonu
UNSCOM	:Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu

ÖZET

Anahtar kelimeler: 11 Eylül, Bush Doktrini, ABD'nin yeni güvenlik politikası, Önleyici savaş, Irak Savaşı

Bu çalışmanın amacı, ABD tarafından, kendi güvenliği ve dünya güvenliği için tehdit olarak nitelendirilen 11 Eylül olayından sonra, tehdidi bertaraf etmek adı altında dünya ve kendi güvenliği için ve dünyadaki egemenliğini devam ettirmek için yayılcı politikaları doğrultusunda Irak'a müdahalede bulunduğunu göstermektir.

ABD Irak'ı 2003 Mart'ında işgal ederken Irak'a demokrasi ve özgürlük getireceğini iddia etmiştir. Geçici hükümetin kurulması, geçici anayasanın çıkarılması bu yönde yapılan gelişmelerden bazılarıdır.

Bu çalışmada 11 Eylül'den başlanarak savaş sonrası yaşanan Şii ayaklanmalarına kadar olan süreç incelenmiştir. Henüz siyasi tarihe mal olma aşamasında olan bir olayı incelemenin zorluklarını göz önünde bulundurarak objektif bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Irak işgali Saddam rejiminin yıkılması ve dünyaya gözdağı verilmesi ve hepsinden önemlisi ABD'nin Ortadoğu'da bir üs elde etmesi ile sonuçlanmıştır. Ancak bu savaş çalışmamın son bulduğu Mayıs 2003 tarihine kadar geçen süre de Irak halkına huzur ve refahı getirememiştir. Savaş bitmiş olmasına rağmen Irak toplumunun huzuru düzenlenen saldırılarla kaçmaya devam etmektedir.

SUMMARY

THE IMPACT OF SEPTEMBER 11 ON THE US FOREIGN POLICY: OCCUPATION OF IRAQ

Keywords: September 11, Bush Doctrine, New US security policy, Preventive war, Iraq war

The purpose of this study is to show that the US has used as a cover the attack of September 11, being perceived as danger for homeland and world security, in the occupation of Iraq in order to keep its power over the world as part of its expansion policies and secure the world and the US itself.

The US claimed that democracy and freedom for Iraqis would be brought before the occupation of Iraq on march 2003.

In this study the period from September 11, 2003 to the Shiites riots after the war was sought. Objective evaluation has been tried by considering the difficulty of seeking an unfinished event as it is still in the process of being part of political history.

The results of the occupation of Iraq are the removal of Saddam's regime, intimidating the world and more importantly getting a new base in the Middle East. Although the war was over peace in Iraq has been broken by attacks. Unfortunately this war could not bring peace and prosperity for Iraqis until this study ended on may 2004.

GİRİŞ

Çalışmanın önemi:

11 Eylül 2001'de ABD'ye düzenlenen saldırı, ABD'nin ve dünyanın düzenini derinden etkilemiştir. 11 Eylül'le birlikte ABD yönetiminin dış politikadaki öncelikleri değişmiş ve Bush Doktrini olarak adlandırılan yeni bir dış politika anlayışı belirlenerek bir takım ülkeler şer eksenini olarak nitelendirmiştir. Ayrıca ABD ülkesi ve dünya güvenliği için tehlike olarak terörizmi ve terörü destekleyen ülkeleri birinci sıraya koymuştur. Bu bağlamda ABD, öncelikle 11 Eylül saldırılarını düzenlediğini söylediği Usame Bin Ladin'i ve Taliban'ı yok etmek için Afganistan'a müdahalede bulunmuş daha sonra da şer eksenini olarak değerlendirdiği Irak'a yönelmiştir. ABD 11 Eylül sonrasında terörle mücadele çerçevesinde Ortadoğu gibi önemli bir merkezde yer alan, petrole sahip olan ve konumu itibarı ile de olanların tüm dünyayı ilgilendirdiği Irak'a dünyanın bir kısmının karşı çıkmasına rağmen 2003 Mart ayında saldırmıştır. Irak'a düzenlenen müdahaleye karşı dünya sessiz kalamamıştır. ABD tarafında ya da ABD karşısında kalarak tepkisini göstermiştir.

Çalışmanın amacı:

ABD, terörizm deneyimlerini önceden de yaşamıştır. Ama bu saldırılar genellikle ABD'nin yurtdışında bulunan tesislerinde olmuş, hiçbiri ABD içinde yaşanmamıştır. Olaylara karşı ABD'nin gösterdiği tepkiler kınama, bir iki misilleme yapma veya suçlular eğer bulunursa mahkemeye çıkarma şeklinde olan sembolik ve yetersiz tepkilerdir. Ama 11 Eylül ABD ve tüm dünya güvenliği için bir tehdittir. ABD'nin ve dünyanın güvenliği hiç ummadığı bir anda, ummadığı bir şekilde sarsılmıştır[Kissinger, 2002:263]. Bu çalışmadaki amaç, ABD tarafından, kendi güvenliği ve dünya güvenliği için tehdit olarak nitelendirilen 11 Eylül olayından sonra, tehdidi bertaraf etmek adı altında dünya ve kendi güvenliği için ve dünyadaki egemenliğini devam ettirmek için

yayılmacı politikaları doğrultusunda Irak'a müdahalede bulunduğunu göstermektedir.

Çalışmanın içeriği:

Bu çalışmada, 11 Eylül'den başlanarak ABD'nin Irak Savaşı'na giden süreci ve Irak Savaşı ele alındıktan sonra savaşın bitiği 1 Mayıs 2003 tarihinden Mayıs 2004'e kadar Irak'ta yaşanan gelişmeler dört bölüm halinde ele alınmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, 11 Eylül ve ABD'nin yeni güvenlik politikası başlığı altında, 11 Eylül saldırısından, dünyanın ve ABD'nin bu saldırıyı nasıl değerlendirip dış politikalarına nasıl yansıtıklarından ve 11 Eylül sonrası oluşturulan ve ABD'nin yeni dış politikasının temellerini teşkil eden Bush Doktrini'nden bahsedildi.

İkinci bölümde, ABD'nin Irak politikası başlığı altında ABD'nin dış politikasını nasıl belirlediğini ve belirlerken nelerin etkisi altında kaldığını anlamak için ABD'nin dış politika dinamiklerinden ve dış politika aktörlerini etkileyen dünya görüşleri üzerinde duruldu. Daha sonra ABD'nin Ortadoğu ve Irak politikası tarihsel olarak incelendi ve 11 Eylül sonrası ABD dış politikası ve Ulusal Güvenlik Stratejisi ele alındı. Bunun devamında ABD'yi tehdit eden ülkelere karşı saldırıyı beklemeden harekete geçmeyi ifade eden önleyici savaş kavramı anlatılmıştır. Bu bölümün sonunda da ABD'nin 11 Eylül sorumlusu olarak gördüğü Usame Bin Ladin'in yaşadığı Afganistan'a düzenlenen müdahale ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, ABD'nin Irak'a savaşı başlığı altında ABD'nin neden Irak'a yöneldiği, Irak'a müdahale için BM'den onay alma çabaları, dünyanın Irak'a müdahalesine bakışından ve savaşın meşruluğundan bahsedilip Irak Savaşı anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, savaş sonrası Irak'taki durum başlığı altında Irak'ın savaş sonrası

durumu, yeniden yapılandırılması çalışmaları, geçici hükümet yönetiminin kurulması ve savaş bitmiş olmasına rağmen Irak'ta toplum boyutunda yaşanan sıkıntı ve huzursuzluk ortamı ele alınmıştır.

Çalışmanın metodolojisi:

11 Eylül saldırıları ve buna bağlı olarak yaşanan gelişmeler güncelliğini hala sürdürmektedir. Bu bağlamda çalışma hazırlanırken olaylara tarafsız yaklaşmış ve objektif bir değerlendirme yapılmıştır.

1:11 EYLÜL ve ABD’NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASI:

11 Eylül 2001 tarihe, dünya düzenini derinden etkileyecek olayların yaşandığı bir gün olarak kaydedilmiştir. 11 Eylül 2001’de yaşanan saldırılarla 20 yy.’ın gerçek anlamda bitip yeni bir yüzyılın başladığı öne sürülebilir. 11 Eylül olayı, büyük bir terör saldırısıdır ve küçümsenecek bir olay da değildir. Bu olayla insanlık bir güvensizlik içine girmiş ve geleceğe güvensiz bakmaya başlamıştır[Kürkcügil, 2002:2].

11 Eylül’ün ABD Dış Politikasına etkilerini incelemeden önce, 11 Eylül’ün ne anlama geldiği ve dünya kamuoyu tarafından nasıl değerlendirildiğine değinmek uygun olacaktır.

1.1. 11 Eylül Nedir ?

11 Eylül Salı 2001’de, 50 bin kişinin çalıştığı 414 ve 417 metre yüksekliğinde olan, 104 asansörlü Dünya Ticaret Merkezi’nin ikiz kulelerine sırasıyla iki uçak çarptı. Saat 08:48’de Boeing 767, kuzeydeki kulenin 80-85 katları arasındaki bölüme hızla girdi. Bu uçakta iki pilot, dokuz kabin görevlisi ve 81 yolcu vardı. Birinci uçağın çarpmasından 18 dakika geçmişken ikinci bir Boeing 767 uçağı ikinci gökdelene çarptı. Bu uçakta da iki pilot, dört kabin görevlisi ve 58 yolcu vardı. İkiz kulelerde de binlerce insan çalışıyordu. Dünya Ticaret Merkezi’ni de günde kırkbin kişinin ziyaret ettiği biliniyordu. Üçüncü saldırı ise, saat 9:40’ta oldu. Boeing 757 yolcu uçağı iki pilot, dört kabin görevlisi ve 56 yolcusuyla Pentagon’a çakıldı. Pentagon’un bir kısmı yerle bir oldu. Ayrıca, saat 10:25’te , Washington Dışişleri Bakanlığı önünde bombalı bir araba infilak etti. ABD kendi evinde saldırıya uğramıştı. Ülkede en yüksek derecede savaş alarmı verildi. Tüm uçuşlar iptal edildi. Uluslararası uçuşlar Kanada’ya sevk edildi. Tüm binalar ve Beyaz Saray boşaltıldı. Okullar tatil edildi. Saat 9:58’de, 911’e yapılan bir çağrıda yeni bir uçağın kaçırıldığı haber verildi ve uçak ya yolcuların müdahalesi ile ya da ABD hava kuvvetlerinin müdahalesi ile Pittsburg yakınlarında düşerek hedefine

ulaşamadı ve hedefinin de Beyaz Saray olduğu ileri sürüldü. İkiz kulelere uçakların çarpmasıyla başlayan yangınla ortalık iyice karıştı. İnsanlar binadan çıkmaya başladı. İtfaiye ve polis kurtarma çalışmalarını sürdürürken 9:50’de 110 katlı büyük bina çöktü. Kurtarma çalışması yapan itfaiye ve polis ekipleri çöken binanın altında kaldı. Hastahaneler yaralılarla doldu. Ölü sayısı 10 binlerle ifade edildi. Güven ve huzur içinde yaşayan bir toplum bir saldırıyla, güvensizlik duymaya başlamıştı. Bu olaydan sonra ABD havayolları şirketlerinde askerler nöbet tutmaya başladı, limanlara gelen gemiler didik didik arandı, tehlikeli madde taşıyan kamyonlar uydudan takip edildi, savaş uçakları devriye gezdi, saldırıdan sonra ABD tam bir savaş hali yaşamaya başladı. ABD toprakları için, tüm hava savunma sistemi alarmına geçirildi. Verilen emirlerle ABD’nin tüm dünyadaki üs ve birliklerinde “savaş durumu”na geçildi. Başkan Bush Washington’a giremedi. Bir askeri üste koruma altına alındı[Sever ve Kılıç, 2001].

ABD, II. Dünya Savaşı’nda Japonlar’ın düzenledikleri 7 Aralık 1941 tarihli Pearl Harbour baskınından sonra 11 Eylül’de ilk defa kendi topraklarında baskına uğramıştır. Bu yüzden, saldırıdan sonra ABD felç olmuştur. ABD yönetimi, olayın verdiği şaşkınlıkla uzun bir süre tatmin edici açıklama bile yapamamıştır. Bush ve diğer yöneticilere “savaş hali” güvenliği uygulanmıştır. Saldırıyla ABD çok büyük maddi ve manevi zarar görmüştür[Erdoğan, 2001: 21].

Saldırıyı, önce Japon terör örgütü Kızıl Ordu üstlenmiş ama gücünü yitirmiş bir örgüt olduğu için ciddiye alınmamıştır. Afganistan’da yaşayan Suudi asıllı terörist Usame Bin Ladin ve Taliban yönetimi, Filistin kökenli islami terör örgütleri saldırılarla ilgileri olmadığını açıklamışlardır[Erdoğan,2001: 19]. Fakat Usame Bin Ladin daha önceden ABD destroyerini Yemen limanında batırması ve 17 denizcinin ölümüne sebep olmuş Kenya ve Tanzanya’daki ABD büyükelçiliklerine de saldırıda bulunmuştur. Bu yüzden de saldırıyı yapabilecekler arasında ilk olarak onun adı zikredilmiştir[a.g.e, s:19].

11 Eylül, ABD ve dünyanın normal gündemini değiştirdi. Savaş, saldırı ve tehdit gibi kavramların yeniden tanımlanma gereği doğmuştur. 11 Eylül'de gerçekteşen saldırı sonrasında, ABD ve Avrupa, yapılan saldırıyı ortak değerlere yapılmış olarak nitelendirip ortak tehditten bahsetmeye başlamıştır. ABD'de bu durumdan kendi amaçları için pay çıkartmış ve tüm uluslararası toplumu ortak harekete geçirecek bir gerekçe bulmuş oldu[Arı, 2004:249]. Ayrıca, dünya el-Kaide örgütünü yok etmek için ABD'ye büyük bir destek sağladı. ABD Kongresinde de Afganistan'a karşı güç kullanımı için hiçbir tartışma yaşanmadan ABD yönetimine izin verildi. Bush'a göre uluslararası terörizm, Taliban ve el-Kaide terör şebekesi yok edilmeliydi[a.g.e, s:250]. Bush yönetiminin terör hakkındaki düşünceleri çerçevesinde 11 Eylül saldırıları sonrasında dünya da yeni gelişmeler yaşanmaya başlandı.

1.2. Dünya'nın 11 Eylül'e Bakışı:

11 Eylül'de yaşanan saldırılar sadece ABD'de değil tüm dünya da şaşkınlık ve korku yaratmıştı. Çünkü ABD ve tüm dünya hiç ummadığı anda böyle bir saldırıyla karşı karşıya kalmıştı.

Batı demokrasilerinin 11 Eylül'de gösterdikleri ilk tepkilerden ABD'ye yapılan saldırının kendi toplumlarının savunmasızlığını ortaya çıkardığını kavradıkları anlaşılmaktadır. 11 Eylül sonrasında da bu devletler koalisyon diplomasisinde AB üzerinden değil de ABD ile doğrudan teması tercih ettiler. Verdikleri ilk tepkilerle de yeni diplomasi üzerinde olacak etkilerinin ve stratejilerinin, ABD politikalarına karşı çıkmakla değil de, ortak hareket etmekle olduğunu anladılar. Yeni Atlantik diplomasisi, Amerika ve Avrupa arasında daha yapıcı ilişkiler için temas oluşturdu. NATO müttefikleri 50 yıldır hiç kullanılmayan ortak savunmayı içeren 5. maddeyi böylece uygulamaya koymuş oldular[Kissinger, 2002: 265].

ABD 11 Eylül saldırı sonrasında NATO'nun 1949 tarihli kurucu anlaşmasının 5. maddesini devreye soktu. NATO'nun Kurucu Anlaşmasının 5. maddesi şöyledir:

“Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası'nın 51. Maddesinde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan Taraf ya da Taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Böylesi herhangi bir saldırı ve bunun sonucu olarak alınan bütün önlemler derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirilecektir. Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman, bu önlemlere son verilecektir.” [www.nato.int, 27/07/2004].

Saldırıları sonrası Filistin özerk yönetimi lideri Yaser Arafat, saldırıları kınamış ve kan bağışında bulunmuştur. Ama Lübnan mülteci kamplarındaki Filistinlilerin yaşadığı sevinç gösterileri tüm televizyonlarda gösterildi. Bu görüntülerin daha önceden çekilmiş olduğu iddia edildi. Fakat kesinlik kazanmadı[Sever ve Kılıç,2001: 31].

Irak, 11 Eylül'le ilgili olarak “Amerikalı kovboylar insanlığa karşı işledikleri suçların meyvelerini topluyorlar. Bu saldırılar, Amerikalı siyasetçilere indirilmiş bir tokattır” demiştir[Sever ve Kılıç, 2001: 31]. Hamas da olayla ilgisi olmadığını açıklamıştır[Erdoğan, 2001: 20].

1.3. Bush Yönetimi'nin 11 Eylül Değerlendirmesi:

11 Eylül'de ABD'ye yapılan saldırı ABD dış politikasını derinden etkilemiştir. ABD mevcut dış politika anlayışından vazgeçerek Bush Doktrini adı verilen yeni bir dış

politika anlayışını benimsemiştir.

“Her şeyden önce ABD’nin karşılaştığı saldırı ABD’nin son yüzyıl içinde, dünyaya egemen olma mücadelesinde oynadığı rolün, bu rolü oynarken terörün envai çeşidini kullanmasının, terörü kullanan özel ve resmi örgütler kurmasının ve bunları geliştirmesinin sonucudur. Rüzgar eken fırtına biçmiştir.” [Erdoğan, 2001:63]. 11 Eylül’ü gerçekleştirmekle suçlanan Usame Bin Ladin, 1980’li yılların başında CIA’in koruması altında Afganistan’da diğer İslamcı Arap gönüllülerle beraber Sovyet işgaline karşı mücadele etti. Sovyetler Birliği’nin Afganistan’dan çekilmesi ile beraber Usame Bin Ladin’in de aralarında bulunduğu islamcı müttefikler ABD’nin kendilerini aldattığını ve yüzüstü bıraktığını düşünüp ABD’yi düşman olarak değerlendirmeye başladılar[a.g.e, s:63].

ABD’ye yapılan bu saldırının ardından ABD yönetimi “kanı yerde kalmayacak, kana kan intikamı” anlayışı içine girmiştir. Bush yönetimi de, öncelikle iç kamuoyunda oluşan tepkiyi değerlendirerek buna yönelik tatmin edici hareketleri tercih etti. Bu olayın dünya açısından yansımalarının sert olacağı saldırıdan 8-10 saat sonra Afganistan’ın başkenti Kabil’in bombalanmasından anlaşıldı. Bu sebeptendir ki, ABD’nin terörü destekleyen ülke olarak gördüğü İran, Suriye, Sudan, Kuzey Kore, Libya hemen terörü kınayan mesajlar göndermiştir[a.g.e, s: 51].

Başkan Bush halka yaptığı konuşmada olayı ‘savaş hali’ olarak nitelendirmiş ve şöyle bir konuşma yapmıştır: “Amerika’nın askeri gücü yerindedir. Bundan kimsenin şüphesi olmasın. Terörizme karşı savaşı kazanacağız. Cinayet eylemlerinin çapı çok geniştir ama Amerika’nın çelikten temelini sarsamazlar. ABD dünyadaki özgürlük ve fırsatların en güçlü meşalesidir. Bugün, insanın doğasının gerçekleştireceği en kötü saldırıya, en iyi şekilde karşılık verdik. Dostlarımız ve komşularımız yardıma koştu. Bugün en büyük

kötülükleri gördük, hayat durdu ama yarın devam edecek. Ekonomi işlemeye devam edecek. Acil durum planının uygulamaya koyduk. Önceliğimiz yaralılara yardımcı olmaktır. Bu eylemleri gerçekleştirenler elbet yakalanacak ve adalet önüne çıkarılacaktır. Müttefiklerimizle birlikte terörizme karşı verdiğimiz savaşı kazanacağız. Amerika bütün zorlukların üstesinden geldi ve bununda üstesinden gelecektir. Tanrı Amerika'yı korusun.”[Sever ve Kılıç, 2001: 27].

1.4. 11 Eylül'ün ABD Dış Politikasına Etkisi:

11 Eylül saldırısı sonunda dünya, liberal demokrasi ile siyasal islam arasındaki çatışma ile karşı karşıya kalmıştır[Kürkçügil, 2002:8]. Başkan Bush olaylarla ilgili açıklama yaparken, “terörizme karşı haçlı seferi başlatıyoruz” diyerek saldırının sorumlusu olan Usame Bin Ladin ve korsanların çoğunun Arap olmasına bağlı olarak Müslümanlara karşı tehdit ve tacizin yoğun olduğu bir dönemde Arap ve İslam dünyasının tepkisini çekmiştir. Bush bu sözleri yanlışlıkla söylediğini belirterek Washington'daki İslam merkezine gidip buradaki konuşmasında müslümanları övmüştü[Sever ve Kılıç, 2001: 28].

Nitekim ABD bu son saldırıyı bahane ederek “ teröristleri ve teröristi barındıran ülkeleri” hedef ilan etti. ABD, bu tanımla kendi dünya egemenliğine kafa tutacak her grup ve ülkeyi “terörist” kavramı içine aldı. Böylece artık saldırmak istediği her ülkeye ‘terörü önleme’ ya da ‘caydırma’ gerekçesine dayanarak saldırabilecekti. Dışişleri Bakanı Colin Powell , dünyanın kesin hatlarla terörizm yanlıları ve karşıtları olmak üzere ikiye ayrıldığını söyledi[Erdoğan, 2001: 272]. 11 Eylül olaylarından sonra gündeme gelen Bush Doktrini, soğuk savaş sonrası yalnız kalan ABD'ye dünya liderliğine soyunma rolü sağlamıştır ve ABD'nin bu sefer ki gerekçesi ise özgür ulusları terör belasından kurtarmak olmuştur[Arı, 2004].

11 Eylül'le beraber İsrail'in hep söylediği tez, ABD'de de geçerlilik kazanmıştır. İsrail'e göre bölgedeki istikrarsızlığın tek sebebi, İsrail-Filistin çatışması değildir. İsrail'e göre Ortadoğu'daki istikrarsızlığın kaynağı, bölgedeki otoriter rejimlerdir ve bunlar teröre de destek vermektedir. 11 Eylül sonrasında ABD'de böyle düşünmeye başlamıştır[Kasım, 2003: 38].

11 Eylül 2001'de ABD'ye yapılan ani saldırı yönetimin gündemini değiştirmiştir. Afganistan'daki el- Kaide ve Taliban'a karşı askeri müdahaleye karar verilerek kırk ülkenin de desteği alınmış, ayrıca Avrupa da, Irak'ın Kuveyt'i işgaline karşı koyulduğu 1990 yılından daha fazla ve daha uzun dönem için ABD'ye destek vereceğini dile getirmiştir. 11 Eylül'den 26 gün sonra saldırıya karşılık verilmiştir[Kenneth, www.state.gov]. 27 Eylül 2001'de Başkan Bush kongrede konuşma yapmış ve konuşmasından sonra kongre Bush hükümetine terörizmle mücadele için 40 milyar dolar vermiş ve Kongre'den bu yardıma hiçbir karşı çıkışta olmamıştır[Kenneth, www.state.gov].

Yapılan saldırı sonucunda olayın "savaş hali" ilan edilmesi ABD'nin Afganistan'a askeri müdahalesinde kolaylık sağladı. Beyaz Saray Sözcüsü Ari Fleischer "Saldırı nefsi müdafaa çerçevesinde yapıldı. Terör şebekesine yönelik bu savaş çok kapsamlı olacaktır. Bu bir terör şebekesi, bütün dünyayı kapsayacak bir şebekedir. Tek kişiyi kapsayan bir şey değildir. Ladin yakalansa veya öldürülse bile savaş devam edecektir" demiştir. Bu da müdahalelerin son bulmayacağını işaretidir[Sever ve Kılıç, 2001: 32].

ABD ve yönetiminin açıklamalarından anlaşılacağı gibi ABD'nin 11 Eylül sonrasındaki müdahaleleri Afganistan ile sınırlı kalmamış ve daha sonra da Irak'a da müdahale de bulunulmuştur.

1.4.1: Bush Doktrini:

ABD'nin dünden bugüne dış politikasına baktığımızda genel eğiliminin kendine meydan okuyabilecek güçlerin ortaya çıkışına engel olmak olduğunu görüyoruz. Soğuk savaşın sonunda Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla ABD kendini tek süper güç olarak buldu. Artık ABD kendine rakip olacak güçlerin çıkmasını engellemenin yanında mutlak egemenliğini dünyaya kabul ettirme çabasına da girdi[Balcı, 2003: 27].

Bush Doktrini'nin temellerinin, 1970'lere dayandığı görülmektedir[Aydın, www.stradigma.com]. ABD başkanları Ford, Carter ve Reagan döneminde milli güvenlik konseyinde görev yapan Gary Sick, Bush Doktrini'nin 11 Eylül sonrasında değil de, George Bush zamanında soğuk savaş sonrası politikaları belirlemek için, Savunma Bakanlığı'nda çalışan bir takım bürokratlarca ki bunların arasında Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz de varmış, hazırlandığını söylemiştir. Ama bu rapor hazırlandıktan sonra yapılan seçimlerde George Bush seçimleri kaybedince, rapor rafa kaldırılmıştır. Tabiki W. Bush yönetime gelince ve 11 Eylül olayı da olunca bu rapor güncellenerek uygulamaya konulmuştur[a.g.e, s:27].

Ulusal Güvenlik Stratejisi, yönetimlerin başa geldiklerinde dış politika görüşünü ilan etmek için yayınladıkları bir belgedir. Bush Doktrini olarak da bilinen bu belgede ekonomik kalkınmadan, AIDS'le mücadeleden ve benzeri konulardan bahsedilmektedir. Bush Doktrini'nin can alıcı noktası, 'önleyici savaş' (önhamle saldırısı) kavramıdır. Buna göre, ABD tehdit olarak gördüğü kişilere ve ülkelere karşı güç kullanma hakkını ve yükümlülüğünü kendinde görmektedir[Tunç, 2004: 191].

11 Eylül'le beraber ABD Bush Doktrini'nin temelini oluşturan politikalarını uygulama imkanını elde etmiştir. Artık ABD ortaklaşa güvenliği sağlamada büyük devletlerin ittifakını aramadan, ABD askeri gücünü de kullanarak rakiplerinin doğmasına engel

olacaktır. Bunu yaparken de gerçekliğini yitiren çevreleme, caydırıcılık gibi politikalara dayanmayacak; önceden müdahale stratejisini kullanacaktır. Bu strateji mutlak kontrol egemenliğini ön plana çıkartmaktadır. Artık 1990'lardaki demokratikleşme, çok taraflı işbirliği, insani müdahale, stratejik ortaklık kavramları ABD için önemini yitirmiştir. Artık tüm gücünü hiç çekinmeden kullanan, ittifaklara ve kurallara önem vermeyen bir ABD vardır[Aydın, www.stradigma.com].

ABD Başkanı Bush, Bush Doktrini de olarak bilinen Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde şunları söylemiştir: 'Günümüzde ABD eşsiz ordu gücü ve büyük ekonomisi ile politik etkiye sahip pozisyonadadır. Miras ve prensiplerimizi korumak için, tek yanlı baskı avantajlarını kullanmayacağız. Biz bunun yerine dengeleri koruyucu güç yaratmak için çalışıyoruz. Bu durum insanların bağımsızlığını desteklemektedir. Tüm milletler durumları ve tüm toplumlar politik ve ekonomik özgürlükleri için meydan okuyabilirler ve kendilerini ödüllendirme yolunu seçebilirler. Fakat güven insanların yaşantılarını daha iyiye götürmeyi hedefleyen bir kavramdır. Biz barışı savunacağız' diyen Bush barışı nasıl koruyacağını da şöyle anlatıyor: 'Diktatör ve teröristlerle savaşarak büyük güçler arasında iyi ilişkiler inşa ederek barışı koruyacağız. Biz her kıtadaki özgür ve açık toplumları destekleyerek barışa ulaşacağız. Biz dünyada demokrasiyi serbest piyasa ekonomisini ve dünyanın her yerine serbest ticareti götürmeyi ümit ederek aktif bir şekilde çalışacağız. 11 Eylül olayları bize zayıf Afganistan gibi zayıf ülkelerin, güçlü milletleri büyük tehlikelere itebileceğini düşündürmüştür. ABD'nin amacı olan ilerlemeyi; her ülkeyle politik ve ekonomik özgürlük ve barışçı ilişkiler geliştirilmesi ile sağlamak mümkündür' dedikten sonra ABD'nin yalnız olmayıp, bu amaçları gerçekleştirmek için yapması gerekenleri de şöyle sıralamıştır:

'Giderek artan küresel terörizmi ve bu yönde bize ve dost ülkelere karşı terörist hareketleri önleyecek faaliyetlerde bulunmak; bizi ve dost ülkeleri, kitle imha

silahlarının kullanılmasının korkutucu ve etkili sonuçlarından korumaktır. 11 Eylül olaylarının üstünden çok zaman geçmedi. Amerikalılar henüz olayın etkisinden kurtulamadı. Fakat bizim bu olaylar karşısında sorumluluğumuz ise hareketlere cevap vermek ve dünyayı beladan kurtarmaktır. Gizli güçler, hilebaz ve katillere karşı bize savaşmak göründü. Bu ulus, hiddet anında dahi barışçıdır fakat vahşi değildir. Mücadele başlatılmıştır'. Başkan Bush'a göre ABD'nin terörist organizasyonları bozma ve durdurma konusunda alacağı bazı tedbirler ise şöyledir:

'Ulusal ve uluslararası güçlerin bütün unsurları doğrudan ve devamlı olarak kullanılacaktır. Bizim ABD olarak acilen yapmamız gereken, uluslararası terörist organizasyonlara, terörizme sponsorluk yapan kitle imha silahları kullanan teröristlere ya da devlete ulaşmak, özellikle İslam dünyasında modern hükümetleri desteklemek, modernize etmek buralarda terörist ideolojileri ve koşulları besleyen unsurların bulunmadığından emin olmaktır. Körfez Savaşı sırasında Irak'ın, İran ve kendi halkına karşı kullanmış olduğu kimyasal silahlarla ilgili (ki hala bu konudaki faaliyet ve tasarımlarına son vermemiştir) inanılmaz ve reddedilmez deliller elde ettik. Ayrıca Irak'ın nükleer silahlar ve biyolojik silahlardan elde ettiği kazanımlarının arttığı da biliniyor. Geçen on yılda Kuzey Kore, dünyanın belli başlı balistik mermi müteahhidi durumundaydı ve kendi fabrikalarında güçlü mermiler geliştirmek için denemeler yapmaktaydı. ABD, kendi ülkesi dışında otokratik olmak için kendi içinde daha fazla demokratiktir. ABD'nin içerde demokratik, dışarıda otokratik olması ile 11 Eylül kuleler operasyonu arasında ilgi kurabiliriz" diyerek Bush, Doktrinini açıklamıştır[www.whitehouse.org].

Yukarıda bir kısmından bahsedilen Ulusal Güvenlik Stratejisi ile Irak, İran, Kuzey Kore "şer eksenini" ilan edilmiştir[Balcı, 2003: 23]. Bush Doktrinini, terörle mücadeleyi, nükleer silahsızlandırmayı, düşmanı saldırmadan vurmayı, başka ülkelerin ABD'nin

askeri gücüne ulaşmalarının önüne geçmeyi içermektedir. Bunun da 'önleyici savaş'la yapılması ABD yönetimince düşünülüyor ki; önleyici savaş keyfi kararlar içeren bir uygulamadır. Bu uygulama Japonya'nın yaptığı Pearl Harbour saldırısında görülmüştür. Japonya, ABD II. Dünya Savaşı'na katılmadan önce ABD'nin kendi askeri gücüne yönelik tehdit olarak görüp bu potansiyeli yok etmek için önleyici savaşı bahane ederek ABD'ye saldırmıştır[a.g.e, s:25].

Bu belgede, soğuk savaş döneminin bittiği ve yeni kuralların ve araçların geçerli olmaya başlayacağından bahsediliyor. ABD güçlü olduğunu, aynı zamanda da özgür ve daha adil ülke olduğunu söyleyerek "insanlık onurunun itibarını korumak" için çalışacağını ve karşı çıkan olursa da önemsemeyeceğini söylüyordu. Yeni Güvenlik Belgesi'nde iç ve dış işlerin birbirinden ayrılmasındaki güçlüğün üzerinde de durulmuştur. Terörizmle mücadelenin içeride toplumu rahatlatıp, faydalı sonuçları olacağından bahsedilerek, terörle mücadelede oluşacak tenkitleri azaltmak amaçlanmıştır. Belgeye göre "serseri devlet = ABD'den nefret eden devlet"tir[Sarıkaya, www.stradigma.com].

ABD, yeni dış politikasının temelini oluşturan Bush Doktrini'nde terörizmi ve terörizmi destekleyenleri birincil tehlike olarak değerlendirmesine bağlı olarak önce Afganistan'a daha sonra da Irak'a müdahalede bulunmuştur.

2: ABD’NİN IRAK POLİTİKASI:

2.1.ABD’nin Dış Politika Dinamikleri:

ABD’nin dünya politikasının temelinde, savaşların ABD topraklarından uzakta tutulup, ABD toprakları dışında bulunan güç dengelerine ve stratejik risk unsurlarına karşı devreye girecek bir deniz gücünün sürekli olarak varolması ve Afroavasya politikasında stratejik ve diplomatik araçların etkin olarak kullanımının sağlanması, vardır[Davutoğlu, 2001: 341].

ABD tarihinde, dış politikasının belirlenmesinde tek bir unsurun etkili olduğu görülmemiştir. Dış politikanın belirlenmesinde çeşitli grup ve aktörlerin etkisi olmuştur. ABD’nin dış politika kararlarının alınmasında etkili olan kurumlar ise şunlardır: [Tunç, 2004: 50-55].

Dışişleri Bakanlığı: Dışişleri Bakanlığı dünyayı çözülmesi gereken problemlerle dolu olarak görüp, bunları diplomasi ve uluslararası uzlaşa ile çözmeye çalışır. Dışişleri Bakanı, başkana ne kadar yakınsa politika belirlemedeki etkinliği de o kadar fazla olur.

Savunma Bakanlığı: Pentagon olarak da bilinir. Yabancı hükümetler ve ordular ile ilişkileri yoğundur. Kendine göre dış politika gündemi vardır. ABD ordusunun dünyadaki askeri operasyonlarından sorumludur. Savunma Bakanı orduyu iyi tanıyan sivil biridir. Pentagon için, dünya liderliği daha önemlidir. Bu yüzden de diplomasiyi önemsemez. Dışişleri Bakanlığı ile genelde ters düşen Savunma Bakanlığı görüşünü geri çekmez ve ön planda tutar.

Ulusal Güvenlik Danışmanı: Dış politika kurumları arasında bağlantıyı sağlar. Kendine ait personeli olan ulusal güvenlik danışmanı, başkanla sık görüşür ve bu yüzden de

başkan üzerinde oldukça etkilidir. Başkan yardımcısı, CIA Başkanı, Merkez Ordu Komutanı dış politika kararlarında ikinci derecede etkili olan kişilerdir.

Dış politika kararlarında en son söz başkan tarafından söylenir. Başkan kendine sunulan seçenekler arasında tercih yapıp, bunları kongreye sunar ve halkı, kararın sonuçlarına hazırlar. Kendine bağlı olan 200 tane personeli tercih yaparken başkana yardımcı olur. Ama sonunda karar başkan tarafından verilir. Ayrıca, ABD’de de hükümet ve kongre arasındaki güç dengesinin varlığının da ABD dış politikasının belirlenmesinde etkili olduğu unutulmamalıdır[Gönlübol,1993, s:288-291].

Bu kurumların yanında ABD’nin dış politikasını etkileyen dünya görüşleri de vardır: Bunlar, iki temel yaklaşım olan Realist Yaklaşım ve İdealist Yaklaşım’dır:

Realist Yaklaşım: Bu yaklaşım, ulusal güvenlik, stratejik çıkarlar ve ülkeler arasındaki güç dengelerine akılcı yaklaşır. Askeri açıdan güçlü olmaya ve ordusu güçlü olan stratejik önemi olan Çin ve Rusya gibi ülkelerle ilişkilere önem verir. Örneğin AB askeri açıdan zayıf olduğundan ve tek bir siyaset merkezi olmadığından realistler için önemsizdir. Realistler, dış politikayı ahlak ilkelerine göre yürütmemeyi savunur. Yabancı ülkelerle olan ilişkilerde insan hakları ve demokrasi gibi ilkelere önem vermeyi ülkenin güvenliği için sakıncalı olarak değerlendirirler.

Realistler ulusal güvenliğe ulaşmada, farklı yöntemleri savunmalarına bağlı olarak 2’ye ayrılırlar:Klasik realistler, ‘düşmanımın düşmanı benim dostumdur’ derler. Devletlerden gelen tehlikeyi caydırıcılık ve çevreleme politikalarıyla gidermeye çalışıp, savaşı son çare olarak görürler. Klasik Realistlere göre, dış politika diplomasi ile yürütülmelidir. Bunun içinde her türlü ittifaka sıcak bakarlar. Bu bağlamda NATO müttefiklerine önem verilir, onay ve görüşleri dikkate alınır. Diğer realistler ise şahin realistlerdir. Askeri

güce ve stratejik amaçlara öncelik verirler ve ulusal güvenlik için gerekirse tek taraflı olarak müttefiklere danışmadan davranabileceğini savunurlar. ABD ordusunu yüceltmeyi, ordu değerlerini dış politikaya yansıtmayı severler. Pentagon'un sivil kanadı şahin realistlerin kalesidir[Tunç, 2004, s:53].

İdealist Yaklaşım: İdealistlere göre, ABD 'medeniyete ışık tutan fener'dir. ABD'yi dış dünyaya özgürlük ve adaleti yaymada öncü kabul ederler. İdealistler dış ilişkilerde ahlaki değerleri ön plana çıkarırlar. Demokrasinin ve özgürlüğün benimsenmesi ABD'ye güvenlik, dünyaya barış sağlar. 2'ye ayrılırlar: Birincisi küreselleşme idealizmidir. Onlara göre, ABD serbest ticaret ve milletler arasındaki ekonomik entegrasyonu destekleyerek demokrasi ve özgürlük modeli olduğunu gösterir. ABD askeri gücünü kullanarak değil kültürel, ekonomik ve teknolojik avantajlarını kullanarak demokrasiyi yaymaya çalışmalıdır. Ekonomik ve ticari entegrasyonla dünyaya barış geleceğini söylerler. Örnek olarak ise, Mc Donald şubesi açılan ülkelerin birbiriyle savaşmadığını gösteriyorlar. Bu yaklaşımın etkisini, Clinton'un 1990'lardaki politikasında görüyoruz. Şahin idealistlere göre ise; ABD'ye en büyük tehdit diktatörlük rejimlerinden gelir ki, bu ülkenin küçük veya büyük olması önemli değildir. Çünkü kendi halkına kötü davranan bir ülkenin liderinin ABD'ye iyi davranması beklenemez. Şahin İdealistlere göre, Askeri güç kullanarak diktatör rejimler devrilmeli, demokrasi yayılmalıdır. Bu yaklaşım, en azınlıkta kalan yaklaşımdır[a.g.e, s: 55].

Ayrıca, İsrail lobisi ABD siyasetinde göz ardı edilemeyecek kadar etkilidir. Bu lobinin etkisi, başkanlara göre de farklılık göstermiştir. George Bush zamanında bölgesel hegemonyanın sağlanmasına yoğunlaşılırken, Clinton İsrail lobisinin etkisi altında daha fazla kalmıştır[Arı, 2004: 209].Yahudi lobisi Amerika kamuoyunda, Araplar karşısında İsrail lobisine ve Yahudilere daha sıcak bakmaktadır[a.g.e, s: 209].

2.2. ABD'nin Irak Politikası'nın Tarihsel Süreci:

Ortadoğu, stratejik konumu, yeraltı zenginlikleri ve bölgenin beşeri ve sosyal yapısından dolayı tarih boyunca mücadelelere sahne olmuştur. Arap-İsrail anlaşmazlığı, İran-İrak Savaşı, 1991 Körfez Savaşı bunlara örnektir. Ortadoğu, sahip olduğu öneme bağlı olarak, tarih boyunca istikrarsızlıklarla da uğraşmıştır. Bölgenin haritasının suni olarak çizilmiş olması, üç din içinde önemli olan kutsal yerleri bünyesinde barındırması, bölgede milletleşme sürecinin bitmemesi, zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olması, bölgenin demokratik rejimlerden yoksunluğu, su kıtlığı gibi sebeplerle beraber bölgede uzun yıllardır devam eden Arap-İsrail çatışması, 1991 yılındaki Körfez Savaşı, bölgede İran'ın aşırı dinci tutumları ve Batı-ABD karşıtı tavırlar bölge ülkelerinin terörizmi desteklenmeleri, soğuk savaşın sona ermesi ve bunun bölge dengelerine ve istikrarına etkileri bölgedeki istikrarsızlık nedenleri olmuştur. Ayrıca Ortadoğu, zamanla teröristler için sığınak haline gelen bölge konumuna da düşmüştür[Bal, www.stradigma.com].

2.2.1. ABD'nin Ortadoğu Politikası'na Genel Bakış:

ABD'nin, 1920'li yıllarda bölgede petrolün fark edilip petrol şirketlerinin buradan pay kapma yarışına dahil olmasıyla Ortadoğu politikası başlamıştır. Yönetime gelen bütün ABD başkanları bu bölgenin stratejik ve ekonomik önemine dikkat çekmiştir. Amaç, ucuz ve kesintisiz olarak petrolü dünya pazarına ulaştırıp, ABD ve müttefiklerinin bundan faydalanmasını sağlamaktır. 1970'li yıllarda bölgeye baktığımızda Arap-İsrail Savaşını, petrol ambargosunu, bölge denetimi için ABD-Sovyet rekabetini ve İngiltere'nin çekilmesini ve İran rejiminin varlığına şahit oluyoruz. Tabiki, başka yerlerde olduğu gibi İngiltere'nin çekilmesiyle birlikte Ortadoğu'da onun yerini ABD askeri varlığı almış ve bölgede ABD etkinliği artmıştır[Arı, 2004].

Her dış politikanın belirlenmesinde olduğu gibi ABD'nin Ortadoğu politikasının belirlenmesinde de kimin başkan olduğunun, yönetimde hangi grup ve kişilerin etkili

olduğunun ve hükümet ile kongre arasındaki güç dengesinin varlığı önem taşımaktadır. Ayrıca, Ortadoğu'da olan olaylarda, ABD dış politikasının belirlenmesinde etkilidir. Sık sık bölgedeki olayların durumuna göre mevcut yönetim tarafından politikalar belirlenmiştir[Tunç, 2004: 19].

ABD'nin bölgede olaylara müdahalesinde genellikle diplomatik yolları kullandığını, 11 Eylül'e kadar da askeri müdahalelerden istisnalar hariç kaçındığını görüyoruz. 11 Eylül'den önce ABD, bölgede iki kez rejimi zorla değiştirmek için girişimde bulunmuştur. Birincisi CIA'in etkin olduğu 1953 İran'da Başbakan Muhammed Musaddık'a düzenlenen darbe ve ikincisi ise, 1996 Saddam'ı değiştirmek için yapılan fakat başarısız olan operasyondur[a.g.e, s: 20].

Bush'un Ortadoğu vizyonunun temelinde, bölgede bulunan müttefiklerinin desteğiyle düşmanlarına karşı koyup, Ortadoğu'yu yeniden şekillendirip, bölgede demokrasi ve özgürlüğü ilerletme yollarını bulmada ABD'nin üstün gücünü kullanma kararlılığı vardır. Bunun anlamı, Saddam diktatörlüğünü devirmek için güç kullanmak, ılımlı olan Arap rejimleri arasında kademeli olarak siyasi reformları geliştirmek ve İsrail-Filistin Çatışması'nı sonuçlandırmaktır[Gordon, 2002a:155].

Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin uygulamış olduğu Ortadoğu politikası eski gücünü kaybetmeye başlamış ve bu da ABD'nin, bölgedeki hakimiyetinin devamını sağlama da sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur. ABD'nin Ortadoğu'da uyguladığı politikalar, ABD'nin istediği sonuçları doğurmaz hale gelmiştir. Soğuk savaş sonrasında bölge yapısında meydana gelen değişim ABD'nin bölgeye uyguladığı stratejilerle örtüşmemiş, Arap dünyası, İsrail'e verdiği destek yüzünden ABD'ye düşmanlık duymaya ve bölgede ortaya çıkan problemlerden de ABD'yi sorumlu tutmaya başlamıştır[Tunç, 2004:19]. Körfez Savaşı sonrasında ABD'nin Ortadoğu politikasında iki temel sorun ABD'yi

zorlamış ve beklentilerinden uzaklaşmıştır. Bu iki temel sorun şunlardır:

İdeolojik sorunlar: Arapların çoğu küreselleşmeyi emperyalizmin aracı olarak görmüş ve çoğunlukla da dine daha fazla yaklaşmıştır. Küreselleşmenin getirdiği liberalizme ve özgürlüğe değil, İslam'a ve muhafazakarlığa sarılmışlardır. Bunun yanında Arap milliyetçiliğinin de, Araplara önderlik edecek birleştirici bir Arap devletinin olmamasından, devletlerin sınırlarının yapay olmasından ve zamanla toprağa bağlı milliyetçiliğin gelişmesinden, ortak çıkarlarının kaybolması gibi sebeplerle gerilemeye başlaması bölge içi istikrarsızlıkları arttırmıştır[Erkmen, 2003: 23].

Siyasal sorunlar: Bölgede muhalefetin siyasal katılım yollarının tıkalı olmasına bağlı olarak yeraltında veya camilerde örgütlenmesi bölge ülkelerinin rejimleri için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bunun yanında ekonomik sorunlar, demografik sorunlar, sosyal taleplerin karşılığının olmaması Arap dünyasında krizi ağırlaştırdı. Bu sorunların çözümünde de Araplar devrimci bir değişimi veya liberalleşmeyi değil de bu sorunların ortaya çıkmasının kaynağı olarak gördükleri batının, bölgeden ellerini çekmesiyle sorunların çözüleceğine inandı. Ayrıca Siyasal İslam da, Körfez Savaşı sonrası ikinci bir yükseliş yaşadı[a.g.e, s:25].

ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik uyguladığı politikalara baktığımızda bölgedeki zengin petrol ve enerji kaynaklarını kontrol altında tutmak; İsrail'in bölgedeki varlığını garanti altına almak; İsrail için tehdit oluşturma potansiyeli olan ülkeleri zayıflatmak ve zayıf tutmak; İsrail ve ABD'nin bölge çıkarları için tehdit oluşturma ihtimali olan Irak, Suriye ve İran'ı kontrol altında tutmak; Emperyalizme karşı tavrı alan radikal İslam tehlikesini azaltmaya çalışmak; Ortadoğu'da olan kimyasal ve biyolojik kitle imha silahlarını ortadan kaldırmak gibi unsurları göz önünde tutarak onlara göre politikalar belirlediğini görüyoruz[Taşkıran, 2004b, www.stradigma.com].

2.2.2: 1991 Körfez Savaşı Öncesi ABD'nin Ortadoğu Politikası:

Soğuk savaş dönemi boyunca ABD'nin Ortadoğu politikasının temelini, Sovyetler Birliği'nin Körfez'e inip de petrolü ele geçirmesini engellemek oluşturdu. 1950'lerde İran petrol şirketlerini millileştirip de Sovyetler Birliği ile yakın ilişkiye girince ABD Başkanı Eisenhower, Musaddık'a cephe aldı ve darbeye yönetimden indirdi. Bundan sonra da ABD'ye sıcak bakan Şah Rıza Pehlevi İran'ın başına geçti. 1979 yılına gelindiğinde tam bir ABD düşmanı yönetim ortaya çıktı. Ayetullah Humeyni, ABD'yi "büyük şeytan" ilan etti. ABD Tahran Büyükelçiliğini 444 gün boyunca işgal etti ve ABD-İran ilişkileri daha da bozuldu[Tunç, 2004: 21]. 1979 yılında ayrıca Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal etti. Bu işgalle ABD Sovyetler Birliği'nin Körfez'e inmesinden tekrar korkmaya başladı. Irak'ta ise, 1979'da Saddam tek adam olduğunu ilan etti ve ABD aleyhtarı tavır takındı. ABD'nin böylece bölgede iki düşmanı birden oldu. Ama Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali yolunda gitmedi, İran Sovyetler Birliği'ne yüz vermedi ve İran-Irak arasındaki düşmanlık su yüzüne çıktı. Böylece, ABD bölgede rahat bir nefes aldı. 1979'da, İran Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali ile ABD politikası değişiklik gösterdi. 1980'de Carter Doktrini benimsendi. Carter tarafından Körfez ABD için "hayati önem" taşıyan bölge ilan edildi. Bu doktrine göre, herhangi bir gücün bölgeye etkin olmak için yapacağı girişim ABD'nin stratejik çıkarları için tehdit kabul edilerek, askeri güçte dahil her türlü tedbir alınacaktı. Bölgede hızlı intikal gücü kurularak bölgede askeri güç edinildi[Tunç, 2004: 19-21].

Irak'ta köktenci milliyetçi Baas Partisi yönetimindeydi ve 1970'de bu parti mensubu Saddam Hüseyin etkili bir isim olarak ortaya çıkmasıyla Irak komşuları için bir tehlike oluşturmaya başladı. Komşularına karşı saldırgan tutumlar içinde olan Saddam rejimi, 1980'de İran'ı işgal etmiştir[Kissenger, 2002: 170]. Bu işgalde ABD'nin soğuk savaş dönemi politikaları da etkili olmuştur. Soğuk savaş döneminde Irak, Sovyetler

Birliği'nin yanında yer alırken ABD İnan'ı Ortadoğu'daki en önemli müttefikleri olarak değerlendiriyordu. Fakat, İslam devriminden sonra ABD İnan'ı bölge çıkarlarına karşı en büyük engel olarak görmeye başlayınca kendine yeni müttefikler arayışına girdi. 1980'de İnan'a saldıran Irak'ı da müttefik olarak değerlendirmeye başladı[İnat, 2004:7]. ABD İnan-Irak Savaşı'nın ilk yıllarında Irak'a dolaylı destek sağlarken, daha sonraları ise modern silahlar sağlayarak ve üretim teknolojilerini bu ülkeye verilmesinin yanı sıra İnan birliklerinin cephe hareketlerine ait uydu verilerini de Irak'a vermiştir. Ayrıca kimyasal ve biyolojik silah üretiminde kullanılan teknolojinin ABD ve Avrupa Irak'a verilmesine, Irak'ın savaşta İnanlılara ve Kürtlere karşı kimyasal silah kullanmasına ve İnan petrolünü taşıyan tankerlere saldırılar düzenlenmesine de göz yummuştur. Fakat Irak'ın petrol tankerlerinin zarar görmemesine önem vermiştir[İnat, 2004:8]. Savaşı kazanamayacağını anlayan İnan'ın, BM'nin 18 Temmuz 1980 tarihli 598 sayılı Güvenlik Konseyi kararını kabul etmesiyle savaş son buldu ama Irak ve ABD arasında yaşanan sıkıntılar yeni başlamış oldu. Savaşın bitimiyle ABD Irak'a olan desteğini çekti ve Irak'ı elindeki kimyasal silahlar yüzünden, saldırgan ve uzlaşmaz tutumları ve ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarları için tehlike olmaya başlamasından dolayı dost ülkeler listesinden silip düşman ülkeler listesine aldı. Irak ise, İnan-Irak savaşı boyunca sağlanan yardımlarla elde ettiği güce güvenerek savaşta harcadığı ekonomik gücünü başka ülkelerin kaynaklarına göz dikerek kazanma amacını gütmeyi başladı. Irak, İnan ile savaşı tüm Arap dünyası adına yaptığını belirterek Arap ülkelere olan borçlarının bir kısmının silinmesini, Kuveyt'ten toprak talep ederek, Kuveyt'in Rumeyla petrol bölgesinden Irak'a ait petrolü çıkardığını ve Arap ülkelerinin kotalarından fazla petrol çıkartarak Irak'ı zarara uğrattıklarını söyleyerek saldırgan tutumlarına başladı. Bunun yanında da Irak nükleer silah edinme çabalarını da artırdı. Bunu bölgedeki çıkarları için bir tehlike olarak gören ABD, Irak'a müdahale için fırsat kollarken Kuveyt ile arasındaki anlaşmazlığı fırsat bildi ve Irak'ı Kuveyt'e müdahale için cesaretlendirdi. Sonunda da Irak 2 Ağustos 1991'de Kuveyt'i işgal etti[a.g.e, s:9-10].

2.2.3: 1991 Körfez Savaşı ve I. Bush Dönemi Irak Politikası:

1991 yılına gelindiğinde Saddam Hüseyin bölgedeki saldırgan tutumlarını halen devam ettiriyordu. Bu tutumun sonucu olarakta Saddam Hüseyin rejimi 2 Ağustos 1991'de Kuveyt'i işgal etmiştir. Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinde şu faktörler rol oynamıştır:

Irak Kuveyt'in Osmanlı İmparatorluğu zamanında Irak'ın eyaleti olan Basra'nın bir parçası olmasına dayanarak Kuveyt'in Irak'ın bir parçası olduğunu ve Irak'ı istediğini 1961 yılında Kuveyt'in bağımsızlık kazanmasından beri söylemekteydi. Irak Kuveyt'i 1963 yılında tanıdı. Ancak 1973 yılına gelindiğinde ise tekrardan toprak talebine başladı ve sonunda 1991 yılında Kuveyt'i işgal etti. Bunun üzerine de ABD ve koalisyon güçlerinin müdahalesiyle Kuveyt'ten geri çekilmek zorunda kaldı[İnât ,2004: 5].

Ayrıca, Saddam Hüseyin 1979 yılında yönetime geldi ve bölge ülkelerine karşı saldırgan politikalar uygulamaya başladı, ülkesinin kaynaklarını ülkesi için değil de silahlanmaya ve savaşlara harcadı, ABD'ye meydan okudu. Böylece de ABD- Irak arası bozuldu.

ABD ve batılı ülkelerin 1979'daki İran devrimini tehlike olarak görüp Irak'ı İran'a karşı uluslararası hukuka aykırı savaşında savaşın başlarında dolaylı daha sonraları ise doğrudan desteklemeleri Irak'ın 1980 ve 1990'lı yıllarda saldırgan politikalar izlemesinde etkili oldu. Ekonomik gelir bakımından zengin olan Irak'a ABD ve batılı ülkeler teknoloji ve kitle imha silahı geliştirmek için gerekli malzemeyi satmada yarıştılar[a.g.e, s: 6].

ABD günlük petrol ihtiyacı karşılamak için petrol zengini ülkelere muhtaçtır. Irak'ta dünyanın ikinci büyük petrol rezervine sahip olduğundan Irak'ın kontrolü ABD için önemlidir. Ayrıca ABD Irak'ı kontrol ederek, Ortadoğu'yu ve enerjiye muhtaç, rakibi

olan Çin'i ve Avrupa Birliği'ni de kontrol altında tutabilecektir[a.g.e, s: 6].

Irak Kuveyt'i işgal için ortaya koyduğu ilk iddiasını 16 Temmuz 1990'da Arap Birliği Genel Sekreterliği'ne gönderdiği mektupta, Kuveyt'in 1980'den beri Irak'a ait olan el-Rumeyla Petrol bölgesi kuyularını açıp, petrol üretimini artırarak fiyatları düşürüp Irak'ın ekonomik kaybına neden olduğunu iddia etti. 17 Temmuz'da da Saddam Hüseyin Kuveyt'i ve BAE'ni aşırı üretim yapmakla ve Kuveyt'i Irak'ın petrol kuyularını çalıp zarara uğratmakla suçladı ve tazminat talebinde bulundu. Temmuz ortasına gelindiğinde de sınıra asker yığmaya başladı. Irak Kuveyt'i topraklarına katabilirse dünyanın ikinci büyük petrol rezervine sahip ülkesi olmayı planlıyordu[Arı, 2004: 420].

İran-Irak Savaşı boyunca Irak'ın askeri gücü arttı. Bunun yanında İran zayıfladığı için kendine yeni cephe açamaz diye düşündü ve İran tehlikesinden Arap dünyasını kurtardığı için Kuveyt'i işgaline Arapların ses çıkartmayacağını umdu. Kuveyt'i işgal ederse borçlarından da kurtulacak, petrolü eline geçirince de petrol fiyatlarını etkileyebileceğini düşünmüştü[a.g.e, s:421].

Bu arada ABD kendini İran-Irak Savaşı boyunca Irak'ı desteklemişti ve soruna karışmamış ve çözümünü ikili görüşmelere bırakmıştı. Böyle olunca Irak, ABD'nin işgale de karışmayacağını düşündü. 1990 Şubat'ında ABD, bölgede ılımlı devlet olarak Irak'la ilişkilerini geliştirmek isteyeceğini söylerken, ABD'nin sesi radyosunda Saddam dünyanın tehlikeli diktatörleri arasında sayıldı. Dole, Bağdat'ı ziyaret etti. Saddam da ABD ve Avrupa'nın kendisine karşı yoğun bir kampanya içinde olduğunu söyledi. Dole da, bunun Başkan Bush'la ilgisi olmadığını ilettiler[a.g.e, s:425].

ABD Irak'ın Kuveyt sınırına asker yığdığını uydu fotoğraflarını bilmesine rağmen hiç bir uyarıda bulunmadı[a.g.e, s:425]. BM'ye de hiç bir bilgi sunmadı.

Irak'ın alt yapısını yıkmak ve Irak'ın tekrardan güçlenmesini ve meydan okumasını sağlayacak kapasitesini zayıflatmak için 1991 Körfez Savaşı yapılmıştır[Arno, 2003:58].

1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle ABD Irak'a müdahale için beklediği fırsatı yakalamıştır. Böylece Ortadoğu'daki çıkarlarını korumak isteyen ve soğuk savaş sonrasında Avrupa Ortak Kimliği oluşturma çabası içine giren Almanya ve Fransa gibi ülkelerin, ABD'nin ağırlığının yoğun olduğu NATO'yu irdelemeleriyle NATO'nun devamını sağlamak için ABD yeni düşman arayışına girdi ki bu düşman da Irak oldu. Irak'ın Kuveyt'i işgal ettiği 2 Ağustos günü ABD, BM Güvenlik Konseyi 660 sayılı kararıyla işgali kınadı ve Irak'ın koşulsuz işgali bitirmesini de istedi. 6 Ağustos'ta da 661 sayılı kararla Irak ve işgal altındaki Kuveyt'e petrol ve tüm ürünleri kapsayacak ticaret ve yatırım ambargosu kondu. ABD'de Irak'tan yapılan petrol ithalatına ambargo koyup, Irak ve Kuveyt'teki servetini dondurdu. Körfez bölgesine asker göndermeye başladı, 5 Ağustos'ta da Suudi Arabistan'ı Saddam'ın sonraki hedefinin kendisi olduğu konusunda Saddam'ın yığınak yaptığını gösteren uydu fotoğraflarıyla kandırdı ve imzalanan bir anlaşma ile ABD askerleri Suudi topraklarında konuşlanma imkanı elde etti. 8 Ağustos'ta da ilk ABD askeri uçaklarının Suudi Arabistan hava üslerine gelmesiyle 'Çöl Kalkanı Operasyonu' başladı. 37 ülkenin askerlerinden oluşan orduda Suriye, Mısır, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Fransa, Suudi Arabistan ve en fazla da ABD askerleri vardı[İnat, 2004:11].

Arap dünyası Filistin Kurtuluş Örgütü, Yemen , Sudan ve Ürdün hariç ABD'nin Körfez bölgesine asker yığmasını destekledi. 1 Eylül 1990'da yapılan Arap Ligi Zirvesi'nde de Irak askerlerini çekip savaş tazminatı ödemeye, Irak ve Kuveyt'teki yabancıları serbest bırakmaya çağırıldı. Fakat Irak bu çağrıyı dikkate almayarak ülkelerden,

Kuveyt Büyükelçiliklerini Bağdat'ta taşımalarını istedi. Bundan sonra, 25 Eylül 1990 tarihli 670 sayılı kararla Irak uygulanan kara ve deniz ablukasına hava saldırısı da eklendi. 29 Kasım 1990 tarihli 678 sayılı kararla da ABD'ye 15 Ocak tarihine kadar Irak geri çekilmezse zorla çıkarılması için gerekli tüm araçların kullanılması yetkisi verildi ve böylece ABD savaş için uluslararası hukuk açısından gerekli meşruiyeti sağlamış oldu. Bu arada da savaş olmadan diplomatik yollarla sorunun çözümüne çalışıldı ama sonuç elde edilemedi[a.g.e, s:13].

17 Ocak'ta hava saldırılarıyla savaş başladı. 24 Ocak'ta da kara saldırısı başladı. Savaş uçaklarından fırlatılan füzelere karşı Irak hava savunması pasif kaldı. Irak savaş esnasında İsrail'e ve Suudi Arabistan'a karşı füze saldırısında bulundu. ABD'nin yoğun çabalarıyla İsrail Irak'ın saldırılarına cevap vermedi ve savaşa dahil olmadı. Sovyetler Birliği'nin çabalarıyla tekrardan barış girişimleri başladı ama bir sonuç elde edilemedi. 22 Şubat'ta ABD Başkanı Bush, 23 Şubat öğlene kadar şartsız olarak Kuveyt'ten çekilmesini aksi halde kara hareketinin başlayacağını belirten ultimatoma verdi. Irak'tan beklenen cevap gelmeyince kara hareketi başladı ve kara, hava ve denizden yapılan hareketle Irak büyük kayıplar verdi. 27 Şubat'ta Kuveyt'in ele geçmesi ile savaş bitti[a.g.e, s:15].

Körfez Savaşı dünyanın yeniden yapılanması aşamasında ilk basamağı oluşturmaktadır. Irak Kuveyt'i 1 Ağustos 1990'da işgal etmiş olmasına rağmen ABD'nin Irak'a karşı harekete geçmesi zaman almış ve ancak 17 Ocak 1991'de Irak'a karşı tedbir alınmıştı. ABD'nin Vietnam sendromu, oraya onbinlerce asker gönderip 55 bin ölü vermesi ve kendini oradan güç bela kurtarması, bunun kamuoyunda ve kongre de derin izler bırakması ve sonunda da kongrenin ABD dışına bir operasyon için asker gönderirken kongreye danışma gereğini getirmesi; bu harekate meşruiyet kazandırmak için BM'nin desteğini almak istemesi; ABD halkının da desteğini sağlamak için sorunu öncelikle

barışçı yollarla çözmeye çalışması; savaş için gerekli askeri hazırlıkların yapılması; Sovyetler Birliği'ni de ikna ederek savaşa girme isteği ABD'nin uzun bir zaman bekledikten sonra Irak'a müdahale etmesine neden oldu[Armaoğlu, 1997,:881-884].

Savaşta, ABD ve müttefiklerinin ordusu Irak'a göre daha güçlüydü. Teknolojik üstünlüğe, eğitilmiş insan gücüne sahipti. Buna karşılık Irak birlikleri daha yeni 8 yıllık İran-İrak Savaşı'ndan çıkmıştı ve yorgundu. Irak'ın hava üstünlüğü yoktu ve hava ile kara güçlerinin arasındaki bağlantıyı tam olarak sağlayamıyordu. Tek bir silaha yani scudlara Saddam'ın duyduğu güven, (ki, savaşın daha başında bunların bir işe yaramadığı ortaya çıktı, ya hedefleri vuramadı ya da ABD patriot füze karşıtı savunma füzeleriyle yok edildi) Siyasal tahmin hatası yapması, Batı'nın kendine ciddi bir müdahalede bulunmayacağını düşünmesi ayrıca da Arap devletlerinin çoğunun düşman gördükleri ABD ile birlikte hareket etmeyeceklerini umması ve Saddam'ın işgali oldu bittiye getiririm düşüncesi Saddam'ın yenilmesine neden oldu[Sander, 1994: 511].

Irak'ın parçalanma tehlikesi savaşı bitirmesinin diğer bir gerekçesiydi. Saddam yönetimde olduğu sürece ABD'nin körfezdeki konumu üzerindeki etkisi sürecekti. ABD artık Irak'ı bölgede dengeleme politikasında kullanılamazdı[Kissenger, 2002: 272].

Irak ve ABD uzlaşmaz tutumları yüzünden olayı savaşa taşımışlardır. Saddam, kendine karşı kurulan ittifakın dağılacığını, ekonomik ambargonun biteceğini ve Arap ülkelerinin kendi yanında olacağını düşünerek hareket etti. ABD'de Irak'ın koşulsuz olarak çekilmesinde ısrarcı oldu[Arı, 2004:426].

Irak Savaşından zararlı çıkan ne ABD, çünkü bölgede askeri olarak vardır, ne de Saddam'dır, çünkü halen yönetindedir. Asıl kaybeden Irak halkıdır çünkü ne kadar

Iraklının öldüğü belirsizdir. Ayrıca savaş sonrasında da Bush yönetiminin yaptığı konuşmada Irak halkını, ayaklanmaya çağırmasıyla halk ayaklandı. Ayaklanınca da ABD bu konunun Irak'ın iç meselesi olduğunu söyleyerek hiçbir şey yapmadı. Kuzeyde Kürtler, güney ve orta kesimlerde Şiiler ayaklandı ve bu ayaklanmaların kanlı bir şekilde bastırıldı. İnsanlar hayatını kaybetti. Ölü sayısı savaştan sonra da arttı. Kürtler ve Şiiler komşu ülkelere kaçtılar. Mültecilerin ülkelerine güvenli biçimde dönmesini sağlamak için ABD'nin girişimi ve Güvenlik Konseyi'nin çabalarıyla 5 Nisan 1991 tarihli 688 sayılı kararıyla Irak'ın kuzeydoğusunda Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı 9325 kilometrekarelik bölge 'güvenli bölge' 36. paralelin kuzeyi de 'uçuşa yasak bölge' ilan edildi[İnat, Duran, Ataman,2004:16].

Irak'ın başının ezilmesiyle birlikte, bölgede sivrilme ve başkaldırma isteyen ülkelere göz dağı verilmiş oldu ve ABD Ortadoğu'da tartışmasız bir kontrol üssü elde etti[Armaoğlu, 1997, s:884].

Savaş, 1999'a kadar Irak'ı 140 milyardan daha fazla petrol gelirinden etti ve hiperenflasyona sebep oldu, yoksulluğu arttırdı. Toplumsal ve ekonomik kargaşaya neden oldu. İşsizlik ve salgın hastalıklar arttı ve temel ihtiyaçlar bulunamaz hale geldi[Arnove, 2003: 67].

Irak'ın Kuveyt'i işgali Bosna-Hersek bunalımından farklı olarak sadece bölgeyi değil, petrol kaynakları denetimi yüzünden tüm uluslararası sistemi ilgilendirmekteydi. Ve bu yüzden ABD, BM ve çoğu Arap devleti arasında bir koalisyon oldu. Körfez Savaşı'nda Irak, Suudi Arabistan ve İsrail'e scud füzesi fırlattı. Bu yüzden, 27 Şubat'ta ateşkes anlaşmasında Irak bütün zehirli gaz ve kimyasal silahları imha etmeyi ve BM denetçilerini tesis ve füzeleri denetlemek için ülkesine almayı kabul etti[Sander, 1994: 513].

Irak bu savaşla ve sonrasındaki ekonomik ve askeri ambargolarla sindirilirken İnan bölgede yeni bir ağırlık kazandı. 1989'da Rafsancani'nin Cumhurbaşkanlığı ile daha iyi dış politika yapılmaya başlandı[a.g.e :513].

Soğuk savaş döneminde ABD'nin Ortadoğu politikası, Sovyetler Birliği'nin bölgedeki rejimleri etki alanına almasına engel olup Sovyetlerin etki alanının genişletmesini engellemek ve petrol kaynaklarının batıya kesintisiz ulaşımını garanti altına almaktı. Bu çerçevede ABD bölgede ABD yanlısı rejimleri desteklemiştir. Soğuk savaşın son bulmasıyla da Sovyetler gündem dışı kalmıştır. 1991 yılında Körfez Savaşı ile ortaya çıkan durum günümüze kadar da devam etmektedir. Soğuk savaş sonrasında Ortadoğu'da barış ve güvenliğin sağlanacağı bir politika takip edilmiştir. George Bush Ortadoğu'daki istikrarsızlığı Filistin sorununa bağladı. Likud iktidarına sorunun çözümünde engel olarak gördü ve İsrail'e baskıda bulundu. 1992 yılında işçi partisi iktidara gelince de ilişkiler yumuşadı[Kasım, 2003:37].

2.2.4: Clinton Dönemi Irak Politikası:

1992'de Bill Clinton seçimleri kazanıp göreve başladı. Clinton dönemindeki Irak politikası, Saddam rejiminin zayıf tutulması, bir daha tehdit oluşturmasının önlenmesinden ibaretti[Tunç, 2004:26]. Saddam'ın yaptıklarına göre politikalar üretildi. Bu dönemde Çin'e, NATO'ya ve Rusya'ya daha fazla önem verildi. Clinton döneminde 1996 yılında CIA desteği ile Saddam'a karşı yapılan bir darbe girişimi oldu. Ama başarısızlıkla sonuçlandı. Güvercin kanadı Clinton yönetiminde ağır bastığı için, 1998'e kadar Irak'a karşı hep çevreleme politikası takip edildi. 1993, Kuveyt ziyaretinde eski Başkan Bush'a suikast düzenlenmesi, 1996 Kuzey Irak kürtlerine yeniden saldırılması gibi sebeplerle Irak ara ara bombalandı. 1998 yılında Irak'ın BM silah denetçilerini ülkeden atmasıyla Irak'ta rejim değişikliği düşünölmeye başlandı[a.g.e,s:28]. Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrası ABD Irak'ı kontrol altında

tutabilmek için ambargo da uyguladı. Amaç Saddam'ın petrol gelirlerini kendisi için kullanmasının önüne geçmekti[a.g.e, s:28]. 2000 yılına gelindiğinde ABD'nin Irak politikası tıkanmıştı. ABD için Irak politikasının tıkanma sebebi “gıda için petrol” anlaşmasının delinmiş olmasından kaynaklanmaktaydı. 1996'dan sonra Irak, BM kararını delip, kendine satması için verilen izinden daha fazla petrol sattı, 2000 yılında da 1982'den beri kapalı olan Suriye-Irak petrol boru hattını açtı ve Suriye'ye petrol verdi[a.g.e, s:38]. Ayrıca kaçak sınır ticareti de yapıyordu. 2000 yılına gelindiğinde petrol gelirin % 20'si BM denetimi olmadan Saddam'ın cebine gidiyordu[Tunç, 2004: 26-31].

ABD rakibi olan Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla tek süper güç olarak kaldı. Bu konumunu devam ettirmek için ABD çıkarları önünde engel olarak gördüğü devletlere karşı silahlı mücadeleyi bile kullandı. Engel olarak görülen ülkelerden biri de Irak olduğundan ilk müdahale edilen ülkelerden birde Irak oldu. Bu saldırgan tutum George Bush yönetimiyle başlamış ve 1993-2001 yıllarında Clinton yönetimiyle kesintiye uğramıştı. Clinton döneminde ise, çevreleme politikası uygulandı. George W. Bush'un yönetime geçmesi ile birlikte Irak'a karşı olan saldırgan tutum devam etmiştir[İnat, 2004:17].

İki savaş arası döneme çevreleme politikası damgasını vurmuştur. ABD çevreleme politikasını uygularken de şu araçları kullanmıştır: BM çerçevesinde Irak'a uygulanan yaptırımlar; silah denetçilerinin görevlerini devam ettirmeleri; Irak merkezi hükümetine karşı muhalefetin desteklenmesi; ABD'nin Irak'a saldırgan tutum sergilediğinde müdahale edecek bir askeri gücü bulundurup, gerektiğinde Irak'ın uçuşa yasak bölgeye ve güvenli, bölgeye uyması için hava saldırıları düzenlemektir[a.g.e, s:18].

Savaştan sonra petrol ihracatı yasaklanan Irak'a, 14 Nisan 1995 tarihinde BM Güvenlik

Konseyi'nin 986 sayılı kararıyla gelirleri gıda ve ilaç alımında kullanılmak için petrol satma izni verildi ve buna "gıda karşılığı petrol" programı denildi. 90 günlük bir süre içinde 1 milyar dolarlık petrol satmayı içeren bu program, başta Irak tarafından egemenliği sınırlandırılacak diye kabul edilmedi. Daha sonra 20 Mayıs 1996'da anlaşma sonuçlandı ve Kerkük-Yumurtalık boru hattı açıldı. Yapılan ambargonun Irak rejimini zayıflattığını söyleyenlerin yanında, bu ambargonun Irak halkına zarar verdiğini söyleyenlerde vardır. Ama şu ortadadır ki Irak'a biyolojik silah üretmesin diye çok önemli olan bazı ilaçların ülkeye girişinin yasak olması nedeniyle 500 binden fazla çocuk öldü. Aslında BM tarafından yapılan yaptırımlar Saddam'ın yaptığı başarısızlıkları örttü. Ülkedeki ekonomik durum daha da kötüye gitti, halkın önemli bir kısmı da bunun BM yaptırımlarından kaynaklandığına inandı. Bu da Saddam rejiminin Körfez Savaşı ile kaybettiği itibarını geri kazanmasını sağlamıştır[a.g.e, s:20]. Irak'taki silah denetçileri sayesinde Irak kitle imha silahlarından temizlendi. 1990'da da Bağdat yönetimi Biyolojik silah programına kendi kendine son verdi. 1995 yılında UNSCOM Başkanı Rolf Ekeus, 1995 itibarıyla Irak'ın kitle imha silahlarından arındırıldığını açıkladı. Bunun üzerine de Saddam silah denetçilerinin ülkeden ayrılmasını istedi. Fransa, Rusya, Çin bunu desteklerken ABD çevreleme politikası çerçevesinden olaya bakarak İngiltere ile birlikte reddetti. 1997'de UNSCOM başkanlığına ABD'ye yakın isim olan Richard Butler getirildi[a.g.e, s:21]. Saddam Hüseyin yönetimi bundan memnun olmadı ve UNSCOM'un ABD ve İngiltere'den oluştuğunu söyleyip, üyelerini casuslukla suçlayıp başka üyeler isteyince Kofi Annan'ın girişimleriyle savaş son anda önlendi. Ama Butler, Irak'ta Ekeus dönemi ulaşılanları yeterli görmeyip Irak'ın egemenliğini sınırlayan yeni adımlar atınca Irak, 31 Ekim 1998'de Güvenlik Konseyi yaptırımları kaldırılıp Richard Butler UNSCOM'dan ayrılana kadar UNSCOM'u sınırdışı edeceğini söyledi. Fakat, Uluslararası Atom Enerjisi Örgütü çalışmalarına devam etti. ABD Irak'ın bu kararına 16-19 Aralık 1998'de "Çöl Tilkisi Operasyonu'yla" karşılık verdi. UNSCOM yetkilileri bir daha Irak'a geri dönemediler.

Ama 2002 yılında Irak'ta savaş gündeme gelince Güvenlik Konseyi 17 Aralık 1999 tarihli 1284 sayılı kararıyla UNSCOM yerine kurulan UNMOVIC (united nations monitoring verification and inspection commission) görevlendirdi[a.g.e, s:19-22].

1990'ların son çeyreğinde Hatemi iktidara geldi. İran'ın bölge politikası yumuşadı ama nükleer programa önem vermesi, ABD ve bölge tarafından tehdit olarak algılanmasının devamını sağladı. 1990'lı yıllarda petrolü de korumak temel amaç olmakla beraber Suudi Arabistan'la ilişkiler geriledi. Çünkü, ABD Suudi Arabistan'ın dünya ticaret organizasyonuna üyeliğine destek olmadı ve Suudi petrol zengini Usame Bin Laden el-Kaide örgütüyle ABD hedeflerine saldırılar düzenledi. Bu zamanda Arap-İsrail barışı da tıkanma yaşadı. Suudi Arabistan, 1998'de Irak'a, 2001 yılında Afganistan'a düzenlenen operasyonlarda da yardımcı olmadı[Arı, 2004:184].

2.2.5: 11 Eylül Öncesi George W. Bush Dönemi Irak Politikası:

2001 yılında Bush yönetime geldiğinde Ortadoğu'da İsrail ve Filistin arasında İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'yi işgaliyle çöken Oslo barış süreci, İsrail'e destek vermesinden dolayı ABD'ye düşman Araplar, İran'da reformist Hatemi'ye kıpırdama imkanı vermeyen ABD düşmanı molla sınıfı, Suriye'de babasının ölümünden sonra başa geçen babasından daha da ABD aleyhtarı Beşir Esad vardı. Mısır'da ABD ile ittifak halinde olan ama ülkedeki dincileri yatıştırmak için ABD'ye karşı cihad çağrısı yapanlara ses çıkarmayan Hüsnü Mübarek, ABD'ye karşı soğuk davranıp Taliban'ı destekleyen Suudi Arabistan vardı. Afganistan'da ise ABD düşmanı Taliban ve BM denetçilerini ülkeden kovup kitle imha silahı ürettiğine inanılan Irak vardı[Tunç, 2004: 47].

Bush Ocak 2001'de yönetime geldiğinde gündemde Irak ve Ortadoğu yoktu. Clinton döneminden farklı politikalar takip edilmedi. Ama 11 Eylül tüm politikaları değiştirdi. Bush 11 Eylül öncesi klasik ve şahin realist karışımı politika izledi ve yeni-

muhafazakarın Irak konusundaki çabaları sonuç vermedi[a.g.e, s:49].

Bush iktidara geldiğinde öncelikli dış politika konuları olarak İran ve Rusya ile Anti-Balistik füzelerle ilgili anlaşmanın iptali, Çin ile ilişkiler ve Kyoto Protokolü vardı. Bush, Ortadoğu’da Filistin-İsrail çatışmasına katılmayacağı izlenimleri vermeye başladı. Irak’a karşı kesin bir tavır takınılmadı. Irak’la ilgili olan gözden geçirme raporu bir türlü hazır edilemedi. Irak’ta rejimi değiştirmek Bush’un önceliklerinden değildi. Sonuçta, Clinton dönemi akıllı yatırımlar fikri, kabul edildi. Irak’a yiyecek ve ilaç yardımı sınırlamaları azaltılıp, sınır kaçakçılığı yapılması ve ambargonun delinmesi önlenecekti. Kısaca çevreleme politikası devam edecekti[a.g.e, s:76]. 2001 yazında bu karar taslağı BM’ ye gitti onay görmedi ve ABD’nin Irak politikası tıkanı. 11 Eylül olana kadar Bush terörizm ve El-Kaide ile ilgili bir şey yapmadı. Terörizmi tehdit gören tek isim Cheney’di. Oysa Clinton’un dış politika ekibi, yönetimi Bush ve ekibine devrederken terörizm ve El-Kaide konusunda uyarılarda bulunmuştu. Fakat bunlar dinlenilip, çabuk hareket edilmedi. ABD yönetimi bu konu incelenmeye 4 Eylül 2001’de başlamıştır [a.g.e, s:77].

ABD yönetimi 11 Eylül 2001 saldırılar öncesinde Saddam yönetimine askeri müdahalede bulunarak devirmeyi ve Irak’ta rejim değişikliği yapmayı direkt olarak dile getirmemiştir. Bu zamana kadar, içerden bir darbeye yönetim değiştirilmeye çalışılmış, Muhalifler para ve askeri olarak desteklenmiş, güvenli bölge, uçuşa yasak bölgeler oluşturulmuş ama bu politikalarla bir şey elde edilememiştir. Sonunda Eylül 2002’de milli güvenlik stratejisi ile Irak, İran, Kuzey Kore “şer eksen” ilan edildi ve Irak’a müdahale kararı çıktı[Balcı, 2003: 23].

2.3. 11 Eylül Sonrası ABD’nin Dış Politikası:

11 Eylül sonrasında ABD dış politikasına Bush Doktrini damgasını vurmuştur. ABD dış

politikasına damgasını vuran en önemli olay ise şer eksenini olarak ilan edilen Irak'a karşı düzenlenen harekattır.

2.3.1: George W. Bush Dönemi Dış Politika Dinamikleri:

Bush döneminde dış politikanın belirlenmesinde realist görüşün etkili olduğu görülmektedir. Bush döneminde dışişleri bakanı, savunma bakanı, ulusal güvenlik danışmanı ve başkan yardımcısı realist görüşün iki kanadından birine mensuptur. Şahin realistler yeni muhafazakarlar ise dış politikada etkilidirler.

Klasik realistler: Colin Powell ve Condoleezza Rice'dır. Colin Powell'in kendi adıyla kullanılan doktrini vardı ki buna göre dış askeri müdahalelerde, siyasi amaç net olarak belirlenmeli, kamuoyunun desteği alınmalıdır. Müdahale biran önce bitirilmelidir. Bu Powell'in klasik realist dış politika görüşünü yansıtmaktadır. Powell'a göre ancak ABD hayati çıkarları söz konusu olduğunda savaş son çare olarak düşünülmeli ve Irak'a karşı da çevreleme politikası sürdürülmelidir. Çünkü Irak küçük bir ülkedir ve dış politikada Irak'a yönelmenin gereği yoktur. Powell'a göre Yaptırımlar yeniden düzenlenerek, çevreleme politikasıyla sorunlar halledilebilir. Rusya ve Çin ABD için daha fazla önem taşıyan ülkelerdir[Tunç,2004: 57].

Condoleezza Rice, dış politikada duygu ve ahlak olmamalı, ulusal güvenliğe önem verilmeli derken, tehlikenin Rusya ve Çin gibi büyük ülkelerden gelebileceğini ve bunun önemszenmesi gerektiğini düşünmektedir. Rice'a göre, Irak kitle imha silahlarına sahip olsa bile bu silahları ABD'ye ve müttefiklerine karşı kullanamaz, çünkü anında yerle bir edilir. Irak'ın caydırıcılıkla kontrol altında tutulacağına inanıyor. Rice, Bush'a konumu bakımından en yakın kişi ve aileden de sayılıyor. Ayrıca dindarlığıyla Bush ile de uyuşan bir kimliktir. Bush'a dış politikada danışmanlık yanında öğretmenlikte yapmaktadır[a.g.c, s:58].

Şahin realistler: Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ve Başkan Yardımcısı Dick Cheney şahin realistlerdendir. Rumsfeld'e göre, ulusal güvenliği sağlamak için, ABD'ye yönelik düşman tehdidini en aza indirmek ve dünyada ABD'nin itibarını oturtmak gerekmektedir. ABD düşmanlara korku salmalı ve ABD'ye duyulan güveni pekiştirmelidir. Rumsfeld'in temel ilkesi 'en iyi savunma hücumdur' ve ABD güvenliği bahis konusu olduğunda müttefikler olmadan da tek taraflı müdahalenin sakıncası yoktur. Rumsfeld güçlü bir ordu yaratmayı isteyen biridir[a.g.e, s:59]. Suudi Arabistan, Türkiye, Almanya veya Güney Kore gibi ülkelerde sürekli askeri üst bulundurmaya karşıdır. Diğer şahin realist başkan yardımcısı Dick Cheney ise Rumsfeld gibi ABD'yi korkulan bir ülke haline getirmek istemektedir. 11 Eylül öncesinde ABD'ye yönelik terörizm tehdidini en ciddiye alan kişi olmuştur. George W. Bush zamanında savunma bakanı olan Cheney, Bağdat'a girip Saddam'ın devrilmesini istemişti ama karşı çıkmıştı. Bush'un en çok güvendiği danıştığı kişilerden biridir. Cheney ve Rumsfeld, 11 Eylül öncesinde, Irak'a karşı agresif bir çevreleme politikası izlenmesini ve Saddam'ın da devrilmesini istemişlerdi. Ama kolay olmayacağını da biliyorlardı[a.g.e, s:61].

Yeni muhafazakarlar: Genellikle akademisyen veya avukat olan ve sağcı Hıristiyan ve Yahudilerden oluşan bu grup Washingtonlu entelektüellerden oluşur. Bunlar 11 Eylül Saldırısı'nın etkisiyle, "Serseri Devletler" diye tabir ettikleri ülkelere demokrasi getirme vaadinde bulunmaktadır[Beyaz Saray'ı Kuşatanlar " Yeni Muhafazakarlar – Neo Cons " ,<http://osamortadoğu.sitemynet.com>]. Bunlar sürekli fikir alış verişindedirler, aynı fikir kuruluşlarına üyeler ve aynı dergiye 'weekly standart'a yazmaktadırlar. Bush başkan seçilince yeni muhafazakar olan 20 kişi dış politika kurumlarında görev almış bu atamalarda Cheney in etkisi olmuştur. Yeni muhafazakarlardan üst kademede yer alanlar kişiler şunlardır: Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz yeni muhafazakarlardandır. Geri kalanlarsa Savunma Bakanı'nın Müsteşarı Douglas Feith,

Cheney'in Yardımcısı olan Lewis Libby ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı John Bolton ayrıca Pentagon'da etkili bir isim olan fakat resmi görevi olmayan Richard Perle'dir[a.g.e]. Bunlara göre 'ABD iyi, ABD değerlerine karşı olan diktatör rejimler kötü'dür. Bunlar, iyinin kötüyü eninde sonunda yeneceğine inanmaktadırlar[Tunç,2004, s:67].

ABD'de uygulanan demokrasinin bütün ülkeler açısından en ideal bir yönetim tarzı olduğu, dünyaya demokrasi ve özgürlüğün yayılması gerektiği ve bu görevin Allah tarafından ABD'ye verildiği, bir zamanlar nasıl Almanya ve Japonya'ya özgürlük götürdüler ise, şimdi de aynı misyonun başta Ortadoğu ve başka bölgelerde uygulanması, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra ABD'ye meydan okuyacak bir gücün kalmamasından dolayı ABD'nin liderliğinde tek kutuplu bir dünyanın kurulması, diktatör rejimlerin askeri müdahalelerle değiştirilmesi, başta İsrail olmak üzere müttefiklerine ise her türlü desteğin verilmesi ve ABD'nin dış politikada aktif ve müdahaleci bir rol üstlenmesi gerektiği görüşünü savunuyorlar[Beyaz Saray'ı Kuşatanlar " Yeni Muhafazakarlar – Neo Cons " ,<http://osamortadoğu.sitemynet.com>].

Yeni muhafazakarlara göre, Soğuk savaşın bitip komünizmin çökmesi sonun başlangıcıdır. Çünkü tek kutuplu dünya daha fazla problemlidir. Soğuk savaş sonrası en büyük tehlike insan hakları demokrasi gibi ABD değerlerini hiçe sayan diktatörlerden gelmektedir ki ABD eninde sonunda diktatörleri devirmeli, gerekirse kaba güç kullanmalıdır. Yeni muhafazakarlar, ahlaki değerlere dayalı dış politikayı tercih etmekte ve BM'yi ABD önünde engel olarak görmektedirler. Ortadoğu'yu İsrail'e duydukları sempatiden ve diktatör rejimler olduğundan tehlikeli bölge olarak değerlendirip önem vermektedirler. Balkanlara da önem verirler. Saddam'ı devirmek politikasını hep ön planda tutmuşlardır. Onlara göre Irak kötülüğün en güzel örneğidir. Bölge ve İsrail için tehdittir. Bunlar marjinal bir grup olduklarından ve Clinton döneminde yönetimi

etkileme şansları olmadıkları için 1990'da Irak konusunda etkili olamamışlardır[Tunç 2004, s:68].

Akademisyen olan Paul Wolfowitz dünyaya demokrasiyi yaymayı amaç edinmiştir. Saddam'ın devrilmesini çok isteyen biridir. 1980' den sonra Saddam'ı takip etmiş ve Saddam'ı devirmek için askeri güç kullanımını desteklemiştir[a.g.e, s:68]. 1992 yılında hazırladığı savunma planlama raporunda ABD'nin gerekirse bağımsız hareket etmesi gerektiğini söylemiştir. Bush'un dış politikada en güvendiği adamlardan biridir. Ama 11 Eylül'le kadar olan dönemde Bush'u pek etkiledikleri söylenemez. Bush 11 Eylül öncesi klasik ve şahin realist karışımı politika izlerken, yeni-muhafazakarın Irak konusundaki çabaları sonuç vermemiştir. [a.g.e, s:70].

George W. Bush: Dış politika kararlarının alınmasında en etkili kişidir. Detaylar üzerinde pek durmamaktadır. Eğer bir karar verirken ufak bir şüphe duyuyorsa, o kararın üzerinde iyice düşünür sonuçlarını tartar, karar aldıktan sonrada doğruluğundan şüphe duymaz. Seçim kampanyalarında, önceliği Rusya ve Çin'e vereceğini, nükleer silahlarla ilgili yeni anlaşmalar imzalayacağını, tek taraflı davranmaktan kaçınacağını söylemiştir[a.g.e, s: 71].

Ancak 11 Eylül'le beraber Bush'un dış politika öncelikleri değişmiş ve Bush yönetimi Irak'a, Ortadoğu'nun yeniden şekillendirilmesine yönelmiştir.

2.3.2: ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi:

11 Eylül, ABD için III. dünya savaşıydı[Tunç, 2004:79]. 11 Eylül ABD'nin varoluşuna karşı yapılmış bir eylem olarak değerlendirildi. 11 Eylül öncesi halk, dünyadaki problemler kendilerine bir zarar vermedikçe, ülke dışına asker göndermeye karşıydı. Ama 11 Eylül'le halkın tavrı değişti[a.g.e, s: 79]. Ayrıca Bush yönetimi politikası da

değiştii. Ortadoğu dış politikanın temelini oturdu. Artık büyük devletler değilde bir çok ülkede faaliyet gösteren terörist Őebekeler ve onlara yardım eden kk "haydut devletler" nem kazanmıştır[a.g.e, s: 80].

27 Eylül 2001 kongre ortak oturumunda Başkan Bush, Bush Doktrini yani ABD politikasının esasları hakkında Şöyle bir konuşma yapmıştır:

"Emrimizdeki tüm kaynakları her türlü istihbarat aracını, her türlü hukuki yaptırımını, her türlü mali etkiyi ve gerekli her türlü silahı kullanarak global terör Őebekesini mahvedeceğiz. Teröristlerin mali kaynaklarını kurtaracağız, birini diğerine düşüreceğiz, onlar bir yerden başka bir yere kaacakları ya da sığınacakları bir yer kalmayınca kadar süreceğiz. Teröristlere yardım eden veya onları barındıran devletleri takip edeceğiz. Dünyanın neresinde olursa olsun devletlerin bir karar vermesi gerekir: Bizimle misiniz yoksa teröristlerle mi? Bugünden itibaren teröristleri barındırmaya ve desteklemeye devam eden bir devlet, ABD tarafından düşman bir rejim olarak dikkate alınacaktır. Ulusumuzun Őunu bilmesi gerekir ki; saldırıdan muaf sayılmayız; fakat teröristlere karşı Amerikalıları korumak için gerekirse savunma önlemleri alacağız." [Arı, 2004: 249].

Bush yönetimine ait olan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin yayınlanması Beyaz Saray tarafından geciktirilip savaşı kongreye pazarlama çabalarına denk getirilmiştir[Tunç, 2004:191]. Irak'a yapılacak olan saldırının meşruiyet kazandırılması zorunlu olduğu için iyi dşnlmş bir dış politika stratejisine uyduğu gösterilmeliydi. Bu yüzden, Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde önleyici savaş ve haydut devlet tanımlamalarından bahsetmenin uygun olacağı yönetimce düşünülmüştür[a.g.e, s: 191].

Bush'un politikası 2002 yılında açıklanan Ulusal Güvenlik Stratejisi ile kamuoyuna

duyuruldu. Bu yeni politika, ‘önleyici savaş’ ve ‘önceden vurma’ stratejilerini içermektedir[Arı, 2004: 251]. ABD yönetimi dünyadaki değişimlere bağlı olarak, tehdit ve güvenlik kavramlarını yeniden tanımlayarak klasik caydırma stratejisini anlamını yitirdiği 11 Eylül sonrasında tekrardan dile getirmeye başlamıştır[a.g.e, s: 252].

Ayrıca belgede terörle mücadeleden ve bunun evrensel bir tehlike olduğundan, istihbarat ve görüş alışverişinin öneminden de söz edilmektedir. Bu belgede ABD’nin dünyada her yere serbest ticareti, serbest pazar, ekonomik gelişme ve demokrasiyi götürmek için üstün çaba harcayacağından bahsedilmektedir. Böyle bir yöntem ABD’nin diğer ülkelerin iç işlerine karışmada; kendine yönelik olabilecek tepkileri de kontrol altına tutmasında yardımcı olacaktır[Öztürk, 2002a :16].

Ulusal Güvenlik Stratejisi 9 bölümden oluşmaktadır: [a.g.e, s:17-25].

Birinci bölümde, ABD’nin uluslararası stratejisinden bahsedilmekte, güç ile özgürlük arasındaki dengenin sağlanmasının önemi üzerinde durularak insanı temel amaç olarak kabul etmektedir.

İkinci bölümde, insan onuru üzerinde durulmaktadır. ABD’nin insan haklarını, hukuk kurallarını özgürce konuşmayı, dinsel toleransı, eşit ve adil yargıyı, ibadet özgürlüğünü özel mülkiyet hakkını, kadınlara saygıyı desteklemesi gerektiğinden bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümde, ABD ve dostlarına karşı yapılabilecek saldırıları engellemek ve küresel terörizmi yok etmek için dayanışmanın kurulmasından söz edilmektedir. ABD’nin ilk önceliği terörist örgütleri yok etmeye verdiğini; onlara destek olanları da onlardan ayırmayacağı belirtilmektedir. Teröristleri yok etmek için bölgesel dostlarla işbirliği yapılmasını ve terörle mücadelede yardımcı olmaları için, askeri, mali ve

politik desteğin sağlanması gerektiğinden söz edilmektedir. Ayrıca en önemli güvenlik tehdidinin terörist örgütlerin kitle imha silahı edinmeleri olduğundan söz edilip Irak'a müdahale için ABD'ye yol açılmaktadır. Bush yönetimi, Saddam ile el-Kaide arasında bir bağ olduğunu kanıtlama çabası içine girmiştir. Saddam'ın elindeki kitle imha silahlarıyla teröre destek veren olarak nitelendirilip uluslararası güvenliği tehdit ediyor konumuna oturtulmaktadır. Ayrıca bu bölümde terörizm tehdidini, kendi sınırlarına gelmeden bulup yok etmekten ve gerekirse bu tehditle tek başına mücadele etmekten ve kendini savunmaktan da bahsedilmektedir. Bu belgede ABD terörist dediğine herkesinde terörist demesini istemekte ve bölgenin bir çok yerinde böyle düşünmeyenleri dolaylı olarak tehdit etmektedir. Belgeyi incelediğimizde BM'nin dışlandığı, bölgesel organizasyon ve ulusal güçlerle işbirliği yaparak terörizmle mücadelesinden bahsedilirken BM'ye değinilmediği ve devre dışı bırakıldığı dikkati çekmektedir.

Dördüncü bölümde, bölgesel sorunların aşılmasında işbirliğinden bahsedilmekte ve bu işbirliği ile problemlerin küçültüleceğinden söz edilmektedir. Ayrıca İsrail-Filistin anlaşmazlığı gibi bölgesel anlaşmazlıklara da değinilerek ABD ve Dünya Bankası'nın Filistin'e her türlü desteği vermeye hazır olduğu da söylenmektedir.

Beşinci bölümde, kitle imha silahları tehdidinden bahsedilip, silahlara sahip olan küçük grup ve zayıf devletlerin büyük devletleri vurabileceğinden söz edilmektedir. Serseri devlet olarak nitelendirdiği devletlerin, ülkelerinin kaynaklarını kendi kazançlarında kullandıklarından, uluslararası anlaşmaları ve taraf oldukları anlaşmaları takmayıp kitle imha silahı edinmeye çalıştıklarından, terörü destekleyip ABD'den nefret ettiklerinden bahsedilmektedir. Irak'ın İran ve kendi halkına karşı kimyasal silah kullandığı ve potansiyelinin olduğuna işaret edilmektedir. Terörist gruplarında kitle imha silahı arayışında olduğundan ve bunlara erişmeden durdurulması gerektiğinden, işbirliği

yapılmasından askeri güç kullanımında yeni tekniklerin kullanımından bahsedilmektedir. Artık caydırıcılık savunmasının geride kaldığından, bundan sonra ABD'nin düşmanlarına ilk vuruş için izin vermeyeceğinden, serseri devletlerin terör örgütlerinin ellerindeki kitle imha silahlarına güvendiklerinden ABD'nin ise gerekirse saldırı başlamadan karşı harekate geçerek, müdahale edeceğinden tehlike büyürken ABD'nin asla boş durmayacağından söz edilmektedir. Bunun için istihbaratın, işbirliğinin ve askeri yapılanmanın hızla tamamlanmasının öneminin üzerinde durulmaktadır.

Altıncı bölümde, serbest pazar ve ticarete küresel ekonominin canlandırılmasından ve ABD'nin ekonomik büyümeyi ve hürriyetleri destekleyeceği anlatılmaktadır.

Yedinci bölümde, demokrasinin yeniden yapılandırılıp toplumun açılması ve gelişmenin yaygınlaştırılmasından söz edilmektedir.

Sekizinci bölümde, AB, Kanada ve NATO'dan bahsedilerek, NATO'nun genişlemesinden, kendini yeni şartlara göre şekillendirmesinden ve böyle yaparsa da ilgi odağı olmaya devam edeceğinden söz ediliyor ki, ABD buna destek vereceğini de belirtmektedir. Belgede AB'nin NATO ile yakın çalışması da istenmektedir.

Dokuzuncu bölümde, ABD'nin tehditlere karşı yeniden yapılanma gerekliliğinden bahsedilip, ABD askeri gücü "güven vermeli, rakiplerini askeri güç yarışından vazgeçirmeli, tehditlere karşı caydırıcı olmalı ve caydırma başarısız olursa düşmanı kesinlikle yenmelidir" denmektedir. Bu bölümde ayrıca, ABD'nin Afganistan'a müdahale etmek gibi bir planı olmadığı halde zorunlu olarak müdahale ettiğinden ve buradaki kuvvetlerin güçlendirilmesi gerektiğinden söz edilmektedir. İstihbaratın serseri devletlere ve küçük gruplara karşı birinci savunma silahı olduğundan, buna bağlı

olarak da müttefik ülkelerle çalışmaktan bahsedilmektedir. Bu belgede küresel güvenliği sağlamak ve ABD'lileri korumak için alınacak tedbirlerin Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde dava araştırma ve soruşturma konusu olmaması için gerekli adımların atılacağı üzerinde durulmuştur.

Uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanmasında büyük güçlerle kurulacak iyi ve yakın ilişkilerden bahsedilmektedir. Ama barışı ve güvenliği korumakla yükümlü olan BM'den söz edilmemektedir.

Belgede özgürlüklerin dünyadaki savunuculuk görevini neden ABD'nin üstlendiği tarihsel miras olgusuna atıfta bulunularak açıklanmaktadır. ABD'nin bunu müttefik ve dostları için yaptığı söylenerek, ABD'nin düşmanı terörizm olarak tanımlanmaktadır. Terörizmi destekleyenler veya terörist olanlar, kız çocuklarını okutmayanlar, totaliter rejimler, tehlikeli teknoloji kullananlar, radikal toplumlar ve bunların hepsine yardım edenler olarak söylenmiştir. ABD düşmanın tanımlanıp, etkisiz hale getirilmesindeki önceliği kendinde, müttefik ve dostlarında görürken etkisizleştirildikten sonra ki yapılanmayı da uluslararası örgütlere yüklemektedir[Dedeoğlu, 2002: 29].

Bush Doktrini olarak ta bilinen bu belgede ABD'nin yeni dış politikası ana hatları ile açıklanmış ve ABD dünyada tek güç olarak güvenliğini sağlamak için gerekli olanları yapacağını belirtmiştir.

2.3.2.1: Önleyici savaş (Preemptive strike ve preventive war) nedir?

Önleyici Savaş, ABD'nin kendi için tehdit oluşturan ülkelere karşı saldırıyı beklemeden harekete geçebileceğini ifade eden bir terimdir. ABD böylece rakibine ilk saldırı fırsatını vermeyecektir. Önleyici savaş stratejisi ile ABD çok taraflı işbirliği yerine tek taraflı inisiyatifini kullanarak ABD çıkar ve güvenliğini savunmayı hedef edinmiştir.

ABD tehdit ve kitle imha silahlarını yan yana kullanmış, hem teröristlerle bağlantılı olan hem de kitle imha silahına sahip olma çabasındaki ülkeleri tehdit olarak değerlendirip gerekirse bunlara karşı tek başına harekete geçme hakkı olduğunu ileri sürmektedir[Arı, 2004: 496]. Bu politika özellikle ABD'nin kitle imha silahlarına sahip olmaya çalışan ve terörü destelediğine inanılan Irak, İran ve Suriye gibi ABD çıkarlarını zedeleyen ülkelere karşı yasal dayanağı olmayan güç kullanımına imkan vermektedir. ABD, BM kararı olmaksızın da doğrudan harekete geçebileceğini düşünmektedir. ABD tehlike olarak gördüğü ülkelerin ABD'ye saldırı düzenleyebileceklerini veya saldırı düzenlemek isteyenlere yardımcı olacaklarını düşünmektedir. Tarihte önleyici savaş olarak nitelendirilen bir çok örneğe rastlamak mümkündür. Tüm saldırılar saldırgan ülkeler tarafından önleyici savaş olarak nitelendirilmiştir. Ama ABD politikasında farklı olan rakibin bir saldırı hazırlığı içinde olmasa bile potansiyel saldırgan olarak tanımlanan ülkelerin bu kapasiteye sahip oldukları varsayılarak saldırı düzenlenmesidir. Bu saldırının Bush Doktrini bağlamında diğer önemli bir özelliği ise rakibin ilerde böyle bir saldırıyı düzenlemesini sağlayacak kapasiteden yoksun bırakmayı ve gerekirse bunun için rejim değişikliğini de içine almasıdır[a.g.e, s:254]. Aslında ilk saldırı için gerekçe ne olursa olsun uluslararası hukuka göre gayrimeşrudur ve BM saldırılan ülkeyi saldıran ülkeye karşı askeri güçle korumalıdır. Irak'a yapılan saldırı öncesinde yönetimin kitle imha silahına sahip olduğu ve teröristlerle işbirliği yaptığı söylenerek kanıtlanmaya çalışılmıştır. Ama BM ve Uluslararası Atom Enerji Ajansı tarafından yürütülen çalışmalarda net bir kanıt rastlanmamıştır. Savaş sonrasında da ABD Irak'ın teröristlerle bağlantısının kanıtlanmadığını itiraf etmiştir[a.g.e, s:255].

Önleyici savaşın içeriğine baktığımızda yakın olan bir saldırıdan değil de, uzun vadeli tehdit ihtimalinden bahsedildiği görülmektedir. Önceden davranma savaşı istihbarat bilgileri ile elde edilir. Ama önleyici savaşta ikna edici nihai bilgilere ulaşmak çok zordur ve savaş kararı vermekte baştaki siyasi liderin şüphe götürür tehdit

engellemek içinde uluslararası normlar geliştirilmiştir[Corbin, 2002:11]. Bush'un bu stratejisi yabancı uluslarca endişeyle karşılanmıştır. Çünkü strateji bazı işgallerde tek taraflı olarak ABD tarafından işgali haklı gibi göstermek için kullanılabilir ki Irak'a yapılan müdahalede de bunu kanıtlanmıştır. Bush'un Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni incelediğimizde Bush'un küresel güvenliği geliştirmek için müttefiklerle beraber çalışmaktan bahsettiği görülmektedir. Fakat, Bush yönetimi Irak'a müdahalesinde müttefiklerle yakından bir koordinasyon yapmamıştır[a.g.e, s:11].

Eskiden ABD için Sovyet tehdidi varken şimdi terör tehdidi vardır. 11 Eylül olayı sonrasında ABD yönetimi Saddam'ın da biletini kesmiş ve 11 Eylül'de şer eksenini (axis of evil) olarak nitelendiği ve teröre destek verdiklerini söylediği ülkeler arasına Irak'ı da koymuştur. Irak, Suriye, İran ve Kuzey Kore şer eksenini olarak nitelenen ülkelerdir[Arı, 2004:496].

2.3.3: Afganistan Müdahalesi:

ABD 11 Eylül sonrasında geliştirdiği yeni güvenlik stratejisine bağlı olarak devlet destekli terörü ortadan kaldırmak ve 11 Eylül'ü gerçekleştirdiğine inandığı Usame Bin Ladin'i yakalamak için 11 Eylül sonrasında yaşanan gelişmelere bağlı olarak Afganistan'a müdahalede bulunmuştur. ABD'nin Afganistan Müdahalesi'nin sebepleri şöyle sıralanabilir:

ABD'nin Afganistan Savaşı'na başlarken savaşın gerekçesi olarak yaptığı açıklama da, 11 Eylül de Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan terörist saldırıların sorumlularının yakalanmasıdır, demiştir. Ama 11 Eylül, petrolün kontrolünü sağlamak ve ABD askeri planını başlatmak için bir bahane olmuştur[Kissinger, 2002:170].

Afgan Savaşı, Hazar denizi ve civarındaki zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarının

Afgan Savaşı, Hazar denizi ve civarındaki zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarının kontrol edilmesi ve dünya pazarına en sağlıklı şekilde ulaştırılması için süren çekişmelerin ABD açısından askeri olarak çözümünde kolaylık sağlamıştır. ABD'nin Afganistan'a saldırmasındaki amaç devlet destekli terörü ortadan kaldırmak olarak sunulmuştur[a.g.e, s:171].

ABD için artık baş düşman belirlenmiştir. Düşman, terör ve terörü destekleyen ve destekledikleri düşünülen ülkelerdir. Düşman olarak belirlenen, ABD'nin başına dert olan terörist Usame Bin Ladin ve ona kucak açan Taliban'dır. Ama saldırının Ladin tarafından yapıldığı kesin değildir[Sever ve Kılıç, 2001: 30].Yapılan saldırı sonunda olayın "savaş hali" ilan edilmesi ABD'nin Afganistan'a askeri müdahalesinde kolaylık sağlamıştır.

11 Eylül olayı terör suçu olarak değil de savaş hali olarak değerlendirildiği için Ladin'in yakalanıp da uluslararası mahkemede yargılanması ön plana çıkmamıştır. Ulusal Güvenlik kavramı ön plana çıkmış ve ABD saldırılarıyla ilgili topladığı bilgileri, delilleri askeri gerekçeleri bahane ederek açıklamamıştır. Açıklanan tek şey hava korsanı diye açıklanan listedeki 19 kişinin ikisinin el-Kaide ile bağlantısının olduğunun tespit edilmesidir. Tüm dünya da kanıtları istemekteydi. Ama kanıt dosyası Usame Bin Ladin'in önceki eylemlerinin derlenmesinden ibaretti[a.g.e, s:33]. ABD tarafından olayı yapan kişi Usame Bin Ladin olarak açıklandı ama net kanıtlar sunulamadı. ABD 11 Eylül olayından sonra ilan ettiği savaş hali durumunda kontrollü davranmak zorunda olduğunu anladı. Aceleci bir tavırla davranıp da girişeceği bir saldırıyla radikal İslamcılar güçlenirse Ortadoğu'daki müttefiklerini kaybedebilirdi. Dünya kamuoyunu ve müttefiklerini ikna etmek için kanıt bulmalı ve bölgede ittifak oluşturma çabalarına girmeliydi. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld belli başlı Arap ülkelerini gezdi. Destek ve üs talep etti. Tony Blair'da bölgede ülkelere seyahatler düzenledi. Ama

ülkelerden, ne net bir karşı çıkma ne de askeri bir destek geldi. Bölge ülkelerinden ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki olan Suudi Arabistan üslerini ABD'ye açmadı. Bu olayın kendini zor durumda bırakacağını söyledi. Ama Taliban'ı tanıyan üç ülkeden biri olan Suudi Arabistan Taliban'la diplomatik ilişkilerini kesti ve Taliban'dan ülkeyi hemen terk etmesini talep etti. Usame Bin Ladin'in Suudi vatandaşı olması ve listede olan 19 kişiden bazılarının Suudi Arabistan ABD diplomatik temsilciliğinden aldığı vize ile ülkeye girmiş olması ABD'nin Riyad'a olan baskısını arttırdı ve ilişkiler gerginleşti. Mısır ise, ABD'den kanıt göstermesini ve uluslararası konsensüs oluşturmasını istedi[a.g.e, s:51]. İran halkı ise saldırı sonrasında masum insanların ölmesinin acısını paylaştığını açıkladı. İran ABD'ye baş sağlığı mesajı yolladı. Daha sonra ise İran sertleşmeye başladı ve dini lider Hamaney ABD'nin Afganistan'a saldırmasına destek vermeyeceklerini açıkladı. Fakat Cumhurbaşkanı Hatemi ise BM nezdindeki terörle mücadeleyi destekleyip, Taliban'ın devrilmesini arzuladıklarını söyledi[Sever ve Kılıç, 2001].

Afganistan'a gerçekleştirilecek operasyonda bölgede en çok önem taşıyan ülkeler Hindistan ve Pakistan'dır. ABD yönetimi ortaya çıkan yeni duruma bağlı olarak Hindistan'a uyguladığı tüm askeri ve ekonomik kısıntıları kaldırmıştır. Pakistan'a da ABD şirketlerinden askeri uçak alması için koyduğu yaptırımı askıya almıştır. ABD ve İngiltere'ye en önemli desteği veren ülke Pakistan'dı ve ABD'yi desteklediğini açıkladı. Fakat Pakistan karıştı, ülke içindeki gösteriler bombardımanın başlamasıyla arttı ve çığırından çıktı. Pakistan'ın ABD'ye verdiği bu desteği ABD ekonomik olarak ödüllendirdi. Pakistan'a nükleer denemeleri ve 1999 yılındaki darbeden sonra koyduğu yaptırımları kaldırarak Pakistan'ın borç yükünü hafifletmek için harekete geçmiştir[a.g.e, s:56]. Rusya'nın Afganistan'a olan müdahaledeki tavrı beklenmeyen bir tavidir. Rusya bölgedeki kontrolünün azalacağını düşünüp de işgale karşı koyar gibi davranacağı düşünüldü. Ama Rusya böyle yapmamıştır. Putin 11 Eylül'den 10 gün

sonra ABD'ye uluslararası mücadelede destek için 5 maddelik plan açıkladı. Bu plan istihbarat konusunda işbirliğinde olduğunu ve Afganistan müdahalesinde gerekli yardımı yapacağını içermektedir. Rusya bir tümen askeri Tacikistan sınırına göndermiştir. ABD ve İngiltere'den sonra bölgeye asker gönderen ilk ülke olmuştur. Hava sahasını açtı, Özbekistan ve Kırgızistan üsleri kullanılsın diye çaba harcadı ve bölge hakkında önemli istihbarat aktarımı yaptı. Bunların karşılığı olarak da, Çeçenlerin AB ve NATO'da terörist örgüt olarak listeye alınmasını istedi. Rusya, bu politika ile AB ilişkilerinin canlanmasında fırsat elde etti ve NATO'ya yakınlaşmaya başladı. Almanya ve Japonya'da bölgede etkin olmak ve II. Dünya Savaşı'ndan beridir dışarıya asker gönderme yasağını geçersiz kılmak için parlamento izni ile bölgeye asker gönderdiler[a.g.e, s:59]. İsrail ise, bu ittifakta yer almadı. ABD ve İngiltere bölgedeki Müslüman ülkeleri de yanında görmek istiyordu. Eğer İsrail ABD yanında olursa bu plan suya düşebilirdi. Sonuçta kurulan ittifakta ABD, İngiltere, Pakistan, Hindistan, Çin, Rusya, Özbekistan, Tacikistan, Türkiye, Avrupa ülkeleri vardı. İlk olarak Afganistan'da Taliban'a muhalefet olan Kuzey İttifak'ı güçlendirildi[a.g.e, s:60].

Bush yönetimi dünyada terörizmle mücadelesinde hedefin Müslümanlar olmadığını kanıtlamaya çalışıyordu. Afganistan Savaşı'nın da İslam'a değil el-Kaide'yi destekleyen Taliban'a karşı olduğunu, amacın Afganistan'ı işgal değil de kurtarmak olduğunu tüm dünyaya inandırmaya çalıştı. Bunun için de bombalardan önce gıda paketleri Afgan halkına uçaklardan atıldı[Tunç, 2004: 111].

Bu süre zarfında Çin ile ABD arasında yakınlaşma oldu. Çin ABD'nin gelecekte en önemli rakibi iken ABD Çin'in dünya ticaret örgütüne girmesinin önünü açtı ve iki ülke arasında istihbarat paylaşımı başladı. ABD bundan sonra müttefik ülkeleri demokrasi ve insan hakları konusunda sıkıştırmama kararı aldı[Sever ve Kılıç, 2001: 61].

7 Ekim 2001’de Afganistan vuruldu. Başkan Bush tarafından hareketin uzun süreceği açıklandı. Savunma Bakanı Rumsfeld “terör ağını yok edene kadar durmayacağız.” demiştir. ABD ve İngiltere güçleri Taliban’a karşı harekate başladıklarında, Kuzey İttifakı da başkent Kabil’in kuzeyine taarruz hareketi başlattı. Bu hareket ABD’den tam destek buldu. Washington Post ve ABC News’e göre halkın % 94’ü bunu destekliyordu[a.g.e, s:62]. Bu müdahale kış gelmeden, dondurucu soğukla mücadele etmek zorunda kalacak mülteci sorunu başlamadan, ittifaklarda çatlaklar oluşmadan ve dünya kamuoyunun desteği azalıp hoşnutsuzluk artmadan bitmeliydi ama arazi o kadar dağınıktı ki bu o kadar da kolay olmayacaktı[a.g.e, s:62].

ABD Afganistan’a müdahale ile istikrarsız olan ve tehdit oluşturan bir bölgeyi kontrol altına almıştır; Çin’den Kafkasya’ya kadar uzanan enerji hattına askeri olarak yerleşmiş, Çin ve Rusya’yı etkisizleştirmiştir; sıranın Ortadoğu’ya gelmesini sağlamıştır[Laçiner , 2003b: 33].

ABD’nin Afganistan’a müdahalesi sadece Taliban’ın devrilmesi ve El-Kaide’nin dağıtılmasıyla kalmamış aynı zamanda ABD’nin Orta Asya’da etkinliğini arttırmış ve Orta Asya güç ilişkilerindeki dengenin değişimine de sebep olmuştur. Müdahale ile Afganistan’a komşu olan ülkeler üzerinde ABD’nin etkinliği daha da artmıştır[Erkmen, 2003: 21].

Afganistan zaferi ABD’yi tatmin etmemiştir. Çünkü, Taliban iktidarı bitmiş ama tam olarak çökertilememiştir. Ayrıca ABD Afganistan’da kara hareketinde Kuzey İttifakı’nın desteğine muhtaç kaldığı için zaferi kendine mal edememiş yani, Taliban devrilmiş ama ABD güç gösterisi yapamamıştır. ABD Arap/Müslüman dünyasının gözünde hala “kağıttan kaplan” görüntüsünü düzeltememiştir[Tunç, 2004:115]. En önemlisi de El-Kaide bitirilememiş, Bin Ladin ve Eyman Zevahiri yakalanamamıştır.

Örgüt Pakistan ve Afgan dağlarına çekilmişti ve buralara operasyon düzenlemek de çok zordu. ABD eski itibarını kazanmalıydı. Tüm kapılar da Irak'a müdahaleye çıkmaktaydı[a.g.e, s:115].

3: ABD’NİN IRAK SAVAŞI

11 Eylül sonrası ABD’ye göre Ortadoğu’da yeni bir düzen şarttır. Bu düzen Arap ülkelerine daha az güvenmeye dayanırken, bölgedeki ABD varlığını daha fazla arttırmayı içermektedir[Laçiner, 2003b: 32].

ABD, 11 Eylül olaylarından sonra ortaya çıkan gelişmeler ışığında beliren İslam-Batı k/arsıtlığının ABD’ye duyulan nefreti daha da arttırması, 1991 yılındaki savaştan sonra bölgedeki silahlanmaların artmasının bölgeyi daha da tehlikeli hale getirmesi, Ortadoğu’daki enerji kaynaklarına bağımlı olan ve ABD ile rekabet içinde olan ülkeleri dolaylı olarak kontrol altında tutma düşüncesi, petrol fiyatlarındaki düşüklüğün ekonomide durgunluk yaratması, gibi sebepler yüzünden Ortadoğu’ya yönelmiştir[Öztürk, 2003b: 3].

ABD 2003 Mart’tında dünyanın büyük bölümünün tepkisine rağmen Irak’a saldırdı. Saddam yönetimini devirdi.

3.1 : ABD’nin Irak’a Müdahalesinin Nedenleri:

ABD’nin Irak’a karşı uyguladığı politikasında petrolün önemli rolü olmasına rağmen Irak politikasını belirleyen temel sebep olmamıştır. Temel sebep güvenlik faktörüdür. Bu güvenlik de kendisi ve İsrail’in güvenliğini kapsamaktadır[Balcı, 2003:83].

ABD soğuk savaş sonrası tek süper güç haline gelmesiyle beraber hem global dengeleri hem de bölgesel dengeleri koruması gerektiğine duyduğu inanca bağlı olarak İran’la savaştan, silahlanan ve Kuveyt’i işgal eden, bölgeye karşı yayılcı politikalar izleyen bir lider olan Saddam’ın devrilmesine ve silahsızlandırılması gerektiğine inanmıştır[Bal, www.stradigma.com].11 Eylül’ün oluşturduğu havadan yararlanarak ABD’nin

Saddam'ı silahsızlandırmaya kararlı olması, ABD'nin Irak'a karşı silah denetçilerinin ve uluslararası camianın yaptığı baskıyı yetersiz görmesi Irak'a saldırma nedenlerinden biridir[a.g.e.].Nükleer silahlar Saddam'ı komşularına saldırmaya ve Ortadoğu'ya hakim olma çabasına sürükleyebilirdi. Irak'a müdahalenin ana nedeni ise Saddam hiçbir şey yapmasa da sonunda nükleer silahlar edinebilir ve bu gücü kullanması çok tehlikeli olurdu. Bu önlenmeliydi. Tartışma Saddam'ın çok çılgın ve saldırgan olması değil, Saddam'ın sebepsiz yere durup dururken ABD'ye nükleer bir saldırıya girişmesidir. Nükleer silahlar Saddam'ın uzun zaman ayakta kalmasını sağlar ve Arap dünyasına hakim olmak için hırslandırır. Eğer Saddam'ın nükleer silah geliştirmesini tamamlamasını durdurmak için bir şey yapılmazsa bu silahların bir kısmı islami teröristlere transfer edilebilir veya rejim tarafından ABD'ye karşı terörist eylemlerde kullanılabilirdi. 11 Eylül 2001'de Washington'a ve ABD şehirlerine yapılan saldırı bu maddelerin bir tanesinin bile çok az bir miktarının öldürücü olabileceğini kanıtıyor. Biliniyor ki el-Kaide geçmişte nükleer biyolojik ve kimyasal silahlar elde etmeye çalıştı[Gordon, 2002a].

Körfez Savaşı'nda Saddam iktidar da bırakıldıysa da her zaman ABD iç ve dış politikasında temel konu olmuştur. 11 Eylül saldırılarından sonra da ABD tarafından Irak üzerinde çok durulmuştur. Saddam'a müdahale için hep zemin oluşturulurken, artık geri adım atılmayacak “psikolojik bir şartlanmışlık” ta ortaya çıkmıştır. Eğer ABD vazgeçerse hem kendi kamuoyunda ve hem de dünya kamuoyunda liderliği ve inandırıcılığı zedelenecekti. Bu faktör ABD'yi savaşa taşımıştır[Bal, www.stradigma.com].

Körfez Savaşı'nda İsrail'e 39 Scud füzesi atan, İsrail karşıtı olan Saddam'ın devrilip Irak'ın demokratik ve laik bir yapıya sahip olması ve bu yolla ABD'nin bölgeye yerleşmesi ABD ve İsrail'in çıkarlarına uymaktadır[Vural, 2003:25].

ABD dış politikasında bir çok faktörün etkisi vardır. Yahudi lobisi bölgede İsrail'i rahatlatacak olan müdahale konusunda ABD'yi zorlamaktadır[Bal, www.stradigma.com]. İsrail, İran, Irak ve Suriye gibi ülkelerin terörü desteklediklerini, 11 Eylül'ün asıl sorumlularının bu ülkeler olduğunu ve cezalandırılmaları gerektiğini vurgulayarak askeri müdahale yapılması konusunda ısrarcı olmuştur. ABD'nin Pentagon ve Dışişleri Bakanlığı'nda Yahudi lobi teşkilatları etkinliklerini arttırmışlar ve müdahalenin gerçekleşmesi konusunda çaba harcamışlardır[Laçiner, 2003a: 33].

ABD'nin, Irak'ta rejim değişikliğinin yanında, bütün Orta ve Batı Asya'da güç dengesini yeniden yapılandırmak ve kendi ekonomik hakimiyetini genişletmek için askeri ve politik gücünü de kullanmak istemesi önemli rol oynamıştır[Arnove, 2003: 19].

Irak'a karşı düzenlenecek savaşla beraber, Irak'ta ABD yanlısı bir rejim kurulacak ve Washington bölge haritasını yeniden şekillendirebilecektir. Müdahale sonucunda, Suudi Arabistan'ın petrol fiyatları üzerindeki etkisi azaltılacak, Suriye'ye ve Hizbullah'a gözdağı verilip, İran silah geliştirme çabalarından caydırılacak, Arap-İsrail çatışması İsrail lehine çözülebilecektir[a.g.e, s:55]. Ayrıca, Arap dünyasını yeniden şekillendirilip oluşan ABD karşıtlığının artmasını durdurulabilecektir[Laçiner, 2003a: 30].

Bölgenin dünya petrol rezervinin %65'ine sahip olması, bulma ve işleme maliyetinin düşük olması, doğalgaz rezervinin %36'sını barındırmasından dolayı bölgede hakim olmak, üretim ve pazarlamada rol almak ABD için caziptir. Her ne kadar ABD Irak'a kitle imha silahlarından arındırmak için saldırıyorum dese de, asıl amacı petrol bölgesine yakınlaşmaktır. Washington, Irak'ın işgaliyle yönetime kendi istediğini getirince Ortadoğu ve Hazar Denizi'ndeki rezervleri denetimine almış olacak ve özellikle de Ortadoğu petrolünden ihtiyacının büyük kısmını karşılayan Çin'in siyasi

çıkışlarının da önüne geçmiş olacaktır[a.g.e, s:87]. Global Policy Forum’da James A. Paul savaşın sebebi olarak şöyle demiştir: “ Her ne kadar ABD ve İngiltere’nin resmi açıklamaları “insan hakları” ve “demokrasi” üzerine inşa edilse de savaşın asıl amacı (Irak’ta) rejim değişikliği sağlamak üzere petrol anlaşmalarını yeniden ele almayı kabul edecek ABD yanlısı bir yönetimi iş başına getirmek ve Irak politikasını yeniden biçimlendirmektir. Washington’da konuşulan senaryoların tümü petrol alanlarının hızla kuşatılması, petrol üretim altyapısının yeniden inşa edilmesi ve petrol üretim sisteminin yerel politikalarından etkilenmesinin önlenmesi üzerinedir[Sarı, 2004: 12].

Irak’a müdahale edilerek el-Kaide ve destekçilerine göz dağı verilmiş olacaktır. Teröristlerin ABD’ye bir daha saldırma düşüncelerinden caydırılacağı da düşünülüyordu. Ayrıca ABD’nin zayıf olmadığı kanıtlanacak, itibar yeniden yükseltilecekti[Tunç,2004:106].Başkan Bush bunu 2003 Eylül’de kongre konuşmasında Irak’ın inşası için ek para isterken söylemiştir. Niçin Irak sorusuna ‘güç göstermek’ cevabını da ekleyerek, “ABD’nin zayıf olduğu kokusunu almışlardı” demiş, Somali ve Beyrut’tan çekilmeyi örnek göstermiştir[a.g.e, s:122].

Irak’ın BM kararlarına uymayıp kitle imha silahlarına sahip olduğu ve geliştirdiği bölge ülkeleri ve dünya için bir tehdit oluşturduğu ayrıca da Irak’ın demokratikleştirilmesinin zorunlu olduğu ve el-Kaide ile ilgisi olduğu ABD tarafından öne sürülen fakat dünya kamuoyunda inandırıcı bulunmayan bir sebeptir[Arı, 2004: 497]. Dünya, sorunun BM platformunda çözümünü istemektedir.

Bush yönetiminin politikasına yeni muhafazakarların etkisiyle, ABD ve İsrail politikası iç içe geçmiştir. ABD’nin Irak petrolü ve suyunu denetim altına almasıyla İsrail’de bu kaynaklardan faydalanabilecek ve 11 Eylül öncesi İsrail’e karşı duyulan sempatinin öfkeye dönmeye başladığı anda rahat bir nefes alınabilecekti. İsrail’in bölgesindeki en

önemli rakibi de devre dışı kalmış olacaktı[a.g.e, s:498].

3.2: ABD'nin Irak Savaşı Hazırlıkları:

ABD, 11 Eylül sonrası dünya ve kendisi için tehlike olarak gördüğü ve şer eksenine koyduğu Irak'a dünya'nın büyük kısmının karşı çıkmasına rağmen ve BM onayının olmamasını önemsemeden Irak'a saldırmada kararlıydı.

Başkan Bush'un Milli Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice "Arap toplumlarına daha açık ve demokratik toplumlar olmadığı için yardım etmekte ABD ciddidir, özellikle de Saddam sonrası Irak'a ..." dedi. Yapılan üst seviyedeki yöneticilerin tüm açıklamalarından ABD'nin ne olursa olsun Ortadoğu'ya müdahale etme hazırlığında olduğunu anlaşıyordu[Balcı, 2003: 31].

ABD'ye göre Saddam, şu sebeplerden tehlike teşkil ediyordu: Saddam Hüseyin rejimi devrilirse Irak teröre destek veren ülkeler arasından çıkardı. Savunma Bakanlığı departmanına göre, Saddam rejimi kalkmadan önce Irak teröre destek veren yedinci ülkeydi. Saddam Hüseyin rejimi, ABD güvenliği için ve dünya için bir tehlikeydi. Çünkü Saddam Hüseyin rejimi devrilmeden önce kitle imha silahını kısa sürede geliştirdi ve kullandı. Saddam Hüseyin uluslararası sorumluluklarını yerine getirmede ve şimdi yönetimde değil. Bu yüzden dünya onun zorbalıklarından kurtuldu ve güvendedir. Eski Irak rejimi uluslararası topluma ve 17 BM teklifine 12 yıl boyunca başkaldırdı. Silahsızlanmadı ve dünyanın isteklerini yerine getirmede. El-Kaide'nin amacı Irak'ın yardımıyla kitle imha silahı elde etmektir. Afganistan'daki el-Kaide kampları bunu üretmek için uygun değildi. Bu yüzden de Irak'ın yardımına ihtiyaç duyuyorlardı. El-Kaide'nin üst düzey yetkililerinden Abu Musab al-Zarqawi Mayıs 2002'de Bağdat'a tıbbi tedavi için gelmiştir. Gelenlerin bir kısmı burada kalmış, bir kısmı da dünyaya terörist eylemde bulunmak için dağılmıştır. Ayrıca Irak Ansar el-İslam (el-kaide ile

bağlantısı var) için güvenli bir sığınak olmuştu. Irak'a özgürlük operasyonunda bu örgüt imha edilmiştir. Ancak Ansar el-İslam'la birleşen el-Kaide hala Irak'tadır. Bir çok terörist grupta ABD güçlerine karşı suikastler düzenlemektedir. Ansar el-İslam savaştan önce el-Kaide'nin zehir ve toksin laboratuvarıydı. Fransa, İngiltere, İspanya, İtalya, Almanya ve Rusya'da zehir suikastleri düzenlendi. ABD'ye göre, El-Kaide Irak ile direkt bağlantılıydı. Ve Saddam Hüseyin'in Irak'taki Hamas'a materyal yardımında bulunuyordu[Result in Iraq, www.whitehouse.com].

Bush'un Ortadoğu stratejisinde dört ana temel konu vardır ki bulardan biri de Irak'tır:

Bush Irak'ta değişimin zorunlu olduğunu hissettiğini söylemekteydi. ABD'nin Irak'ta rejim değişikliğini öngören planını tartışan Avrupalılar, Irak'ta meydana gelecek olan bir statüko değişikliğinin Batı karşıtlığının, terörizmin ve bölgedeki karışıklık ve zorlukların artmasına katkıda bulunabileceğini, söylüyorlardı. Saddam iktidara geldiğinden beri halkına karşı ve komşusu olan ülkelere karşı hep acımasız olmuş ve gözdağı vermişti. Üstelikte Saddam'ın bu politikaları Irak'a Körfez Savaşı sonrasında ekonomik ambargonun uygulanmasını, uçuşa yasak bölgenin oluşturulmasına ve Suudi Arabistan gibi komşusu olan ülkelere ABD'ye ait olan askeri birliklerin bulundurulmasını gerekli kılmıştı. Saddam için uygulanan bu politikalar ABD ve Batı düşmanlığına, İslami terörün gelişmesine katkıda bulunmuştu. Bu yüzden Avrupa Irak'ta olası rejim değişikliğine şüpheyle bakıp tartışmaktaydı. Çünkü bu durum batıya karşı birtakım tehditler yaratabilirdi ve Batı da bundan çekiniyordu[Gordon, 2004b, www.brooking.org].

Bush'un Irak ile ilgili olarak diğer bir değerlendirmesi ise Irak'taki kitle imha silahlarıyla ilgiliydi. ABD Irak'ın kitle imha silahı geliştirdiğine inanıyordu ki bu kabul edilemez bir durumdu. Eğer Irak kitle imha silahı geliştiriyorsa bu uzun dönemde

barışın sağlanmasını ve bölgedeki dengenin sürdürülmesini imkansız kılardı. ABD , Saddam'ın eninde sonunda tekrardan güçleneceğine inanıyordu. Bush yönetimi nükleer bir Irak'ın tekrardan bölgede kargaşaya neden olacağından endişe duyuyor ve belki de Kuveyt'i tekrardan işgal edebileceğinden, kitle imha silahlarını dünyaya karşı kullanabileceğinden şüpheleniyordu. Bu sorunlar Bush yönetiminin Irak'ta rejim değişikliğini istemesinin sebeplerini teşkil ediyordu. Bunun yanında daha önemli olan şey Irak'ın kimyasal biyolojik silahları ABD'ye karşı kullanacak olan teröristlere verme ihtimalidir. ABD, 'eğer bu gerçek olursa, Saddam, islami teröristlerle işbirliği içinde olmaktan hoşnut kalmaz çünkü ABD onun düşmanı olur' diyordu. Saddam Hüseyin ABD'den nefret ettiğini ve intikam almak istediğini 1993 yılında eski başkan olan George Bush'a karşı suikast planlayarak göstermişti. Bu suikast eğer başarılı olsaydı, Saddam rejimi hemen devrilirdi. Saddam bu riski bilmesine rağmen suikasti planlamıştır[a.g.e].

ABD Irak'ta rejim değişikliği yaparak, terörizme destek veren ve halkını ezmekten kaçınmayan bir diktatörden kurtulmuş olacaktı; Irak'a uygulanan ekonomik yaptırımlardan kalkacak ve petrol gelirleri tekrardan düzenleyip ve sadece Irak halkının faydası için kullanılabilir hale gelecekti; Suudi Arabistan'da ABD'nin asker bulundurma ihtiyacı ve ABD-Suudi Arabistan ilişkisindeki birtakım problemler ortadan kalkabilecekti; ayrıca ABD karşıtı olan İslami teröre ilham veren müslümanların ABD'ye karşı olan düşmanlıkları azalabilirdi; uzun dönem zarfında Irak'ın sahip olduğu petrol potansiyelinin geliştirilmesiyle, ABD'nin Suudi Arabistan üzerindeki savunması azalabilir ve ABD daha kolay biçimde Suudi Arabistan'a siyasi reform yapması için baskıda bulunabilme gibi avantajları elde edecekti[a.g.e].

Bush yönetimi Irak rejiminin ortadan kaldırılmasıyla Ortadoğu'ya 'ABD'yi tehdit edenler ve onun bölgedeki destekçileri sizde korkunç bir bedel ödeyebilirsiniz'

mesajını vereceğine inanıyordu. ABD müttefiki olan demokratik bir Irak, Arap dünyasına ABD ile birlikte çok az bedel ödenmiş olarak barış, başarı, ve özgürlük getirebilirdi[a.g.e].

Irak rejiminin değişmesiyle ABD'nin demokrat olmayan Suudi Arabistan gibi partnerlerindeki savunması sona erecektir. Böylece ABD bu ülkelere insan hakları konusunda ve ABD karşıtlığına destek vermemeleri için daha çok baskı yapabileceğine inanıyordu[a.g.e].

Mısır, teröristlerle mücadelede işbirliğine yanaşırken, Suudi Arabistan, Suriye ve İran tam ve ciddi destek vermemiştir. Oysa el-Kaide üyeleri bu ülkeden çıkmıştı ve asıl bu ülkenin yardımına ihtiyaç vardı. Bu ülkeler de ülke içinde el-Kaide'ye destek verenlerin üstüne gidilmiyor, hükümet içinde destek verenleri ayıklamıyorlar ve gerekli bilgileri vermiyorlardı. Irak işgal edilirse bölgedeki bir üsle önemli bir mevzi sağlanarak ülkeler kontrol altında tutulabilecekti[Tunç, 2004:125]. Suudi Arabistan'daki ABD üsleri, Irak işgal edilirse kapatılacaktı. Çünkü burası hem ABD için hem de Riyad için bir yükü[a.g.e, s: 132].

Savaş hazırlıkları devam ederken ABD'nin Irak projesi şu unsurları içermekteydi: [Langan, 2003, www.search.epnet.com].

Birinci unsur: Irak rejiminin değişmesini ve silahsızlanmasını içermektedir. Eğer Saddam Hüseyin ülkeyi terket çağrılarına uyarsa bir savaş acısı ve bedeli çekilmeden istenilen elde edilmiş olurdu. İstenilenin elde edilmesiyle Irak halkı ve dünya için daha iyi bir gelecek hazırlanabilirdi. Fakat dünya liderleri ve Saddam Hüseyin bu işin zorlama ile olması fikrinden başka bir şeye yoğunlaşmamıştır.

İkinci unsur: Irak projesinin zorlayıcı diplomasi ile garanti altına alınmasıdır. Burada Saddam'ı savaşıla yenmek esası vardır. Saddam'ın savaşıla yenilmeye çalışılmasıyla, çok asgari düzeyde de olsa milyonlarca insan ölebilirdi, verilen önemli derecedeki zararlar Irak'ın alt yapısı bozulabilirdi, Saddam ve yandaşları önemli bir direniş gösterirse Irak halkının ölü sayısı ve ABD askerlerinin ölü sayısı da artabilirdi, petrol tesisleri zarar görebilirdi, kimyasal ve biyolojik silahlar kullanılabilirdi, İsrail-Filistin arasındaki büyük şiddet patlak verebilirdi. Ordu içindeki iyimser kesim böyle şeylerin olmayacağı konusunda yönetimi ikna etmiştir. Savaş daha az etkili veya daha çok zararlı değildir. Bu sorunu kesin çözmenin de yolu değildir. Bu durum hukuki ve ahlaki olarak değerlendirilmelidir[a.g.e.].

ABD'nin Irak'a göre üstün bir askeri gücü var ki iki tarafın karşılaştırmalı hak değerlendirmesi açıkça ABD'yi kayırmaktadır. ABD yönetimi ise, teknolojik gelişmelerin eskiye göre sivil halkın dokunulmazlığının korunmasını daha kolay sağladığını belirterek, buna hava saldırılarında daha fazla dikkat edeceklerini açıklamıştı. Fakat, şehir içindeki savaş ihtimali bir çok sivilin ölme olasılığını arttıracak gibi duruyordu. Ayrıca ABD nükleer silah kullanma tehlikesinin varlığından bahsederek eğer kimyasal ve biyolojik silah kullanılırsa cevap olarak nükleer silah kullanacaklarını söylüyordu.

Üçüncü unsur: ABD yönetimi, Irak'taki politik, ekonomik, sosyal bir dönüşümün olmasından bahsediyordu. Irak savaştan yıkılmış bir ülke olarak çıkarmıydı? Eğer çıkarsa yeniden inşası konusunda ABD yönetimi söz veriyordu. Ve bunun gibi bir çok sorular sorulabilirdi ama savaş bitene kadar ne olacağı da bilinemiyordu.

Dördüncü unsur: Irak projesi, bütün Ortadoğu'nun diplomatik, askeri, politik dönüşümü için bir fırsattır. Hatta bu Irak'ın kurtuluşundan daha büyük bir projedir. ABD'ye göre

bu durum dünyanın ve insanların rahatlaması sağlayabilirdi.

Beşinci unsur: Irak projesi, kitle imha silahlarının çoğalmasını durdurmayı içeriyordu. Eğer Saddam Hüseyin ölümcül arsenali ve kitle imha silahını üretme çabasından vazgeçerse, kitle imha silahlarının yaygınlaşması kontrol edilebilirdi. Saddam Hüseyin'in silahları imha edilmeliydi. Eğer ABD yönetimi iddiaların da haklı ise ABD'nin dünyadaki ulusal güvenliğiyle ilgili ciddi riskler vardı. Kitle imha silahlarıyla ilgili düzenlemeler yakın zamanda yapılmalıydı. Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore kadar İsrail'de de nükleer arsenaller kontrol altına alınmalıydı.

Altıncı unsur: ABD yönetimi Irak Projesini Yeni Dünya Düzeni'ne ve ABD hegemonyasına ulaşmada bir basamak olarak görüyordu. Uluslararası anlaşmaları onaylamadaki isteksizlik, uluslararası organizasyonlara karşı olan tutum ve isteksizlikler gücün keyfi uygulamasıyla savaşın başlayacağına işaret ediyordu. ABD çok güçlü olan ve uluslararası düzende gerekli olan bir ülkeydi ve bu yüzden ABD'nin politikasına karşı tepkiler kısa sürebilirdi. Madeleine Albright, vazgeçilmez ulus olduklarını, oluşan krizde Rusya ve Çin'in tutumlarından bunun anlaşıldığını söylüyordu.

Yeni muhafazakarların terörizmle ilgili kaygılarının 2002 Kasım'ından sonra yeni boyuta taşınması ve Condoleezza Rice'ın Powell gibi düşünmekten vazgeçip de Irak konusunda şahinlerin kanadına katılmış olması, Rumsfeld ve Cheney'nin Saddam'ın Kitle İmha Silahlarını teröristlere vereceğini iddia etmeleri, ama kanıt sunamıyorlardı, yeni muhafazakarların devreye girerek Saddam'ın dünya da görülecek en zalim insan olduğu, hasta ruhlu, her türlü çılgınlığı yapacak, mantıklı şekilde düşünemeyen biri olduğu ve kitle imha silahlarını teröristlere verebileceği konusunda Bush'u ikna etmeye çalışmaları Bush'u Irak'a karşı savaşa ikna eden ve Saddam'ın elindeki kitle imha silahlarını teröristlere verebileceğini ve ABD bu sebeple tehlikede olduğu fikrini kabul

ettiren unsurlar olmuştu[Tunç, 2004:95-99]. Bunun yanında Bush'u endişelendiren iki olay; ekim ayında Newyork ve Washington'da posta ile gönderilen şarbon ve kasım ayında Afganistan'daki aramalarda el-Kaide'ye ait belgelerde Kitle imha silahı elde etme çabalarına dair belgelerin bulunmuş olması Saddam'a karşı olan şüpheleri arttırdı. Çünkü Saddam'da şarbon olduğu biliniyordu. Bu arada çeşitli terörizm senaryoları üretiliyor ayrıca da gizli serviste sürekli ABD'ye yeni saldırılar olacak diye duyumlar aldığını söylüyordu.

Bush yönetimi Mart 2002'de savaş kararı almıştır. Nisan'a gelindiğin de Irak'ta rejim değişikliğinden bahsediliyordu. Fakat ABD yönetimi mayıstan ağustosa kadar Irak'ın işgaline karar verildiğini duyurmada. Bush yönetimi Eylül 2002'de savaş kararını almış olmasına rağmen BM'ye gitme kararı aldı. BM'ye başvurmasının nedeni ise dünya kamuoyu nezdinde savaşı meşrulaştırmaktır. BM onayı alınırsa ayrıca Tony Blair üzerindeki baskıda kalkmış olacaktı. Bush için zaten Saddam rejimini askeri müdahale ile yıkmak zor değildi[a.g.e, s:166].

Savaş öncesinde ABD ordusu güçlü, Saddam ordusu zayıftı. Fakat Saddam'ın kimyasal silah kullanılmasından korkuluyordu. Bunun içinde savaş esnasında korunmak için askerlere kimyasal ve biyolojik güce karşı erken uyarın aletleri ve üniformalar verildi. Diğer bir korkuda petrol kuyularının ateşe verilmesiydi ki Irak bunu da yaptı. Bush yönetimi Irak'ın kendi petrol geliriyle kendini yeniden inşa edebileceğini söylüyordu. Aslında ambargo yüzünden Saddam'ın ihmalleriyle petrol kuyularından uzun süre üst seviyede faydalanmak mümkün olmayacaktı. Bush yönetimi zaten bu argümanı, savaşı ABD kamuoyuna maliyeti düşük diye pazarlamada kullanmıştır[a.g.e, s:170].

Diplomatik girişimlerin yanında Bush yönetimi, Arap müttefiklerinin gönlünü almak için savaş öncesinde ABD-Ortadoğu ortaklık girişimi adı altında ekonomik bir çaba

başlattı[a.g.e, s:180].

Bush yönetimi hemen savaşa girmek istiyordu. Bu yüzden de Irak'tan gelecek tehdidin hem acil hem de ciddi olması gerekiyordu bunun içinde Saddam'ın kitle imha silahı peşinde koştuğu, kitle imha silahı sakladığı öne sürüldü. Saddam'ın acil ve caydırılmaz bir tehdit taşıdığı söylendi. Çünkü, böyle söyleyince halkın savaş için ikna edilmesi kolaylaşıyordu. Bunun için Beyaz Saray Irak grubu denilen grup Irak Savaşı'nı koordine etmek ve ABD halkını Irak tehdidi konusunda eğitmek için çalışmalara başladı. Bu doğrultuda televizyonlarda Bush kurmayları Saddam'dan gelecek nükleer tehlikeden, nükleer mantar bulutundan, Irak'ın nükleer silah geliştirmek için hammadde teminlerinden (ki bunlar kanıtlamadı) bahsettiler, Saddam'ın el-Kaide bağlantısından söz ettiler. Böylece halkı savaşa hazırladılar[a.g.e, s:184]. Bu çalışmalar sonunda, 2002 yazında ABD halkının savaşı destekleme oranı % 53'ten % 60-70'lere çıktı[a.g.e, s:190].

Kitle imha silah bahanesi kongrenin Bush'a savaş yetkisi vermesinde de önemli bir etken olmuştur. Bütün bunların yapılmasının ana sebebi 11 Eylül'le birlikte ortaya çıkan durumun Irak rejiminin devrilmesi için büyük ve son bir fırsat olarak değerlendirilmesinden kaynaklanıyordu[a.g.e, s:190].

3.3: ABD'nin Irak'a Müdahalesi Öncesi BM süreci:

BM savaşların yaşanmasını önlemek, uluslararası barış ve güvenliği korumak ve dünya devletlerinin refahını sağlamak için kurulmuştur. Fakat günümüze geldiğinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak ABD için BM artık, ABD'nin çıkarlarını koruduğu ve hizmet ettiği sürece önemli ve anlam ifade eden bir kurum haline gelmeye başlamıştır[Vural, 2003: 23].Çünkü Irak savaşı başlamadan önce ABD'nin Irak savaşı için BM'nin onayını alma çalışmaları olumlu sonuçlar veremeyince ABD çıkarları doğrultusunda BM

onayını önemsememiştir.

ABD ve BM arasındaki sorun Irak'ta kimyasal silahların varlığı konusunda farklı görüşlere sahip olmasından kaynaklanıyordu. Irak ordusu kimyasal ve biyolojik silahlara sahipti ve şimdi nükleer silah geliştirmeyi denediklerinden şüpheleniliyordu. 1991'den 1998'e kadar tam 7 yıl BM silah denetçileri, tam üç bölgede silah programlarının varlığını tespit ettiler. Bütün dünya Irak'ın, İran-İrak Savaşı'nda kimyasal silah geliştirdiğini ve bunu hem İran hem de kendi Kürt halkı üzerinde kullandığını biliyor[a.g.e.].

Denetçiler Irak'ta, 80 ton hardal gazı, silahlaştırılmış VX sinir gazı, tabun, sarin ve klosarin, 10 bin litre antrax, 11 bin litre botulinyum zehir, 5600 litreden fazla klostridyum perfringens, R-400 bombaları, scud, el-Hüseyin misilleme sistemi, 50 Scud-B füze başlığı ve 6 Samoud arıyordu. BM tarafından Bağdat'ın güney bölgesinde, Bağdat'ta, Irak'ın kuzeyinde, Kerbela yakınlarında, Irak'ın merkezinde, Irak'ın güneyinde Nasiriye'de ve Necef'te kimyasal, biyolojik ve konvansiyonel silah şüphesiyle aramalar yapıldı[Pryce-Jones,www.basint.org].

5 Şubat 2003'te Colin Powell BM Güvenlik Kurulu'nda şöyle bir konuşma yaptı: "İstihbarat raporları kamyon, vagon gibi seyyar laboratuvarlarda kimyasal silah yapıldığını ortaya koydu. Son birkaç ay içerisinde biyolojik gazın miktarı, Körfez Savaşı öncesi üretilenin tümüne denktir. Irak'ın kimyasal silah stokunu 100-500 ton olarak tahmin ediyoruz. Bu 16000 roketlik kapasite olup Manhattan Adası'nın 5 katı bir alanda masum insanların ölümü demektir. BM denetçilerinin bulduğu bir 122 mm'lik kimyasal başlık buzdağının ucudur." [Sarı, 2004: 15].

BM eski silah denetçisi Scott Ritter ise Irak'ta olduğu söylenen kitle imha silahlarıyla

ilgili şöyle bir açıklama yapıyordu:

'Irak 1998'den beri esas itibarı ile silahsızlandırılmıştır. Irak'ın kitle imha yeteneğine sahip silahların %90-95'i ve kimyasal, biyolojik ve nükleer silah ile uzun menzilli balistik füze üreten fabrikalar ve donanımları da yok edilmiştir. Ama Irak silahsızlanma yükümlülüklerinin hepsine tamamen uymuşta değildir. Irak her şeyi BM'ye teslim etmeliydi ama Irak BM gözetimi olmadan bunların büyük bir kısmını yok etmeyi tercih etti. 1998 yılında görevim sona erip de Irak'tan ayrıldığımda altyapı ve tesisler %100 oranında yok edilmiştir. Ama halen Irak'ın elinde nükleer silah üretimini bilen bilim adamları vardır. Böyle olunca da uzun vadede Irak'ın tekrar nükleer silah programını başlatma endişesi söz konusudur.' diyen Ritter bunu yapmak için Irak'ın on milyarlarca dolara mal olacak silahlanma kapasitesini yeniden inşa etmesi gerektiğinden ve zaman alacağından, bunu yaparken de istihbarat örgütlerince kolaylıkla tespiti mümkün faaliyetlerde bulunması gerektiğinden bahsediyordu[Öztek, 2002: 30].

Ritter şöyle devam ediyordu: 'Irak, kimyasal silah olarak Sarin, Tabun ve VX üretti. Sarin ve Tabun'un raf ömrü 5 yıldır. Irak bunu ürettiyse bile şu anda depoda bekleyenler zararsız, işe yaramazdır. VX gazını ise Iraklılar ürettiklerini hep inkar ettiler ama biz her defasında yalanlarını bulduk. Sonuçta da 1996 yılında VX sinir gazı fabrikası için özel olarak tedarik ettikleri iki yüz sandık cam astarlı üretim donanımı bulup imha ettik. Ve böylece de Irak VX sinir gazı üretme imkanını da kaybetmiş oldu[a.g.e, s:36]. Kimyasal silahların üretildiği fabrika da Körfez Savaşı'nda bombalanmıştı. Sonrasında da geriye kalanlar silah denetçileri tarafından imha edildi. 1998'den beri silah denetçileri Irak'ta yok. Ayrıldıktan altı ay sonrasında Irak silah üretim kapasitesini yeniden kazanacak yeterliliğe sahip değildir. Fakat işe başından başlamalı, çünkü tüm araç-gereç, tesis ve araştırma imkanlarını yitirdiler. Bunları tesis etmek isteseler de hemen anlaşılır. Çünkü Irak uydular ve başka araçlarla izleniyor.

Eğer şimdi Irak silah üretiyor olsaydı kesin kanıtlar olurdu[a.g.e, s:37]. ABD’de Irak’a nasıl savaş açabilirdi? Ya Irak’ın ABD’ye saldırması halinde ya da Irak’ın toplum tarafından bir risk olarak görülmesiyle ABD savaş açabilirdi.’ [a.g.e, s:28].

BM nezdindeki girişimlere baktığımızda, ABD Irak’a savaş niyetini açıkladığında BM 2002 başından ortasına kadar savaş denetçilerinin Irak’a girmesi konusunda sonuç alamamıştır. Irak 25 Temmuz’da yaptırımlar kalkar, rejim değiştirme tehditleri sona erer ve uçuşa yasak bölge kaldırılırsa denetçilerin girişine izin vereceğini söylemişti. Fakat 12 Eylül 2002’de Bush’un BM’ye karşı ortak hareket için bir karar alma girişiminde bulunmasıyla Irak yönetimi, silah denetçilerinin koşulsuz olarak ülkesinde çalışabileceklerini söyledi. 7 Aralık 2002’de de Irak yönetimi elindeki kitle imha silahlarının dökümünü BM’ye sundu. Ama ABD yönetimi bunu tatmin edici bulmadı. 27 Ocak 2003’te Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Başkanı (IAEA) Muhammet El-Baradi ve Silah denetçileri Şefi Hans Blix, yapılan inceleme ardından ilk raporlarını sundu ve Bağdat’ın işbirliği için yeterli çabayı göstermediğini söyledi. Raporun, eskinin tekrarı olduğu ve ona bakılırsa halen elinde kitle imha silahı olduğu da söylendi. 1998 yılı sonrasıyla ilgili yeterli bilgilerin olmadığı, Bağdat yönetiminin yardımcı olması gerektiği ve araştırmaya devam edilmesinin gerekliliği vurgulandı. Fransa, Almanya, Rusya, Çin gibi Güvenlik Konseyi üyeleri de bu aşamada güç kullanımından kaçınılıp, denetim için zaman tanınmasından yana olduklarını belirtmişlerdi. İngiltere ve ABD buna karşı çıktı. Daimi üye olan Fransa, Rusya ve Çin yanında geçici üye olan Almanya ve Suriye, Meksika ve Kanada da güç kullanımına karşı olduklarını açıklamışlardı. Ayrıca geçici üye olan Pakistan, Angola, Kamerun, Gine ve Şili kararsızlar arasında yer almıştı. Bulgaristan, İspanya, İtalya, Danimarka, Portekiz, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Arnavutluk, Hırvatistan, Estonya, Letonya, Litvanya, Makedonya, Romanya, Slovakya, Slovenya ABD ve İngiltere’nin yanında yer almıştır. Türkiye ve Endonezya da ABD’nin güç kullanımına açıkça karşı çıkmışlardır[Arı, 2004: 503].

14 Şubat'ta IAEA ve UNMOVIC tarafından ikinci rapor sunulmuştur. Irak'ın işbirliği olmasına rağmen henüz kitle imha silahlarının varlığıyla ilgili bir delil olmadığı ve ABD'nin işgalini haklı kılacak bir kanıtın bulunamadığı raporda belirtildi. Ama Irak'ın sunduğu bilgilerle biyolojik ve kimyasal silah kapasitesi arasında cevaplanmamış sorular vardı. Blix, Irak'ın şüpheli şarbon ve VX sinir gazı stoklarını açıklamasını istemekteydi. Ayrıca "El-Samud 2" füzelerinin 2 modelinin 150 km'lik menzili aşma kapasitesine sahip olduğunu, bunun da BM 687 ve 715 sayılı kararı açıkça ihlal olduğunu ve denetimlerinde devam etmesi gerektiğini açıklamışlardır. [a.g.e, s:506].

1 Mart'ta da Irak El-Samud füzelerinin imhasına başladı. Konseyde bunu istemiştir. Fakat Powell, Irak'ın dünyayı kandırmaya devam ettiğini söyleyerek, Irak'ı zaman kaybetmeksizin silahsızlandırılmasının ve bunu yapmaması halinde ciddi sonuçlara katlanmasını öngören yeni kararın alınmasını istedi ve 24 Şubat'ta ABD, İngiltere ve İspanya bir karar tasarısını Güvenlik Konseyi'ne sundu. Ama gerekli çoğunluğu sağlayamayacağı anlaşılınca oylama bile yapılmadı[a.g.e, s:507]. ABD'nin öne sürdüğü bu iddialara karşılık Irak, kitle imha silahı olmadığını ve bunu Scott Ritter başkanlığındaki UNSCOM tarafından teyit edildiğini, UNMOVIC yetkililerine de ancak ülkesine uygulanan yaptırımların kaldırılmasını içeren bir anlaşmayla izin vereceğini söyledi[İnat, 2004: 26].

Temmuz 2002'de Irak'ta UNSCOM'da 5 yıl silah başdenetçiliği yapmış olan Scott Ritter NATO'ya verdiği ifade de Irak'a müdahalede bulunmak için hazırlık yapan ABD'nin sebep olduğu krizin politik olduğunu ve Irak'ta kitle imha silahı olmadığını söyledi. Ayrıca Ağustos 2002'de de ABD Senatosu'nda ifade veren silah denetçileri de Irak'ta kitle imha silahı olmadığını vurgulamışlardı[Dikbaş, 2003: 64].

Herşeye rağmen ABD yönetimi Irak'a karşı suçlamalarından vazgeçmedi. İngiliz ve ABD halklarını ikna için gerçek dışı bilgilere de başvurdular. UNSCOM Eski Başkanı Richard Butler, 3 Temmuz 2002'de ABD Senatosu'na 1998'den beri Irak'ın kimyasal ve biyolojik silah üretmesinin arttığını ve çok yakında nükleer silah üreteceğini öne sürerken, 24 Eylül 2002'de İngiltere Irak'ın birkaç yıl içinde nükleer silah yapıp, Kıbrıs'taki İngiliz birliklerini vurabileceğini iddia etti ki bunların yalan olduğu sonradan ortaya çıkmıştır[İnat, 2004: 26].

3.4:ABD'nin Irak'a Müdahalesi ile Dünya Devletlerinin Değerlendirmeleri:

ABD, 2002-2003 Irak Krizi'nde ciddi bir uluslararası destek problemi yaşamıştır. ABD'nin iddiaları haklı görülmemiş, yapmak istediği müdahalede sokaklarda protesto edilmiştir. Bu sadece ülke halkları düzeyinde kalmamış, ABD çoğu müttefiki sayılabilecek ülkeyi de ikna edememiştir[Laçiner, 2003b:31]. Bölge ülkelerinden Mısır, Kuveyt ve Suudi Arabistan gibi ülkeler bile ABD'ye şüphe ile yaklaşmışlardır. Bunun sebebi ise bölge ülkelerinin sonunu bilmedikleri ABD politikalarından korku duymalarıdır[a.g.e.].

BM'nin toplam olarak 190 tane üyesi vardır. Bu ülkelerden 50 tanesi de ABD'ye bağımlı olan ve ABD'den bir takım beklentileri olan ülkelerdir. ABD'ye destek veren güçlü ülkeler ise Avusturya ve İngiltere ile sınırlıdır. ABD'ye bu savaş için destek veren ülke sayısı ise 50 civarındadır. Buradan da savaşta ABD'nin destek görmediğini ve muhalefet olanların çoğunlukta kaldığını görebiliyoruz[Öztürk, 2003b: 34].

Bu savaşta artık Irak'ta, 1991 Körfez Savaşı'nda olduğu gibi destek bulamamıştır. Kuzey Irak'taki aşiretler, Kuveyt ve Katar destek vermiştir. Türkiye ise Irak'a yönelik bir askeri operasyonu istememekte bunun yanında Irak'ın toprak bütünlüğü, kürt

devletinin kurulmaması ve Türkmenlerin haklarının çiğnenmemesini istemekteydi[Taşkıran, 2004a, www.stradigma.com].

BM teşkilatı, savaş kararı almamıştır. Ve savaş kararı alınmadığı gibi ABD, İngiltere tarafından da yapılan savaş hazırlıklarına da şüphe ile bakılmıştır. ABD'nin Avrupa'da yer alan en yakın müttefikleri bile Irak'a karşı yapılacak müdahaleyi desteklemediklerini açıklamışlardır. ABD dahil Türkiye ve tüm dünya da savaş karşıtı gösteriler yapılmıştır.

Bu aşamada NATO'da bir kriz yaşanmıştır. Önce ABD, daha sonra Türkiye tarafından 4. madde kapsamında tehdit değerlendirilmesi yapıp, önlemlerin alınması istenmiş ve Türkiye'ye Awacs ve Patriot yerleştirilmesi teklif edildi. Fransa, Almanya ve Belçika tarafından bu teklifin reddedilmesiyle bir kriz yaşandı. Bu gelişme, ittifakta çatlama olduğunu bir göstergesidir. Yaşanan bu kriz uzun süren görüşmelerde aşılmıştır[Arı, 2004: 505]. Türkiye savunması için NATO'dan istenen takviye tedbirlerinin Fransa, Almanya ve Belçika tarafından reddedilmesi ile en sert tepki talepte bulunan ABD'den geldi. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld 'Türkiye'nin korunmaması utanç vericidir. Ancak Türkiye NATO'suz da korunacaktır. Bu karar büyük bir hatadır' diye açıklama yapmıştır[Yalçıntaş, 2003: 54].

Irak saldırısı, NATO ve AB'de de derin etkiler yaptı. BM üyeleri büyük çoğunlukla bu saldırıya karşı çıkarken, NATO ve AB üyeleri bu konuda çok ciddi olarak bir bölünme yaşadılar. Almanya ve Fransa açık bir şekilde Irak saldırısının karşısında yer alırken, İngiltere, İtalya, İspanya ve bir çok küçük ülkeyi ve 2004'te üye olacak aday ülkeleri de yanına alıp ABD'ye destek verdi. NATO'da (çoğunluğu AB'ye üye Avrupalı ülkeler, ABD ve Kanada'dan oluşuyor) çatışma yaşandı[İnat, 2004: 34].

Suudi Arabistan, Mısır ve diğer Arap ülkelerinden bazıları bu operasyonu aslında Irak için değil, kendi rejimlerine karşı yapıldığını düşünmeye başlamışlardır. Onlara göre asıl hedef, Arap rejimleridir[Laçiner, 2003b: 33].

Mısır hava sahasını ABD hava kuvvetlerine açtı ve ABD donanmasının Süveyş kanalından geçmesine izin verdi. Suudi Arabistan ise cruise füzelerinin ülkesi üzerinden geçmesi için çağrıda bulunurken ABD komuta merkezlerinin kendi topraklarında çalışabileceklerini açıkladı. Ürdün ise, ABD'nin kendi topraklarından saldırması için gerekli olan üsleri kullanma iznini verdi. Arap Birliği ise kendi üyelerinin çoğunluğu savaşa katılmasına rağmen savaşa karşı çıktığını ilan etti[Bush Bağdat'ta, 2003: 211].

Avrupa, savaş senaryoları hazırlanmış olmasına rağmen savaş sonrası neler olacağı konusunda iyi hazırlanılmadığını düşünüyordu. Avrupalılar, sivil halkın güvenliği, gıda ve ilaç ihtiyaçlarının karşılanmasında ve kültürün korunmasında ABD'ye göre daha hassastır[Balçı, 2003: 75]. Londra'da, Paris'te, Roma'da din adamlarınca savaş kınanmıştır. 'Saddam BM ile iş birliği içindeyken savaş niye' sloganları Londra'da atılmıştır. [a.g.e, s:80].

Savaş, ABD'nin birçok önemli müttefikleriyle olan gelecekteki ilişkileriyle ilgili problemlerinin artmasına neden olmuştur. Fransa, Almanya, Rusya ve diğerleri Kanada, Meksika açıkça Irak'a müdahaleye karşı çıkmışlar veya Bush' un gönüllü koalisyonuna katılmayı reddetmişlerdir. ABD ise BM'nin resmi izni olmaksızın savaşa gitmeye karar vermiştir. Bush, bu kararıyla geniş dünya toplumunda ABD'ye karşı olan kırılganlıkları arttırdı. ABD ile koalisyonuna katılmayan ülkeler arasındaki ilişkilerde açık bir soğukluk oldu. Savaş sonunda hızlı bir askeri başarı ve karlı iş fırsatlarının ortaya çıkışıyla ve Irak'ın yeniden inşası süreciyle ABD'ye karşı bir çok pragmatik yaklaşımlar arttı. Fakat dünyanın bir çok kesimindeki özellikle de Irak'taki ekonomik

ve politik denge yokluğu devam ettiği sürece ABD şüphesi bir müddet daha devam edeceğe benzemektedir[Country report, 2003].

3.4.1: Irak Savaşı'nın Meşruluğu Sorunu?

BM Güvenlik Konseyi egemen ve eşit devletler arasında dünya barışını kazanmayı ve güvenliği sağlanmayı amaç edinmiştir. BM bildirgesinin 39'cu maddesine göre, BM Güvenlik Konseyi bir tehdidin, barışı ihlal eden bir eylemin ya da bir saldırının mevcut olup olmadığına karar verir ve bu kararın doğrultusunda silahlı yada silahsız yaptırım kararı belirlenir. Kısacası bir devletin tek başına bu türden bir karar vermesi uluslararası hukuka aykırıdır[Arı, 2004: 500].

Batı, geleneğin ve uluslararası hukukun yapısı gereği her bir savaşın ahlaki kriterlerinin olma zorunluluğunda ve adil savaşta ısrar etmektedir. Langan ve meslektaşları 'henüz savaşın olması için bir sebebin olmadığını' düşünüyorlardı[Langan, 2003, www.search.epnet.com]. ABD ve müttefiklerine karşı Irak'tan gelen direkt bir saldırı yoktu. Ayrıca Irak ve el- Kaide arasında da ispatlanmış bir bağlantı yoktu. Önleyici saldırı politikasını uygulamayı gerektirecek herhangi bir yakın tehlike de yoktu. Saddam'ı kapsayan başka alternatif politikalar düşünülmeliydi. Savaş politikası başkan tarafından geliştirilmiştir ve kongre tarafından da onaylanmıştı. Ve uluslararası otoriteye ihtiyaç olup olmadığı konusunda münakaşalar edilmişti. Herkes şunda hem fikirdir, 'BM otoritesi meşruluğun güçlü bir kaynağı fakat herkes bunun ne yasal olarak ne de ahlaki olarak zorunlu olduğunu düşünmüyordu.' [a.g.e].

ABD tarafından ortaya konan preventive strike ve rejim değişikliği amacıyla II. Dünya Savaşı'ndan sonra temel ilke olan içişlerine karışmama kuralının, NATO'nun Kosova ve Bosna Hersek müdahalelerinden sonra Irak Savaşı 3. ihlal edilmesidir. Fakat Irak

savaşında da uluslararası toplumun desteği ve uluslararası ahlaki meşruiyet yoktur. BM'nin dışta kalması, ABD'nin kuruluşunda temel rol oynadığı ve II. Dünya Savaşı sonrası dünya barışının korunmasında en önemli aktör olan BM'yi sarsmış ve uluslararası hukuku zedelemiştir. ABD'nin Irak saldırısı II. Dünya Savaşı sonrası ilişkileri belli kurallara bağlayan uluslararası hukukun bir kenara atılıp da, kuralların olmadığı ve güç politikasının hakim olduğu bir dünya sistemine yönelmede bir basamak olmuştur[İnat, 2004: 34].

3.5: ABD'nin Irak'a Müdahalesi:

ABD yönetimi, 11 Eylül'deki saldırının ardından uluslararası terörizme karşı savaş yürüteceklerini bunun sadece Afganistan'la kalmayıp terörizme destek verdiklerine inandıkları Irak'ı ve başka ülkeleri de kapsayacağını söyledi. Bush, ABD halkına yaptığı konuşmada İran, Irak ve Kuzey Kore'nin "kötüler ittifakı" oluşturduklarını belirterek, Irak'a karşı bir savaş olacağına dair söylemlerini de artırdı.

"Onu dışarı atacağız" Başkan Bush'un Beyaz Saray'da, birkaç senato toplantısında Saddam Hüseyin için geçen kış söylediği sözlerdir. Sonradan ele geçen fırsatlarda da bunu hep tekrarlamıştır. Bush rejim değişikliğini, özgürlüğü ve demokrasiyi hep düşünmüştür. BM'deki konuşmasında da Saddam'ın eski suçlu olduğunu söyleyerek "Biz güvenliğimiz için ve insanlığın sürekliliği için Saddam'ı durdurmak zorundayız" demiştir[David, search.epnet.com].

Anthony Shadid Boston Globe'da savaşın Irak halkı için sonuçlarıyla ilgili şunları söylemiştir: "Yardım kuruluşu çalışanları ve uzmanlarının söylediğine göre, ABD'nin önderlik ettiği bir Irak Savaşı muhtemelen ülkenin yıpranmış ve zaten büyük hasara uğramış altyapısını bütünüyle mahvedecektir. Hastanelerde ve su arıtma tesislerinde elektriğin kesilmesine yol açacak, Bağdat'ta yaşayan milyonlarca kişiye ve büyük

ihimalle başka yerlerde yaşayanlara ulaşan içme suyunun anında kesilmesine ve birkaç saat içinde lağım sularının sokaklara akmasına sebep olacaktır. İran'la yapılan sekiz yıllık savaşa karşın Irak'ın altyapısının büyük ölçüde sağlam kaldığı 1991 Körfez Savaşı'nın arifesinden farklı olarak BM raporları ülkenin su, kanalizasyon ve elektrik sistemlerinin bugün çok daha fazla zayıflamış durumda olduğunu gösteriyor.” [Arnove, 2003:18].

Ayrıca, 1991 yılındaki Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'a ekonomik ambargo uygulanmıştır. Bu ambargo çerçevesinde Irak silahlı kuvvetleri güç kaybetmiş, silah ve askeri malzeme ithal edememiştir. Irak silahlı kuvvetlerinin durumu Körfez Savaşı öncesine göre daha da kötüydü[Taşkıran, 2004a, www.stadigma.com].

Bush yönetimi Irak'ta kitle imha silahı olduğu tezini hep dile getiriyordu. Zaman zaman da Irak'ta kitle imha silahı olduğu yönünde konuşmalar yapıyordu. Bush'un Irak'a müdahale etmek için önene sürdüğü Irak'ta kitle imha silahı vardır tezini kanıtlamak için yaptığı konuşmalardan bazıları şöyledir: [Bush Bağdat'ta, 2003:195].

“Bizim kaynaklarımız Saddam Hüseyin'in son günlerde Irak ordu komutanlarına kimyasal silah (diktatörün sahip olmadığını iddia ettiği o silahları) kullanma yetkisini verdiğini bildirdiler” Radyo Konuşması, 5 Ekim 2002

“İstihbarat kaynaklarımız sayesinde, Irak'ın çok geniş alanlara kimyasal ve biyolojik silah atmasını sağlayabilecek insanlı ve insansız hava filosuna sahip olduğunu ve bu filonun giderek çoğalıp güçlendiğini öğrendik. Irak'ın ABD'yi hedef alacak füzelerle bu UAVS'i kullanma yollarını keşfetmesinden büyük kaygı duyuyoruz.”

“Eldeki kanıtlar gösteriyor ki, Irak nükleer silah programını yeniden oluşturuyor.

Saddam Hüseyin ülkesindeki nükleer bilim adamları ile çeşitli toplantılar yaptı. Uydudan çekilen fotoğraflar, Irak'ın geçmişte nükleer programının parçası olan yerlerdeki tesislerini yeniden inşa etmeye başladığını ortaya koyuyor. Ayrıca çok dayanıklı alüminyum tüplerden ve nükleer silahlar yapımında kullanılan uranyumu zenginleştirecek gaz santrifüjleri için gerekli diğer donanımlardan satın almaya çalıştığını da biliyoruz”

“Bizim ve diğer hükümetlerin istihbarat servislerinin topladığı bilgiler, Irak rejiminin şimdiye kadar geliştirilmiş en güçlü ölüm silahlarına sahip olduğunu ve onları gizlemekten vazgeçmediği konusunda hiçbir kuşkuya yer bırakmıyor.” Ulusa sesleniş, 17 Mart 2003

ABD Saddam'ın kitle imha silahlarını saraylarının altındaki gizli yerlere sakladığını ve müfettişlere de bu saraylara girmeleri için izin vermediğinden bu kitle imha silahlarının ortaya çıkarılmadığını ileri sürdü. Ayrıca ABD silahlar İslami teröristlerin eline geçerse korkunç bir tehlikenin doğabileceğini söyleyerek Amerikan halkını ikna etmeye çalışmıştır[a.g.e,s.201].

ABD Irak'a müdahalesine meşruluk katabilmek için BM'den onay almak ve BM desteğiyle Irak'a müdahale etmek istiyordu. Bu yüzden BM nezlinde girişimler de bulundu. Fakat ABD'nin BM onayı alma yönündeki girişimleri sonuç vermedi. ABD, BM'den onay alamayınca 11 Ekim 2002'de kongreden büyük çoğunlukla BM onaysız Irak'a savaş açma izini almış ve bunun için yapılan eleştirilere de, kendine ve uluslararası barışa karşı tehdit oluştuğuna inanırsa bir ülkeye BM kararı olmaksızın saldırıda bulunmasının meşru olduğunu iddia ettiği “preventive strike” tezini öne sürmüştür. ABD Aralık 2002 ortasında Körfez Bölgesi'nde asker sayısını altmış bin'e çıkarttı, 20 Ocak'ta Körfez'e hareket emri verilen asker sayısını yüz yirmibeş bine

çıkartırken, İngilizler bölgeye asker göndereceğini açıkladı. ABD'nin Irak'a saldırısını istemeyen Almanya ve Fransa BM'den destek buldu. Irak müdahalesi, Fransa, Rusya ve Almanya tarafından reddedildi ve en son 7 Mart'ta İngiltere, 17 Mart'a kadar Irak'a ultimatomu öneren taslağı BM Güvenlik Konseyi'ne sundu. Fakat Irak'tan istenenlerin belirsiz olmasıyla öneri reddedildi. Rusya ve Fransa 10 Mart'ta silah denetçilerinin çalışmasına izin vermeyip savaşı meşru kılacak bir kararı veto edeceklerini söyleyince ABD, İngiltere ve İspanya 17 Mart'ta Güvenlik Konseyi taslağını geri çekti. 18 Mart'ta da Başkan Bush, Saddam ve oğullarına ülkeyi terk etmeleri için 48 saat verdi ve bunun üzerine BM silah denetçileri ve pek sayıda diplomat ülkeyi terk etmiştir. Blair da İngiltere Parlamentosundan savaşa girme yetkisi aldı ve 20 Mart 2003 sabah verilen süre dolduktan sonra Türkiye saati ile 04:34'te ABD ve İngiltere uçakları bombalamaya başladı. Aynı anda Kuveyt'ten havadan da saldırıya başlandı. Nasiriye, Kerbela, Necef'i almak için askerler oralarda kalırken bir kısmı da asıl hedef olan Bağdat'ta ilerlediler. Bağdat direnişle karşılaşılmadan 9 Nisan 2003'te, 14 Nisan'da da Saddam'ın doğum yeri olan Tikrit ele geçirildi. 15 Nisan'da da Irak'ta Saddam Rejimi'nin son bulunduğu açıklandı ve savaş fiili olarak son buldu. Resmi olarak da çatışmaların son bulunduğu 1 Mayıs 2003'tür[İnat, 2004: 25-31].

Irak Savaşı'nda Irak'ın tümü işgal edildi. Basra ve Nasiriye'deki şehir direnmeleri dışında Irak ordusu bir varlık gösteremedi. Ordu Irak halkını savunamadı. Burada asıl kurban korkunç ve acımasız bir savaşın ortasında kalan, halkını savunmayan bir orduya sahip olan zavallı Irak halkıdır. Irak tahrip edildi, yıkıldı, yağmalandı, bir çok insan öldü, ilaç, su, elektrik ve doktor bulunamıyordu[Yalçıntaş, 2003:118].

Savaşın, resmen sona ermesine rağmen, savaş sonrasında ABD müttefiklerine her gün düzenlenen saldırılarda koalisyon güçlerinin ölen asker sayısı artmıştır bu da ABD önderliğindeki koalisyon güçlerini zora sokmuştur ve savaş bitiminden sonra güvenliğin

sağlanmasında başarısız olunmasına neden olmuştur[İnat, 2004: 31].

ABD savaş bitimi, sadece karşılaştığı saldırılarla değil ekonomisi zor durumda olan 80 milyar dolar borcu olan, alt yapısını yeniden inşa etmek gereken bir Irak'la karşılaşmıştır. Bu yüzden ABD, Irak'a uygulanan BM yaptırımlarının kalkması için ve Irak'ın borçlarının bir kısmının silinmesi için de teklifte bulunmuştur.

ABD'nin BM'yi hiçe sayarak savaşa girişmesi ABD için iyi olmamıştır. Çünkü, ABD Irak'ın yeniden inşasında mali gücü paylaşma ve her geçen gün artan şiddet olaylarının yüzünden güvenlik ortamının sağlanmasında BM'deki ülkelerin Fransa, Rusya, Almanya ve Çin'in desteğine ihtiyaç duymaktaydı. ABD elde ettiği başarının etkisiyle Irak'ın yönetiminin de temel rolü BM'nin üstlenmesi yönündeki çağrılarına göz yummuştur. Önce Garner, daha sonra Bremer başkanlığında oluşturduğu özel sivil yönetimle ve 140000 asker gücüyle Irak'ı yönetmeyi denemiş ama sorunlar çıkınca BM'yi işin içine çekmeye çalışmıştır[İnat, 2004: 32].

3.5.1: Dünya'nın Irak Savaşı Başladıktan Sonraki Değerlendirmeleri:

Savaş başladıktan sonra da savaşa karşı olan ülkeler tepkilerini dile getirmeye devam etmişlerdir. Fransa Cumhurbaşkanı, Irak savaşının gelecek için ciddi sonuçlar doğuracağını ve insani açıdan bir felaket olmadan bitmesini dilediğini söyledi; Çin, ABD'yi uluslararası hukuku ihlal etmekle suçlarken, saldırının hemen durmasını istedi; Almanya ise Irak Savaşı'nın başlamasının derin endişe ve dehşet uyandırdığını belirtti; Rusya, bu operasyonun derhal durması gerektiğini ve büyük bir hata olduğunu söyledi; Özerk Filistin Yönetimi, savaşı kınarken, Malezya savaşı tarihe vurulmuş bir kara leke olarak niteledi; Belçika'da savaşı uluslararası hukuka aykırı bulan ve kınayan ülkeler arasında yer almıştır; AB dönem başkanı Yunanistan da sorunun barışçı yollarla çözülmemesinden üzüntü duyduklarını açıkladı.

Fakat ABD tüm bu savaşı bitirme çağrılarını dikkate almamıştır. Irak Savaşı başlamış Saddam yönetimi devrilmiştir. Saddam sonrası Irak'ı yeniden yapılandırma ve güvenliği sağlama çalışmaları başlamıştır.

4: SAVAŞ SONRASI IRAK'TAKİ DURUM :

4.1: Irak Savaş'ının Sonu:

20 Mart 2003'te başlayan Irak Savaşı, 1 Mayıs 2003'te bitmiştir. Bu savaştan elde edilen iyi sonuç, Saddam Hüseyin rejiminin devrilmiş olmasıdır. Ayrıca savaş bittikten sonra kitle imha silahlarına ait hiçbir delil ne BM ne de ABD güçleri tarafından zafer sonrasında bulunamadı. Şimdi Beyaz Saray 11 Eylül'de Pentagon'a ve Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıları gerçekleştiren el-Kaide terörist örgütü ile Saddam Hüseyin'inin ilişkisinin olduğuna dair bir delilin olmadığını apaçık kabul ediyor[Staying the Course in Iraq, www.search.epnet.com]. Bu sebepten Irak müdahalesinin haklı olup olmadığı ABD kamuoyunda ve dünya genelinde tartışılmaktadır. Bu tartışmalar yüzünden ABD Irak'ta bulunmasını haklı çıkarmak için 'Ortadoğu'ya Irak'tan başlayıp demokrasiyi getirmek için Irak'tayım' nedenini söylemektedir[a.g.e.].

ABD savaşta kaybettiğinden daha fazla askerini savaş sonrasında intihar saldırılarıyla kaybetti. Çünkü halk işgalci olarak gördüğü ABD'den nefret etmektedir. Ayrıca sadece Irak hakkında değil İslam ülkelerinin hakkında da ABD karşıtlığı had safhadadır. İslam ülkelerinde Usame Bin Ladin'e verilen destek çok fazladır. PEW tarafından yapılan araştırmada Pakistan'da % 65, Ürdün'de % 55, Fas'ta % 45 oranında Ladin destek görmektedir. Bunun nedeni, insanların ABD'nin Irak'ı işgalinin terörle mücadele için değil de, Ortadoğu'yu kontrol etmek ve dünyayı hegemonyası altına almak için olduğuna inanmalarıdır[Sarı, 2004: 189].

Savaş bittikten sonra Bağdat'a anarşi hakim olmuştur. Hükümete ait tüm simgeler yakılırken ABD askerleri yağmalara müdahale etmemiştir. Esnafsa elinde silahlarla mallarını korumaya çalışmıştır. Hastaneler bile yağmalanmıştır. Ayrıca Irak Ulusal

Arkeoloji müzesi de içindeki onbinlerce eser parçalara ayrılarak yağmalanmıştır. ABD'nin özgürleştirme adı altında başlattığı müdahale artık işgal haline dönüşmüştür. Savaşın bitiminden hemen sonra Bağdat'ta elektrik yok, su yok, düzen yoktur. Düzensizlik ve yağmalar vardır. Kentte cesetler doludur[a.g.e., s:187-199].

Başkan Bush'a göre; özgür bir Irak Arap ülkelerine demokrasiyi kucaklamaları için bir ilham verebilir. Fakat Saddam rejiminin yıkılmasından sonra yaşanan ilk 6 haftadaki kaos Arap dünyasında ABD'ye karşı güvenmelerin ve terörist eylemlerin artması gibi bir takım olayların artacağına işaret etmekteydi[Country Report, 2003].

ABD yönetimine göre, ABD ordusunun Irak'ta kazandığı zafer ve Saddam'ın yıkılışı Bush'un Başkanlığı'nın uzun zaman hatırlanacak olan bir dış politika olayıdır. Irak'a askeri müdahale ile Ortadoğu'ya ABD varlığı yerleşmiştir. ABD'ye göre, böylece bölgesel denge ve demokrasi ilerletilecektir. Amerikan güçleri etkileyici askeri güçleriyle Irak ordusunu inşaa edecekler ve bazı zorluklarla karşılaşarak Saddam'ı yakalayıp ABD'nin çabaları ile Irak'ta politik denge, demokrasi ve Irak'ta ekonomik program uygulanabileceklerdir[a.g.e.].

Savaş sonrasında Bağdat tehlikeli bir yer olmuştu. 2003 Mart ayı içinde Amerikan askeri güçleri Irak içlerine girdiklerinde insanların sevineceklerini ve tüm karıştıklarının dağılacakını umuyorlardı. Ancak bu umutlar ne yazık ki, yok oldu. Çünkü, Irak halkının tepkisi dinmek bilmiyordu. Örneğin, 2003 Ramazan ayının başında bomba yüklü intihar arabası Red Cross karargahını harap etti ve şehirdeki 4 polis istasyonuna, birlikte hareket ettikleri anlaşılan 45 dakika içerisinde saldırılar düzenlendi. 30'dan fazla insan öldü ve 200'den fazla yaralı vardı. Bağdat'ın belediye başkanı suikaste uğradı ve Al-Rashid oteline roketlerle saldırıldı. Savaşın büyük mimarlarından Paul Wolfowitz de suikaste uğradı kurtuldu[Roston,

www.search.epnet.com]. Irak'ta savaş sonrası sular durulmadı. Sadece ABD askerlerine karşı saldırılar olmamaktadır. 7 Ağustos'ta Bağdat'ta Ürdün Büyükelçiliği'ne bomba yüklü araçla bir saldırı düzenleniyordu. 52 yaralı, 12 ölü vardır. Bu saldırıdan sonra BM binası olarak kullanılan Kanal Hotel'e 19 Ağustos'ta bomba yüklü kamyonla saldırıldı. 23 kişi öldü, 100 kişi yaralandı. Ayrıca 4 Temmuz 2003'te 11 Türk subayı Amerikalarca tutuklanarak Kerkük'e getirildi ve bazı girişimlerden sonra serbest bırakıldı. Bu olay ABD ve Türkiye arasında gerginlik sebebi oldu. 24 Ağustos, evine yerleştirilen bombayla Şii din adamı Muhammed Said El Hekimi öldürüldü. 9 kişi de yaralandı. 29 Ağustos'ta Necef'te Hz. Ali cami cuma çıkışında meydana gelen patlama da Şii Lider Muhammed Bekir El hekim ve 125 kişi öldü. 200'den fazla insan da yaralandı. 26 Ekim'de el-Reşit Oteli'ne, içerisinde Wolfowitz varken yapılan roketli saldırı ile 16 kişi yaralandı, ABD'li bir albay da hayatını kaybetti. 27 Ekim'de yedi değişik yere yapılan saldırılarda da 42 ölü, 224 yaralı oldu. 28 Ekim 2003'te de Felluce de 6 kişi öldü. Kasım ayında iki amerikan helikopteri düşürüldü. 22 asker hayatını kaybetti. Bütün bunlar Irak'ta denetimi sağlayabilmenin ne kadar zor olduğunu göstermektedir. 19 Kasım İtalyan karargahına 12 Kasım Nasiriye İtalyan karakoluna yapılan saldırılarla 14 İtalyan askeri ve 8 Iraklı öldü.

Savaşın sona ermesinden 6 ay geçmesine rağmen direniş devam etmekteydi. Yönetime göre, sivil yaşam görünüşte Irak'ın büyük bir kısmında yavaş yavaş düzeliyor. Fakat Kızıl Haç Örgütü, yardım grupları gibi grupların yaptığı araştırmaya göre çete savaşları Irak'ta tehlike yaratıyordu. ABD askerleri hala savaş için eğitiliyor, Irak Savaşı ile açık savaşta savunmayı yeni öğreniyorlardı. Whitelaw'a göre bu yüzden düşmanlara karşı başarısız oluyorlardı ve ABD ordusu Vietnam tecrübelerini gözden geçirmeli ve Irak'la ilgili yeni taktikler geliştirip kullanmalıydı[Whitelaw, www.search.epnet.com].

4.2: Irak'ın Yeniden Yapılandırılması:

Irak Savaşı resmen bitip Saddam rejimi devrildikten sonra sıra Irak'ın yeniden yapılandırılması ve yeni yönetimin kurulmasına geldi. ABD yönetiminin raporuna göre ABD, Irak'ın yeniden yapılanmasında büyük mücadelelerle karşı karşıya kaldı. ABD'nin etkileyici askeri zaferi Cumhuriyetçi Başkan Bush için politik bir zaferdir. Irak'ın eski haklarının iade edilmesi, Irak'ta yaşamın düzelmesi, kaosun bitirilmesi çabası Bush'un önemli politik sıkıntılara düşmesine neden olacak potansiyele sahiptir. Kongrenin halkçı üyeleri ve bazı cumhuriyetçiler savaş sonrasında yönetimi tenkit etmeye başladılar. Bu tenkitler sadece Irak planının eksikliğini değil, kongre ile de asgari düzeydeki danışmaları da içermektedir. Irak'taki ABD güçleri kanun ve düzeni sağlama, yeniden inşa etme, yeni demokratik hükümet inşası gibi görevlerle ilgileniyorlar. Irak'taki ABD yöneticileri şefi Lievtenant, General Jay Garner ve onun kıdemli yardımcıları savaşın son bulmasından sonra bir aydan az sürede yönetime geçtiler. Daha sonra yönetim el değiştirdi ve Paul Bremer yönetime geldi. ABD'ye göre, yeni yönetici Paul Bremer, Garner'dan daha yüksek bir profil çizdi ve ABD'nin amaçlarını daha iyi uyguluyordu[Country Reports, www.search.epnet.com)

ABD Irak vatandaşlarını, eski subayları ve Irak askeri güç mensuplarını kendi toplumlarını yeniden inşa etmek için teşvik edebilir. Aynı zamanda ABD uluslararası toplumun yasal sesi olan BM'nin güçlü rolüne ihtiyaç duyabilir. Belki de ulusun inşası için, barışın bedeli için ve beklenmedik tehlikeler için BM'nin desteğini arayabilir. Washington politika yapıcıları, Irak'ın yeniden inşasında ABD'nin gelecekte Avrupa Birliği ve başka yerlerdeki müttefikleri ile Irak'ta daha çok üretim, hizmet için irtibata geçebileceğini düşünüyorlar[Staying the Course in Iraq, www.search.epnet.com].

4.2.1: Irak'ta Geçici Hükümetin Kurulması:

Irak'ta yönetime, Amerikalı Emekli General Jay Garner'in atanmasıyla Irak'ın yeniden imarı başlamıştır. 15 Nisan 2003'te Nasıriye'de Geçici Irak Yönetiminin oluşturulması

için ilk en geniş katılımlı toplantı yapılmıştır. Bu toplantıya Irak İslam devrimi yüksek konseyi adlı Şii örgütü katılmamıştır. Toplantı sonunda yayınlanan ortak bildiri de “demokratik federal bir Irak’ın kurulması ve Baas partisinin tamamen dağılması isteği” açıklanmıştır. Diğer kapsamlı toplantı ise 28 Nisan’da Geçici Irak Otoritesi ile beraber çalışacak Irak Geçici Yönetimi’nin oluşturulması için Bağdat’ta yapılmıştır. ABD, Irak’ta yönetimi devredeceği bir geçici hükümetin kurulmasını istese de savunma ve istihbarat konularını kendi yürütmek istemekteydi. Ağustos başında oluşturulan Geçici Hükümet bakanları arasında bu konularla ilgili bakanlıkların olmaması bunun göstergesidir[Arı, 2004: 515]. Mayıs ayında savaşın bittiği açıklanmış, Emekli General Jay Garner ve ekibinin yerine Emekli Büyükelçi Powel Bremer işgal yönetiminin başına getirilmiştir. 13 Temmuz’da 25 kişiden oluşan Geçici Irak Yönetim Konseyi oluşturulmuştur. 9 üyeli başkanlık konseyinin de 5’i Şii, 2’si Sünni ve 2’de Kürttür. Başkanlık ise alfabetik sıraya göre yapılacaktır. İlk başkan da Şii El-dava Partisi Sözcüsü İbrahim El Caferi’dir[a.g.e, s:516].

Geçici Irak yönetim konseyinin 2003 Ağustos ayı sonunda bakanları da belli olmuştur. Pazarlıklar sonucunda 13 bakanlığı Şiiler, 5’i Sünniler, 5’ini Kürtler, Türkmenler ve Asuriler ise 1 bakanlık almışlar. Petrol ve İçişleri Bakanlığı Şiilere, Maliye Sunilere, Dışişleri Kürtlere, Sanayi Bakanlığı ve Sulama bakanlığı Kürtlere, İlim ve Teknoloji Bakanlığı Türkmenlere verildi. Kürtlere ise Bayındırlık Bakanlığı verilmiştir ki tek bayan bakan Bayındırlık Bakanındır[a.g.e, s:517].

Bu konseyin, bakanlıkları belirleme, 2005 bütçesini onaylama, yasaları düzenleme, serbest seçimler öncesinde yeni anayasa taslağını hazırlayacak olan komisyon üyelerinin atanmasında söz sahibi olma gibi görevleri vardır. Ama Irak’ın kontrolü sivil yönetici Bremer’dedir[Irak’ta geçici yönetim kuruldu, www,ihh.org].

Geçici yönetim konseyi, ABD ve İngiltere girişimleriyle S/RES/1500/2003 sayılı kararlar BM tarafından tanınmıştır. Suriye'nin çekimser kalmasına karşın, 14 oyla Irak yönetimi BM kararıyla tanınmıştır[Arı, 2004: 517]. Ayrıca kararda "Irak'ta yardım amacıyla bir BM misyonu oluşturulmasına" karar verilmiştir. 16 Ekim 2003 tarihli 1483 sayılı kararlar da Geçici Irak Yönetim Konseyi'nin yetkilerinden bahsedilerek, Geçici Irak Yönetim Konseyi işgal güçlerince oluşturulan ve en yetkili organ kabul edilen otorite ile eşit konuma getirilmeye çalışıldı. Geçici Irak Yönetim Konseyi'nin uluslararası alanda tanınacak ve seçimle kurulacak bir yönetime kadar Irak devletinin egemenliğini temsil ettiği vurgulandı[a.g.e., s:518]. 1483 sayılı kararlar işgal güçlerince oluşturulan otorite, Irak'ın imarında en yetkili otorite kabul edildi. Bu anlamda bakılınca Irak petrol gelirini de ABD İngiliz işgal otoritesi kontrol edecek denilebilir. BM kararına göre, petrol geliri Irak'ın imarında kullanılacak, ama nasıl kullanılacağına işgal otoritesi geçici yönetimle danışarak karar verecektir[a.g.e., s:518]. 1483 sayılı kararlar 13 yıllık ambargoda son bulmaktadır. Böylece uygulanan yaptırım ve ambargolar silah ambargosu dışında kaldırılmış oldu. Ayrıca 1511 sayılı kararlar otoriteden uygun olan en kısa zaman içinde idari yetkileri Irak halkına devretmesi de istenmektedir[a.g.e., s:518]. Irak'ın imarı için 5 yılda 50 milyar dolardan fazla paraya ihtiyaç vardır. Ayrıca Irak'ın ödemesi gereken 200 milyar doların üstünde de savaş tazminatı vardır. Bunların nereden karşılanacağı ortada kalan bir problemdir. Uzun zaman beridir de petrol üretimini de arttırmak amacıyla bakım da yapılmadığından Irak'ın bu kaynaklarının birkaç yıl kullanılması söz konusu olamayacaktır. Bunun için Irak'ın imarında ABD ve başka ülkelerin yardımına ihtiyaç vardır. 23- 24 Ekim 2003 de Madrid'te Irak'ın yapılanmasına katkı konferansına ülkelerin yapabilecekleri bağışlar hesaplanmış ve ilk beş yıl için 55 milyar dolara ihtiyaç olmasına rağmen 2007'ye kadar 33 milyar dolar bağış yapılması sözü verilmiştir[a.g.e., s:522].

30 Haziran'da da ABD Irak'ın yönetimini Iraklılara devredecektir[askere değil insani

yardıma ihtiyaç var, www.ihh.org]. Ve Irak halkı kendi yönetimi ve anayasasıyla yeni bir döneme başlayacaktır.

4.2.2: Geçici Anayasa'nın Kabulü:

Geçici anayasa da 8 Mart 2004'te imzalanmıştır. Bu anayasa 30 Haziran'dan genel seçimlerin yapılacağı 2004 sonuna kadar Irak'ın temel anayasası olacaktır. Dokuz başlık ve 60 maddeden oluşan anayasanın ana hatları şöyledir:

"Anayasa, eski diktatörlük rejiminin gasp ettiği özgürlüğü Irak halkına iade etmektedir."

7. maddede İslam'ın "devletin resmi dini ve yasamanın kaynağı olduğu" ifade edilmektedir.

"Anayasa, Irak halkının çoğunluğunun İslami kimliğine saygılıdır, diğer bütün dinlere tam özgürlüğü garanti eder" ifadesi kullanılmaktadır.

Irak'ta bir tek başkan, iki de yardımcısı olacaktır. Başkan, henüz kararlaştırılmayan başkanlık sistemi ya da parlamenter rejime göre seçilecektir.

"Kürdistan" kendi özerk statüsünü korumakta olup, diğer bölgeler için ise seçimle hükümet kurulana kadar yerel yönetimlerin oluşturulabileceği söylenmiştir.

Ülkeyi işgal altında tutan ittifakın, iktidarı 30 Haziran'da devredeceği hükümet, geçici ulusal meclisi oluşturacak genel seçimleri düzenleyecektir. Seçimler, mümkün olursa 31 Aralık 2004'ten önce, olmazsa en geç 31 Ocak 2005'e kadar yapılacaktır.

Anayasada , 30 Haziran'dan sonraki yürütme erkinin şekli tarif edilmemektedir. Geçici yönetim konseyinin aynen sürdürülmesi ya da genişletilmesi, ilgili taraflarca tartışılarak

sonuçlandırılacaktır. Seçimle oluşturulacak geçici ulusal meclis, 15 Ağustos 2005'e kadar daimi anayasayı kaleme alacaktır. Yeni anayasa 15 Ekim'e kadar referanduma sunulacak ve meclisi yenileyecek olan doğrudan seçimler ise aynı yıl 15 Aralık'ta yapılacaktır.

Geçici ulusal mecliste kadın üyelerin oranının, en az dörtte bir olması öngörülüyor, ve ancak bunun kota olmadığı da ekleniyor.

Arapça ve Kürtçe resmi diller olacaktır. Keldani Süryanileri ve Türkmenler, okullarında kendi dillerini kullanacaklardır.

4.3: Savaştan Bir Yıl Sonra Irak'ın Durumuna Genel Bakış:

ABD Irak'ı kitle imha silahı var diyerek işgal etti. Ama işgalden bir yıl geçmiş olmasına rağmen Irak'ta hiçbir kitle imha silahı bulunamadı. Savaşın bitiminden sonraki zaman zarfında ABD Başkanı, Başkan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı ve İngiltere Başbakanı "Biz bundan emin değildik ama önümüze konan raporlarda bizi biraz şaşırttı" dediler. ABD, Irak'ı işgal ederken ikinci sebep olarak da Irak'ta halka zulüm edildiğini söyleyerek, Irak'a demokrasi ve refahı getireceklerini belirtmişti. Ama Irak'ta halen kaos devam etmekte ve demokratik bir yönetimde halen kurulamamıştır. Irak'ta güven ve istikrar ortamı çatışmalar yüzünden halen yoktur. Buradan ABD'nin savaş sonrasındaki durumu çok iyi değerlendirip planlamadığını anlayabiliyoruz. ABD ister savaşta ve sonrasında yaşadığı asker kayıplarında olsun, isterse asker bulundurmanın artan maliyeti olsun, bir an önce elini bu işten çekmek istiyor ki, bu yüzden de iki örgütü ön plana çıkartmaya çalışmaktadır. Bu örgütler, BM ve NATO'dur. Haziran'da İstanbul'da yapılacak zirvede ABD Irak'ın güvenliğini NATO'ya bırakabilir ve Bush BM'nin Irak'taki etkinliğinin artmasının önünü açabilir[Erhan, www.stradigma.com].

Irak'ta işgalden bir yıl geçmiş olmasına rağmen Irak halkının, yetkililerinin ve koalisyon güçlerinin bir numaralı kaygısı: Güvenliktir. 150 bin yabancı asker, 193 bin civarındaki Irak güvenlik gücü güvenliği sağlamada yetersiz kalmaktadır[Güvenlik bir numaralı sorun, www.haberaliz.com].

Irak'ta halk savaş sonrasında alt yapıdaki bozukluklardan dolayı sık sık elektrik kesintisi yaşıyor. Bunun yanında savaş sonrasında temiz içme suyu bulamıyor ve her ay Irak'ta 5-7 bin arasında Iraklı çocuk mikroplu olan içme suları yüzünden hayatını kaybediyor[Askere değil insani yardıma ihtiyaç var, www.ihh.org].

Bugün, Irak'taki petrol üretimi artmıştır. 1993-2000 yılları arası Irak ile BM arasında "petrol karşılığı gıda programı anlaşması" yapılmıştır. Şubat 2004'ten beridir 2.5 milyon varil petrol Irak'ta üretilmektedir. Bunun 1.7 ile 1.8 milyon varili ihraç edilmektedir[Savaşın yıldönümünde Irak, www.haberaliz.com].

Savaştan tam bir yıl sonra Uluslararası Af Örgütü "Irak: Bir yıl sonra" başlıklı bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda, savaşın başlamasının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen, Irak halkına insan haklarının gelişeceğine dair verilen sözlerin hala yerine getirilmediği belirtilmiştir. Raporda, "ABD liderliğindeki koalisyonun Irak'ı işgalinin üzerinden 12 ay geçti, ama Irak halkı hala ciddi insan hakları ihlallerine uğruyor. Geçen yıl koalisyon güçlerinin gösteriler, kontrol noktaları ve ev baskınları sırasında aşırı ya da gereksiz ölümcül güç kullanması nedeniyle çok sayıda silahsız kişi öldü. Binlerce kişi gözaltına alındı. Birçok kişiye işkence ve kötü muamele yapıldı ve bunlardan bazıları gözaltında öldü" denilmektedir. Örgütten bir heyetin, çatışmaların sona ermesinden sonra Irak'a yaptığı ziyaretlerde elde ettiği bilgilerle hazırlanan raporda, Irak halkının gündelik yaşamında maruz kaldığı şiddet ve emniyetsizliğin altı çiziliyor. Raporda Irak'ın içinde bulunduğu durum şöyle özetleniyor: "Şiddet, hem silahlı grupların saldırıları, hem de

işgal kuvvetlerinin ihlalleri bakımından salgın durumundadır. Milyonlarca kişi tahrip edilmiş veya yağmalanmış altyapının sonuçlarına, kitlesel işsizliğe ve geleceğe dair belirsizliğe mahkum olmuş durumdadır. Hem geçmişteki, hem de bugünkü insan hakları ihlallerinden sorumlu olanların adalet önüne çıkarılacağına dair hiçbir inanç yoktur." Ayrıca raporda: "Gelecek yılın geçen yıldan daha iyi olması için, Iraklı siyasi ve dini liderler ile uluslararası topluluğun, Irak'ta insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik gerçek bir taahhütte bulunmaları gerekiyor" denilmiştir. Savaş sırasında ve savaş sonrasındaki işgal esnasında, askeri müdahalenin sonucu olarak tahmini 10 binden fazla Iraklı sivilin öldüğü söylenmektedir. Tahmini denmesinin sebebi ise, yetkililer tarafından ölü listesinin hala çıkarılmamış olmasıdır. Ayrıca raporda, ABD askerlerinin Iraklı sivilleri kanunsuzca öldürmelerine rağmen yargılanmadıkları da yazmaktadır. Çünkü, ABD liderliğindeki yönetim Haziran 2003'te Irak mahkemelerine ABD askerlerine veya başka yabancı askerlere ya da görevlilere karşı açılan davaları görme yasağı getirmiştir.

Savaşın ilk günlerinden beri, Uluslararası Af Örgütü'ne koalisyon güçleri tarafından gözaltına alınan, hakları ihlal edilen Iraklılarla ilgili bilgiler geldiği yazılan raporda, "Bunlardan bazılarının herhangi bir suçlama yöneltilmeksizin aylarca gözaltında tutulduğu, bazı tutuklulara işkence ve kötü muamele yapıldığı, hiçbirinin avukatları ve aileleriyle görüşemediği ve gözaltına alınmalarının yasallığının incelenmediği" kaydedilmiştir. Raporda, Koalisyon Geçici Yönetimi'nin yaklaşık 8 bin 500 kişinin tutuklu olduğunu belirttiği ama Irak İnsan Hakları Örgütü'ne göre de 15 bin kişinin tutuklu olduğu belirtilmektedir. Tutuklananların çoğunluğunun "güvenlik tutukluları" yani koalisyon karşıtı eylemlere karıştığı için ya da karıştığı şüphesiyle yakalanan kişiler olduğu belirtilen raporda, birçok tutuklunun, sorgu sırasında Amerikan ve İngiliz askerlerinin işkence ve kötü muamelesine uğradığını iddia ettiği kaydedilmiştir. Ülkede kanunsuzluk nedeni ile yağmalamalar, kan davaları, kaçırımlar, kadına şiddetin yaygın

olduğu raporda söylenmektedir: "Irak'ta sayısız insan hakları ihlali mağdurları için adaletin sağlanması çok önemlidir. Iraklılar, on yıllar boyunca gerek kendi hükümetleri tarafından, gerekse aralarında bu son savaş ve sonrasında da bulunduğu çok sayıda çatışma sırasında ağır ihlallere maruz kaldı. Irak'ın kanun, adli ve ceza sistemlerinde temel değişiklikler yapılmalıdır. Ülkenin yeniden inşası ve yeniden yapılandırılması konusundaki tüm çabaların merkezinde insan haklarının olması gerekir. Değişim sürecinde insan haklarının tamamen korunmasında başarısız olunması, geçmişte büyük acı çeken Irak halkına ihanet olacaktır." [Onbin Iraklı öldü, hiçbir ABDli yargılanmadı, www.haberaliz.com].

Irak'ın başında 25 yıl kalan, ülkesinin insanına zulüm yapmaktan kaçınmayan, komşularına her fırsatta gözdağı veren, ülkesini üç büyük savaşa gözü kapalı sürükleyen Saddam Hüseyin, doğduğu şehir olan Tikrit'te bir çiftlikte iki metre derinliği olan bir mahzende yakalandı. Saddam'ın eski başkan yardımcısı olan Tarık Aziz tarafından kimliği teşhis edilen Saddam Hüseyin bir aile üyesinin vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda yakalandığı söylendi[Saddam yakalandı, www.ihh.org]. 13 Aralık'ta yakalanan Saddam Hüseyin eğer mahkemeye çıkartılırsa İran-Irak savaşı, Halepçe Katliamı, Kuveyt'in işgali, cinayetler ve işkence, kitle imha silahları, gibi suçlardan yargılanacaktır[Saddam Hüseyin hangi suçlardan yargılanacak, www.ihh.org].

4.3.1: Şii Olayları:

ABD 1200 askerle, dört tane ABD güvenlik korumasının öldürülmesi ve cesetlerinin yakılması üzerine Felluce'de operasyon başlattı. ABD güçleri 5 Nisan 2004 pazartesi günü "Kararlı Uyanık Operasyonu" adı altında Felluce'ye saldırdı. Felluce'de çıkan olaylarda ilk gün en az 130 sivil öldürüldü. Felluce'de çatışmalar sonucunda ilk ki günde ölü sayısı 200'e yükseldi. ABD, Felluce'yi gece bombaladı ve bunun sonunda da bir çok sivil hayatını kaybetti[Irak sivilleri bombalıyor, www.ihh.org]. ABD uçaklarının

camii bombalamasıyla da caminin içinde bulunan 40 kişi hayatını kaybetti. Felluce'deki çatışmaların yanında Necef, Kerbela ve Nasıriye'deki Şii bölgelerinde de çatışmalar yaşandı. Felluce'de, işgalci ABD güçlerine cihat ilan edildi. Kadınlar silahlanarak işgalci güçlere karşı savaştılar. Bu arada direnişçilerin saldırılarında 4 ABD savaş helikopteri düşürüldü. Felluce'de 14 ABD askeri aracı ateşe verildi. ABD güçleri Felluce'yi kuşattı. Giriş-çıkışlara yasak koydu. Felluce halkı da BM ve Uluslararası örgütlerden kuşatmanın kalkması için girişimlerde bulunulmasını talep etti[Katliam sürüyor: 250 ölü, www.ihh.org].

ABD güçlerinin Felluce'ye saldırması ile beraber 700 kişi hayatını kaybetmiş, 1250 kişide yaralanmıştır. ABD'de büyük tepki almıştır[Irak'taki son gelişmelerin değerlendirilmesi, www.haberaliz.com].

5 Nisan 2004'te başlayan olaylar bir ara gerçekleşen ateşkese rağmen nisan sonuna kadar devam etmiştir. ABD askerleri kentte kontrolü ele geçirememişlerdir. ABD ile direnişçiler arasındaki çatışmalar devam ettiği için ABD bölgeye takviye teçhizat sevkini yapılması kararını almıştır. Savaş sırasında bile ABD birlikleri böyle bir direnişle karşılaşmamışlardır. Fakat nisanın sonunda işgal güçleri Felluce'deki direnişi kıramayarak kentten çekilmeye başlamışlardır. ABD askerleri bölgeden çekilince denetimi, yeni kurulan ve Irak askerlerinden oluşan "Felluce Koruyucu Ordusu" üstlenecektir. Irak polisi de ABD askerlerinin bölgeden çekilmesiyle beraber Felluce'de konuşlanmaya başlamıştır. ABD askerleri çekilmeden önce direnişçiler var diyerek istasyonu bombalamışlardır[ABD Felluce'ye bomba yağdırıyor,www.ihh.org].

Yaşanan bu olaylardan sonra İspanya bölgedeki askerini Irak'tan çekmiştir.

SONUÇ

ABD'nin kendisinin ve dünyanın güvenliği için tehdit olarak nitelendirdiği 11 Eylül olayından sonra yayılcı politikalarının devamı olan Irak'a saldırısını ve saldırırken de kendi çıkarlarına hizmet ettiğini ortaya koymak için 11 Eylül nedir, ABD dış politikasına nasıl etki yapmıştır, bu bağlamda ortaya çıkan Bush Doktrini ve Önleyici savaş ne anlama gelmektedir, ABD'nin Irak politikası nedir ve ABD'nin Irak'a müdahale nedenleri nelerdir, ABD saldırı için dünyanın desteğini alabilmiş midir ve savaş sonrası Irak'ta durum nedir? gibi sorulara cevaplar aranarak ABD'nin gerçek amaçları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Ortadoğu'nun tarihsel sürecine baktığımızda konumu ve sahip olduğu yeraltı zenginlikleri yüzünden hep çatışma bölgesi olduğuna şahit oluyoruz. Dünyanın ve ABD'nin çıkarı için bölgede istikrar olmalıdır. Ama Irak ve Saddam yönetimi ise bölge de istikrarsızlığa neden olan unsurlardan biri olmuştur. İran-Irak arasındaki savaş, 1991 yılındaki Körfez Savaşı, Irak'ın bölge ülkelerine ve dünya devletlerine karşı saldırgan tutumları ABD'nin gözünün hep Irak üzerine odaklanmasına neden olmuştur ve sonunda ABD kendisinin bölge çıkarlarına zarar veren Irak'taki yönetimi devirmek için Irak'a müdahalede bulunmuştur.

ABD'nin Irak'a müdahalesi Irak halkı için ileride iyi gelişmelerin yaşanmasıyla olumlu sonuçlar doğurabilir. Ama Irak Savaşı'ndan asıl karlı çıkan ABD'dir. Çünkü dış politikada ülkelerin çıkarı ön plandadır. ABD BM onayını ve dünya devletlerinin desteğini alarak savaşa gitmek istemiştir ama BM nezlindeki girişimleri olumsuz sonuçlanınca da çıkarlarına uymadığı için uluslararası desteği ve savaşın meşruiyetini önemsemeyen Irak'a saldırmaktan da çekinmemiştir. ABD'nin Irak işgaliyle kazanımlarına baktığımızda ABD'nin Irak Savaşı'nı kendi çıkarları için yaptığını

görüyoruz. Irak Savaşı'nda Irak halkının şu kısa zamanda elde ettiği fayda Saddam rejiminin devrilmesi ve Irak'ın yeniden yapılandırılmasının başlamasıdır. Ama ABD Irak'a müdahale ederek bölge de bir üs elde etmiş oldu. Böylece de yayılmacı politikalarını Ortadoğu'da daha rahat yürütme fırsatı yakaladı. Ortadoğu petrolleri ve Hazar Denizi'ndeki petrol rezervlerini kontrol edebilme şansını yakaladı. Ayrıca bölgede oluşan ABD karşıtlığını engelleyebilme ve Arap dünyasını istediği yönde şekillendirip kontrol altında tutabilme şansını yakaladı. ABD Irak'a müdahalede bulunarak 11 Eylül'le beraber sarsıntıya uğrayan itibarını yeniden kazanma fırsatını elde geçirdi. Irak işgaliyle, Irak gibi sivrilmeye eylemi gösterme aşamasında olan ve terörü destekleyen ülkelere göz dağı vermiş oldu. Kısaca ABD'nin Irak işgaliyle bir çok kazanım elde etmiş olması, ABD'nin Irak işgalini kendi çıkarlarına hizmet etmek için yaptığını göstermektedir ki uluslararası ilişkilerde ülkelerin kendi çıkarları ön plandadır.

Irak'a düzenlenen saldırıdan Irak halkının şimdilik tek kazancı, Saddam yönetiminin devrilmiş olması ve Irak'ın yeniden inşasının başlamış olmasıdır. Çünkü Mayıs 2004 itibarıyla savaş bitmiş olmasına rağmen Irak'taki olaylar halen devam etmektedir. Halk arasında da yaşanan bombalı saldırılar yüzünden huzursuzluk vardır.

ABD Irak'a müdahale de bulunurken sebep olarak Irak'ta kitle imha silahları olduğunu ve Irak'ın bunu ABD ve dünyaya karşı kullanabileceğini veya bunları teröristlerin eline verebileceğini söylemişti. Savaş sonunda da bunun böyle olmadığını ABD kendi bile kabul ederek dünya'ya haksız bir neden öne sürerek Irak'a saldırdığını göstermiş oldu.

KAYNAKLAR

Kitaplar:

ARI, Tayyar, “Irak,İran ve ABD”, Alfa Yayınları, 1.Baskı, Ocak 2004

ARMAOĞLU, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt :1-2 , Alkım Yayınları , 11. Baskı,Şubat 1997

ARNOVE, Antony(Editör), “ABD' nin Irak Savaşı”, Aram Yayıncılık, Şubat 2003

BALCI, Kerim, “Kimin Savaşı”(Ortadoğu'da Savaşın Perde Arkası), Zaman Kitap, 2. Basım Nisan 2003

“Bush Bağdat'ta” (Irak'ın Yeniden Sömürgeleştirilmesi), Agora Kitapçılık, 1. Basım, Ekim 2003

DAVUTOĞLU, Ahmet, “Stratejik Derinlik”, Küre Yayınları, İstanbul, 5.Basım, Ekim 2001

DİKBAŞ, Yılmaz, “Yanlış Hesap Bağdat'tan Döner” (Amerikanın Irak Yalanları), Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, Ocak 2003

ERDOĞAN, Tamer ve ark.(haz), “11 Eylül” (Bir Saldırının Yankıları), Yky Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, Ekim 2001

GÖNLÜBOL, Mehmet, Uluslararası Politika, Atilla Kitapevi, 4. Baskı, Ankara, 1993

İNAT, Kemal, “Irak: Uluslararası Hukukun Sonu mu?”, Dünya Çatışma Bölgeleri,
Duran, B., İnat, K., Ataman, M.(ed.), Nobel Yayın Dağıtım, 1.Baskı, Nisan 2004

KISSINGER, Henry, “Amerika’nın Dış Politikaya İhtiyacı Var Mı?”,
Tayfun Evyapan(çev), Metu Pres, Ekim 2002

KÜRKÇÜGİL, Masis, “Sahibini Arayan Barış”, Everest Yayınları, 1. Basım, Şubat
2002

ÖZTEK, Çiçek (Çev), “Irak'a Savaş” (Bush Yönetiminin Bilmemizi İstemediği
Gerçekler), Metis Yayınları, Kasım 2002

SANDER, Oral, Siyasi Tarih(1918-1994), 5.Baskı, İmge Kitabevi, 1994

SARI, Cahide (haz), “Abd Saldırganlığı: Irak Ve Ötesi”, Ütopya Yayınları, 2004

SEVER, Metin, KILIÇ, Ebru (Der), “Düşmanını Arayan Savaş”, Everest Yayınları, 1.
Basım, Kasım 2001

TUNÇ, Hakan, “Amerikanın Irak Şavaşı”, Harmoni Yayınevi, 1. Basım 2004

YALÇINTAŞ, Nevzat, “Irakta Neler Oluyor? ”Yalanların Dansı” Ve "Komplo",
Ahmet Alman, Genesis Yayınları, Ekim 2003

Dergiler:

CORBIN, Marcus centre For Defense Information Analisti, ‘Bush’un Ulusal

Güvenlik Stratejisi: İlk Adım...’, 2023 dergisi, Kasım 2002

DEDEOĞLU, Beril, “ABD’nin 21.yy Stratejisi ve Olası Küresel Etkileri”, 2023 Dergisi, Kasım 2002

ERKMEN, Serhat , “ABD’nin Ortadoğu’da değişim İhtiyacının Nedenleri”, Stratejik Analiz, Mart 2003, Cilt:3, Sayı:35

GORDON, Philip H., “Iraq: The Transatlantic Debate”, Institute For Security Studies Kasım 2002a , Occasional Papers

GÜNGÖRMÜŞ, Gamze, “Ortadoğu’nun yeni sınırları”, Görüş, Temmuz 2003

LAÇİNER Sedat, “ABD’nin Irak Operasyonu : Bir İsrail Projesi Mi?” , 2023 Dergisi, 15 Şubat 2003a, Sayı:22

LAÇİNER, Sedat, “Irak Krizi:Ortadoğu’nun yeniden yapılandırılmasının ilk aşaması mı?”, Stratejik Analiz, Mart 2003b, Cilt:3, Sayı:35

KASIM , Kamer, “Amerika’nın Ortadoğu Politikası Çerçevesinde Irak Krizi”, 2023 Dergisi , 15 Şubat 2003, Sayı:22

ÖZTÜRK, “ABD’nin yeni ulusal güvenlik stratejisi, küresel ölçekte kaotik bir ortamın habercisi gibi”, 2023 Dergisi, Kasım 2002a

ÖZTÜRK, Osman Metin, “ABD’nin Irak Savaşı ve Irak’ın Geleceği”, 2023 Dergisi, 15 Nisan 2003b, Sayı:24

SARIKAYA, Yalçın, “Bush Doktrini: Caydırmak Yetmez, Müdahale Şart”, 2023
Dergisi, Kasım

VURAL, M. Ragıp , “ İsrail’in Beka Stratejisi Çerçevesinde Irak Operasyonu”, 2023
Dergisi , 15 Şubat 2003, Sayı:22

İnternet:

“ABD’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi”, 17/eylül/2002, www.whitehouse.gov

“ABD ile Irak arasındaki kriz, şöyle gelişti”, Zaman Gazetesi, 15.03.2003
<http://www.zaman.com>.

‘ABD Felluce’ye bomba yağıdırıyor’, 29/04/2004, www.ihh.org/modules.php?

‘An Analysis of the US and UK decision to go to war in Iraq’, Haziran 2003
www.basint.org

AKGÜN , Birol, ‘Irak Bir Yıl Öncesine Göre Daha Güvenli Değil’ , 19.03.2004
www.haberaliz.com/iraq_akgun.php

Askere değil insani yardıma ihtiyaç var, 29/04/2004, [www.ihh.org/modules.php?](http://www.ihh.org/modules.php?name=stories)
[name=stories](http://www.ihh.org/modules.php?name=stories)

ABD Felluce’ye bomba yağıdırıyor, 29/04/2004 www.ihh.org/modules.php?name

AYDIN, Mustafa, ‘Amerika Dünyadan Ne İstiyor?’, www.stradigma.com/turkce/

[mayis2003/makale_06.html](#)

BAL, İdris, “Ortadoğu’da Savaş ABD ve Türkiye”, 25/04/2004, [www.haberanaliz.com/bal.php](#)

Beyaz Saray’ı Kuşatanlar “ Yeni Muhafazakarlar – Neo Cons ”,
http://osamortadoğu.sitemynet.com/beyaz_saray.htm

‘Country Report United States’, Outlook For 2003-04 , Haziran 2003, Issue 6, P7,
11p,3 Charts , <http://search.epnet.com/>

‘Country Reports United States’ ,Haziran 2003 Issue6, [http:// search .epnet .com/](http://search.epnet.com/)

ERHAN, Çağrı, “Operasyon İstikrar Değil Belirsizlik Getirdi”, 15.03.2004,
www.haberanaliz.com/irak_erhan.php,

Güvenlik Bir Numaralı Sorun , [www.haberanaliz.com / irak_yıldonumu_ irak_ guvenlik .php](http://www.haberanaliz.com/irak_yıldonumu_irak_guvenlik.php) , 26 Nisan 2004

GORDON ,Philip H,“Bush’s Middle East Vision”,26 Nisan 2004b,
www.brooking.org

Irak’taki koalisyon Kuvvetleri,[www.haberanaliz.com/irak_yıldönümü_ koalisyon.php](http://www.haberanaliz.com/irak_yıldönümü_koalisyon.php),
26 Nisan 2004

‘Irak’ta Yakın Dönemde Düzenlene Bombalı Saldırıları’,
[www.haberanaliz.com/irak_yıldonumu_ irak_ saldiri.php](http://www.haberanaliz.com/irak_yıldonumu_irak_saldiri.php), 26 Nisan 2004

‘Irak'ta Amerikan-İngiliz Müdahalesiyle Sonuçlanan Olayların Kronolojisi’,
[www.habertürk.com/ irak_yildonumu_irak_olay.php](http://www.habertürk.com/irak_yildonumu_irak_olay.php), 26 Nisan 2004

‘Irak’taki şiddet eylemleri gelişmeleri gölgeliyor’, [www.habcranaliz.com/ irak_yildonumu_irak_siddet.php](http://www.habcranaliz.com/irak_yildonumu_irak_siddet.php), 26 Nisan 2004

Irak’ta geçici yönetim kuruldu, 4/07/2003, www.ihh.org/modules.php?name=stories

Irak’taki son gelişmelerin değerlendirilmesi, 28/5/2004, [www.habcranaliz.com/ detay.php?detayid=1007](http://www.habcranaliz.com/detay.php?detayid=1007)

‘Irak sivilleri bombalıyor’, 07/04/2004 , www.ihh.org/modules.php?name=stories

‘Katliam sürüyor: 250 ölü’ , 08/04/2004 , www.ihh.org/modules.php?name=stories

‘Koalisyon Askeri Birlikleri Bir Yıldır Irak’ta’, [www.habcranaliz.com/ irak_yildonumu_irak_koalisyon.php](http://www.habcranaliz.com/irak_yildonumu_irak_koalisyon.php), 26 Nisan 2004

KENNETH, W.Stein, ‘Bushs Doktrini: Selective Engagement in the Middle East’ ,
www.state.gov/www/regions/cvr/nato/isolation.html

LANGAN, John, ‘Bush’s Iraq Project’, 14 Mart 2003, Vol.130, Issue 5,
<http://search.epnet.com>

MAZZETTI, Mark ve WHITELAW , Kevin , ‘Iraq War 2.0’ ,U.S.News &World
Report ,11 Ekim2003 ,Vol.135, Issue 16, <http://search.epnet.com/>

NATO'nun Kurucu Anlaşması 5. Maddesi, www.nato.int/docu/other/tr/treaty-tr.htm

'Onbin Iraklı Öldü, Hiçbir Abd'li Yargılanmadı', www.haberaliz.com/irak_yildonumu_irak_olen.php, 26 Nisan 2004

PRYCE-JONES, David, "Steady on George" 25kasım 2002 , vol.54 issue 22
www.basint.org

ROSTON, Aram, Maclean's, 'Mean streets', 11 Ekim 2003 , vol.116,
<http://search.epnet.com>

"Result In Iraq: 100 Pays Toward Security And Freedom" 8 Ağustos, 2003
www.whitehouse.gov/news/releases/2003/07/iraq/20030731_7.html

'Saddam Hüseyin hangi suçlardan yargılanacak', www.habertürk.com/irak_yildönümü_saddam-suc.php, 26 Nisan 2004

'Savaşın yıl dönümünde Irak', 26/04/2004, www.haberaliz.com

'Saddam yakalandı' , 15/12/2003 , www.ihh.org/modules.php?name=stories

'Staying The Course In Iraq', 24 Kasım 2003, Vol. 189, Issue 17,
<http://search.epnet.com>

TAŞKIRAN, Prof. Dr. Cemalettin, 'Bütün Yollar Irak'a mı?',
www.stadigma.com/turkçe/makale_02.html, 26 Nisan 2004a

**TAŞKIRAN, Prof. Dr. Cemalettin, ‘Türkiye ve ABD ‘nin Irak ve Ortadoğu
Politikaları’ ,www.stradigma.com/turkce/haziran2003/sayı:5, 26 Nisan 2004b**

EKLER

EK 1: Irak Savaşı Kronolojisi:

26 Kasım 2001: George Bush, Bağdat'ın Aralık 1998'de ülkeden ayrılan BM silah denetçilerinin dönüşünü reddetmeye devam ederse güç yoluna başvuracağı uyarısında bulundu.

29 Ocak 2002: Bush, "Ulusun Birliği" konuşmasında; Irak, İran ve Kuzey Kore'nin "Şer Üçgeni" oluşturduğunu ve buna karşı harekete geçeceğini söyledi.

19 Mart 2002: ABD Merkezi Haberalma Teşkilatı CIA'nın Başkanı George Tenet, Bağdat'ın, El-Kaide örgütüyle temaslarda bulunduğunu ve Irak veya İran'ın ABD'de 11 Eylül 2001'de düzenlenen saldırıları desteklediğini düşündüklerini belirtti.

8 Temmuz 2002: Bush, Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'i devirmek için elinden geleni yapacağını söyledi.

12 Eylül 2002: Bush, BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, Irak'ı "hemen" silahsızlanmaya çağırarak, uluslararası müdahale olmaması halinde ABD'nin Irak'a tek başına BM onayı olmaksızın müdahale edeceği uyarısında bulundu.

16 Eylül 2002: Irak, silah denetçilerinin koşulsuz olarak geri dönmesini kabul etti.

24 Eylül 2002: Londra, Saddam Hüseyin'in 45 dakikalık bir sürede kitle imha silahlarını (KİS) kullanabileceğine dair Irak silahlanma programı dosyasını yayınladı.

11 Ekim 2002: ABD, Avrupa'da bulunan kara ve hava kuvvetlerine mensup bin kadar

askerini Kuveyt'e gönderdi.

2 Kasım 2002: Uçak gemisi Constellation ve 6 savaş gemisi Körfez'e doğru demir aldı.

8 Kasım 2002: BM Güvenlik Konseyi, Irak'ın silahsızlanmasıyla ilgili 1441 sayılı kararı oybirliğiyle kabul etti. Karar, 13 Kasım'da Irak tarafından da kabul edildi.

27 Kasım 2002: BM silah denetçileri 4 yıl aradan sonra Irak'taki görevlerine yeniden başladılar.

7 Aralık 2002: Irak, BM'ye kitle imha silahlarıyla ilgili 12 bin sayfalık rapor sundu.

1-15 Ocak 2003: Körfez'e 50 binden fazla ABD asker konuşlandırıldı ve 20 bin yedek askere de sefer görev emri çıkarıldı.

15-31 Ocak 2003: ABD NATO'dan destek istedi. Irak BM denetiminde de olsa U2 casus uçaklarına hava sahasını kullandırtmama kararını açıkladı. ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Irak'ın başta El Kaide olmak üzere terörist gruplarla ilişkide bulunduğunu ileri sürdü. Irak Başbakan Yardımcısı Tarık Aziz iddiaları yalanladı. Bush, Saddam'ın sürgüne gidebileceğini söyledi. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in Irak hareketına karşı çıkan Almanya ve Fransa'yı "yaşlı Avrupa" olarak nitelemesi bir tartışma başlattı. Rusya ve Çin'in de Fransa'nın yanında yer aldı. İtalya, İngiltere ve Polonya'nın da içinde bulunduğu Avrupa ülkelerinden 8 lider, ülkeleri ABD'nin arkasında birlik olmaya çağırarak ortak bir mektubu imzaladı.

2 Şubat 2003: ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice, "Irak'ın kurtarılması" ve "bir süre denetim altında tutulmasından söz etmeye" başladı.

5 Şubat 2003: BM Güvenlik Konseyi'nin tarihi sayılabilecek oturumunda, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, uydu fotoğrafları ve telefon konuşmalarından oluşan "kanıtlarını" sunarak yaptığı konuşmada, Saddam Hüseyin'in işbirliği yapmaya yanaşmadığını, bunun bedelini ödemesi gerektiğini belirtti. Irak'a karşı savaşı haklı çıkarmaya çalıştı ve 1441 sayılı kararın Irak için son şans olduğunu, ancak Iraklıların bu şansı kullanmadığını söyledi. Aynı gün, Saddam Hüseyin rejiminin iktidarda olduğu Irak'ın BM nezdindeki son daimi temsilcisi olarak tarihe geçen Muhammed El Duri, Powell'ın suçlamalarının gerçekte alakası olmadığını, kanıtların uydurma olduğunu ve asıl amacın "savaş fikrini satmak" olduğunu söyledi.

6 Şubat 2003: ABD Başkanı Bush, "Irak ile maç bitti, Saddam Hüseyin durdurulmalı" şeklinde bir açıklama yaptı.

7 Şubat 2003: Irak, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a mektup göndererek, ABD'yi Güvenlik Konseyi'ne sahte kanıt sunmakla suçladı.

8 Şubat 2003: BM Genel Sekreteri Kofi Annan, tüm başka alternatiflerin başarısızlığa uğraması durumunda, Irak'ın savaş yoluyla silahsızlandırılmasıyla ilgili tüm kararların BM tarafından alınması gerektiğini söyledi.

BM silah denetçilerinin şefi Hans Blix ile Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Başkanı Muhammed El Baradei Irak'ın nükleer ve kimyasal cephaneliğiyle ilgili belgeler sundu.

10 Şubat 2003: Fransa, Belçika ve Almanya "savaş mantığına" girmeyi reddederek, Irak'ta savaş durumunda Türkiye'ye destek olunmasını talep eden Amerika'yı veto etti. Irak, U2 casus uçaklarının BM denetiminde hava sahasını kullanmasına izin verdi.

Fransa, Rusya ve Almanya, denetimlerin "artarak" devam etmesi için "ortak bir bildiri" yayımladılar.

15 Şubat 2003: Başta Avrupa'da olmak üzere dünyada yaklaşık 10 milyon kişi savaş karşıtı gösteriler düzenledi.

25 Şubat 2003: Bush, "Sadece Irak'ın tamamen silahsızlandırılması savaşı engelleyebilir" şeklindeki sözleriyle, savaşın başlayacağını bir kez daha teyit etti.

1 Mart 2003: 62 bin ABD askerinin Türkiye'ye konuşlandırılmasını öngören tezkerenin TBMM'de reddedilmesiyle ABD-Türkiye ilişkilerinde kriz yaratan süreç başladı.

4 Mart 2003: Pentagon, ikiyüz otuz bin Amerikan askerinin Irak kapılarına dayandığını, diğer altmış bin askerin de harekete geçirildiğini belirtti.

6 Mart 2003: Bush, Saddam Hüseyin'in silahsızlanmadığını yineledi ve BM kararı olmadan da ABD'nin Irak'ı silahsızlandıracağını söyledi.

7 Mart 2003: Bağdat'ın silahsızlanma konusunda ilerleme kaydettiğine dair yeni raporunun ardından Washington, Londra ve Madrid, Güvenlik Konseyi'ne Irak'a bu konuda 17 Mart'a kadar son bir süre daha verdi.

16 Mart 2003: ABD-İngiltere ve İspanya'nın, Azor Adaları'nda yaptıkları zirvede Bush, Irak'ta olası bir savaşı başlatmaya karar vermesi için BM'ye 24 saat süre tanıdı.

17 Mart 2003: Haftalarca süren yoğun gizli pazarlıkların ardından konsensüs sağlanamaması üzerine Washington, Londra ve Madrid, Irak'taki savaşa yeşil ışık

yakan karar tasarısını geri çekmek zorunda kaldılar. Pentagon, yaklaşık 150 bini Kuveyt'te olmak üzere bölgede konuşlanan Amerikan askeri sayısı 225 bine yükseldi. Bush, Saddam Hüseyin'e ülkeyi terk etmesi için 48 saat süre verdi ve ülkeyi terk etmediği takdirde askeri operasyonu başlatacakları ultiatomu verdi.

18 ve 19 Mart 2003: Irak Parlamentosu ve Baas partisi yönetimi olan Devrim Komuta Konseyi bu ultiatomu reddetti.

20 Mart 2003: Irak savaşı başladı. ABD-İngiliz koalisyonu güneyden Irak'a girerken, Irak'ın başkenti Bağdat'a bomba yağdırıldı.

Ek 2: Irak'ta son 1 yılda gelişen başlıca olaylar:

MART 2003

20 MART: ABD, savaşı, "Irak'ın Özgürleştirilmesi" sloganıyla başlattı. Amerikan uçakları, günlerce sürecek hava bombardımanına başladı. Amerikan ve İngiliz kara kuvvetleri, Irak'ın güneyine girdi.

23 MART: 5 Amerikalı savaş esiri Irak televizyonunda teşhir edildi.

26-28 MART: Bağdat'ın kalabalık bir mahallesi ve bir pazaryeri bombalandı, 44 kişi öldü.

31 MART: Koalisyon kuvvetleri ile Irak Cumhuriyet Muhafızları Nəcəf kentinde karşı karşıya geldi.

NİSAN 2003

2 NİSAN: Amerikan kuvvetleri Bağdat yolunda, Dicle nehrini geçtiler.

4 NİSAN: Uluslararası havaalanı ele geçirildi.

8 NİSAN: Basın mensuplarının kaldığı Filistin Oteli'ne tank saldırısı: 2 ölü.

9 NİSAN: ABD güçlerinin, büyük bir bölümünün denetimini ele geçirdiği Bağdat düştü. Saddam Hüseyin'in Bağdat'taki heykeli, zırhlı bir Amerikan aracı tarafından devrildi.

10 NİSAN: Amerikan Merkez Komutanlığı, koalisyon güçlerinin Irak'ın yüzde 50-60'ını ele geçirdiğini duyurdu. Bağdat'ta yağma başladı. Özellikle arkeoloji müzesi, hastaneler, kamu binaları ve üst düzey yetkililerin evleri yağmalandı.

11 NİSAN: Kerkük'ten sonra Musul da Amerikalıların eline geçti.

13 NİSAN: Askeri operasyonlar, Irak ordusunun direniş gösterdiği kuzeydeki Tikrit'te yoğunlaştı.

18 NİSAN: Abu Dabi Televizyonu, Saddam Hüseyin'in 9 Nisan'da Bağdat'ta çekilmiş görüntülerini yayımladı.

21 NİSAN: Amerikalı geçici sivil idareci emekli general Jay Garner Irak'a geldi.

23 NİSAN: Kerbela kentinde Amerikan karşıtı büyük bir gösteri düzenlendi.

28 NİSAN: Amerikan askerleri Felluce'de Saddam yanlısı 13 Iraklıyı öldürdü.

30 NİSAN: Saddam Hüseyin'in Amerikalılara karşı mücadele çağrısı yaptığı ileri sürüldü.

MAYIS 2003

1 MAYIS: ABD Başkanı George Bush, esas çatışmaların bittiğini, ancak terörizmle savaşın devam ettiğini açıkladı.

2 MAYIS: Koalisyon, uluslararası istikrar gücü oluşturmaya başladı. Ülke üç bölgeye ayrıldı.

12 MAYIS: ABD'nin Irak'a sivil yönetici olarak atadığı Paul Bremer, Irak'a geldi.

16 MAYIS: Sivil idareci olarak atanan Paul Bremer, Baas Partisi yöneticilerinin kamu görevleri yürütmesini yasakladı. Bremer, 23 Mayıs'ta da güvenlik organlarının lağvedildiğini açıkladı.

22 MAYIS: BM, Irak'a karşı 13 yıldır uyguladığı yaptırımlara son verdi.

23 MAYIS: Bremer, Irak'ta ordunun lağvedildiğini açıkladı.

HAZİRAN 2003

13 HAZİRAN: Balad'da Amerikan güçleriyle çatışmaya giren 27 Iraklı öldürüldü.

17 HAZİRAN: "Çöl Akrebi" operasyonunda 400 kadar Iraklı yakalandı.

TEMMUZ 2003

3 TEMMUZ: ABD, Saddam'ın yakalanmasını sağlayacaklara 25 milyon dolar ödül vermeyi vaat etti.

4 TEMMUZ: El Cezire, Saddam Hüseyin'e ait olduğu ileri sürülen, direniş çağrısı yapılan bir ses kasedi yayımladı.

5 TEMMUZ: Bremer, Irak Geçici Hükümet Konseyi'nin (GHK) kurulduğunu, ancak kendisinin GHK kararlarını veto etme yetkisinin bulunduğunu açıkladı.

6 TEMMUZ: Paul Bremer, "Geçici Yönetim Konseyi" kurulmasını onayladı.

13-15 TEMMUZ: 25 üyeli GHK, ilk toplantısını yaptı. Saddam döneminde işlenen suçlar için mahkeme kuruldu.

22 TEMMUZ: Saddam Hüseyin'in oğulları Uday ve Kusay, ABD askerlerince Musul'da öldürüldü.

AĞUSTOS 2003

14 AĞUSTOS: BM, ABD yönetiminin istediği şekilde olmasa da GHK'yı tanıdı.

18 AĞUSTOS: Eski Irak Devlet Başkanı Yardımcısı Taha Yasin ve "Kimyasal Ali" lakaplı Ali Hasan El Mecit yakalandı.

EYLÜL 2003

3 EYLÜL: Saddam Hüseyin sonrası ilk Irak hükümeti başbakansız olarak yemin etti. 5 bölgenin denetimini üstlenen Polonya, ABD ve İngiltere'den sonra bir işgal bölgesine komuta eden 3. ülke oldu.

EKİM 2003

2 EKİM: Irak Gözlem Grubu, ülkede hiçbir kitle imha silahı bulunmadığını açıkladı.

15 EKİM: Yeni Irak Dinarı kullanılmaya başlandı.

16 EKİM: BM Güvenlik Konseyi, ABD'nin, uluslararası bir gücü öngören, ancak Washington'un Irak üzerinde kısmi kontrolünü de benimseyen çözüm planını kabul etti.

23-24 EKİM: Irak'ın yeniden inşası için İspanya'nın başkenti Madrid'de bir bağış konferansı yapıldı, 33 milyar dolar toplandı.

30 EKİM: Bağdat'taki merkez binasına düzenlenen 22 kişinin öldüğü intihar saldırısının ardından BM, Bağdat'tan çekildiğini açıkladı.

KASIM 2003

7 KASIM: Türkiye, Irak'a asker göndermeyeceğini açıkladı.

15 KASIM: İktidarın Iraklılara devrinin takvimi konusunda anlaşmaya varıldı. Şiiler, başta genel seçimlerle ilgili olmak üzere değişiklikler önerdi.

27 KASIM: ABD Başkanı George Bush, Bağdat'taki Amerikan askerlerine sürpriz ziyarette bulundu.

ARALIK 2003

9 ARALIK: Savaşa karşı ülkeler, ABD tarafından, Irak'ın yeniden inşası sürecinden dışlandı.

9 ARALIK: Japonya Irak'a muharip olmayan birlik gönderme kararı aldı.

10 ARALIK: Saddam Hüseyin yönetimi döneminde işlenen suçlar için özel bir mahkeme kuruldu.

11 ARALIK: Irak'ta ABD'nin oluşturmaya çalıştığı yeni ordunun ilk taburundaki 700 askerden 300'ü istifa etti.

14 ARALIK: Saddam Hüseyin, doğum yeri Tikrit'te yakalandı.

OCAK 2004

23 OCAK: David Kay, Irak'ta kitle imha silahlarını arayan Irak Gözlem Grubu'ndan istifa etti. Kay, ABD ve İngiltere'nin istihbarat servislerini, kitle imha silahlarının varlığını abartmakla suçladı.

MART 2004

8 MART: Geçici Anayasa imzalandı ve 30 Haziran'da iktidarın Iraklılara devrinin yolu açıldı.

13 MART: Madrid'de 200'den fazla kişinin öldüğü bombalı saldırıların ardından Jose Maria Aznar'ın partisi seçimleri kaybetti. İspanya'nın yeni Başbakanı Jose Luis Rodriguez Zapatero "30 Haziran'a kadar yeni bir gelişme olmazsa Irak'taki İspanyol askerlerinin çekileceğini" ifade etti.

Ek 3: Irak'ta yakın dönemde düzenlenen bombalı saldırılar:

2003

7 Ağustos: Bağdat'ta Ürdün Büyükelçiliği'nin önünde bomba yüklü bir aracın infilak etmesi sonucu 17 kişi öldü, 60'tan fazla kişi yaralandı.

19 Ağustos: Bağdat'taki BM merkezine intihar saldırısı düzenlendi, BM temsilcisi Sergio Vieira de Mello dahil olmak üzere 22 kişi öldü, 100 kadar kişi yaralandı.

29 Ağustos: Şiilerin kutsal kenti Necef'te bir caminin önünde bir araç havaya uçtu. Aralarında Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi (İİDYK) lideri Ayetullah Muhammed Bekir Hekim'in de bulunduğu 83 kişi öldü, 125 kişi yaralandı.

20 Eylül: Bağdat'ta GHK üyesi Akile El Haşimi'ye saldırı düzenlendi. El Haşimi, saldırıdan 5 gün sonra öldü.

12 Ekim: Bağdat Oteli'ne düzenlenen saldırıda 12 kişi öldü.

26 Ekim: ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'in kaldığı Bağdat'taki El Reşid oteline saldırı düzenlendi. 1 Amerikan askeri öldü, 17'si yaralandı.

27 Ekim: Bağdat'taki Kızıllaç binası ile 3 karakolun yakınlarında meydana gelen 4 ayrı patlamada 35 kişi öldü, 230 kadar kişi yaralandı.

2 Kasım: Felluce yakınlarında bir Amerikan helikopteri düşürüldü: 16 asker öldü.

7 Kasım: Tikrit yakınlarında Black Hawk tipi bir Amerikan helikopteri düşürüldü. 6

asker öldü.

12 Kasım: Nasıriye kentindeki İtalyan askeri üssüne intihar saldırısı düzenlendi, 19'u İtalyan 28 kişi öldü.

22 Kasım: Bakuba dışındaki polis merkezi ile Han Bani Saad kasabasında bulunan bir karakola düzenlenen intihar saldırılarında 18 kişi öldü.

29 Kasım: 7 İspanyol istihbarat görevlisi Bağdat'ta öldürüldü. Tikrit'te 2 Japon diplomat ve şoförleri öldürüldü.

14 Aralık: Halidiye'deki bir karakola bomba yüklü araçla düzenlenen saldırıda 17 kişi öldü, 33 kişi yaralandı.

27 Aralık: Kerbela'da hükümet binalarını ve yabancı askeri üsleri hedef alan saldırılarda 19 kişi öldü, yaklaşık 120 kişi yaralandı.

31 Aralık: Bağdat'ta bir restorana bomba yüklü araçla düzenlenen saldırıda, aralarında 3 Batılı gazetecinin de bulunduğu 8 kişi öldü, 30'dan fazla kişi yaralandı.

2004

9 Ocak: Bakuba'da bir Şii caminin yakınında düzenlenen saldırıda 6 kişi öldü.

18 Ocak: Bağdat'ta koalisyon güçlerinin merkez karargahının girişinde bomba yüklü bir aracın infilak etmesi sonucu, çoğu Iraklı sivil 25 kişi öldü, 100'den fazla kişi yaralandı.

31 Ocak: Musul'daki bir karakolun önünde bomba yüklü bir aracın infilak etmesi sonucu 9 kişi öldü, 44 kişi yaralandı.

1 Şubat: Erbil'de, Irak Kürdistan Demokratik Partisi (IKDP) ve Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) temsilciliklerine düzenlenen saldırılarda, 101 kişi öldü, 133 kişi yaralandı.

10 Şubat: Bağdat'ın güneyindeki İskenderiye'de karakolu hedef alan intihar saldırısında 53 kişi öldü, 75 kişi yaralandı.

11 Şubat: Bağdat'ta, asker alım merkezine bomba yüklü araçla düzenlenen saldırıda 47 kişi öldü, 52 kişi yaralandı.

18 Şubat: Hilla'daki askeri üsse düzenlenen çifte saldırıda 11 Iraklı öldü, 58 yabancı asker ve 44 Iraklı yaralandı.

23 Şubat: Kerkük'teki bir karakola düzenlenen saldırıda 13 kişi öldü, 51 kişi yaralandı.

2 Mart: Bağdat ve Kerbela'da Şiilere karşı saldırılar düzenlendi, 170'den fazla kişi öldü, 500'den fazla kişi yaralandı.

18 Mart: Bağdat'ın merkezinde bulunan Lübnan Dağı Oteli'ne düzenlenen bombalı saldırıda 29 kişi öldü, 45 kişi yaralandı.

Ek : 4 Irak'taki koalisyon Kuvvetleri:

ABD komutasında kurulan koalisyonda 34 ülke ve toplam 156 bin asker bulunmaktadır.

Iraktaki askerlerin 2003 yılı sonunda ülkelere göre dağılımı şöyledir:

ABD	130 Bin
İngiltere:	9900
İtalya:	3000
Polonya:	2350
Ukrayna:	1650
İspanya:	1245
Hollanda:	1100
Avustralya:	800
Romanya:	700
Bulgaristan:	500
Tayland:	443
Danimarka:	420
Çek Cumhuriyeti:	400
Honduras:	368
Salvador:	361
Dominik Cumhuriyeti:	302
Norveç:	179
Moğolistan:	160
Azerbaycan:	150
Macaristan:	140
Portekiz:	120
Nikaragua:	113

Letonya:	100
Filipinler:	80
Slovakya:	80
Arnavutluk:	70
Gürcistan:	70
Litvanya:	50
Moldova:	50
Estonya:	43
Makedonya:	37
Kazakistan:	25
Yeni Zelanda	61

ÖZGEÇMİŞ

30.08.1978'de İstanbul'da doğdu. İlköğrenimine Kayseri'nin Develi İlçesinde başladı ve Sakarya Bütükgazi İlköğretim okulunda ilköğrenimimi tamamladı. Ortaokulu Ozanlar Lisesi'nin orta kısmında, liseyi ise Adapazarı Arifiye Anadolu Öğretmen Lisesinde bitirdi. Daha sonra Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünü kazandı. 2001 yılında da bölümden mezun olan Özben halen Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisans yapmaktadır.

